

Implementatieplan

Nieuw Pensioen Contract

18 november 2025

Samen bouwen
aan goed pensioen
in een leefbare wereld

Inhoudsopgave

Inleiding	2	4 Invaren	40
1 Inrichting projectorganisatie en besluitvorming tijdens de transitieperiode	3	4.A. Methode invaren	40
1.A. Inrichting projectstructuur voor de transitieperiode	3	4.B. Hoe ABP omgaat met opgebouwde rechten	41
1.B. Besluitvormingsproces vaststelling implementatieplan	8	5 Transitie-FTK en overbruggingsplannen	62
2 Risicoanalyses en beheersmaatregelen	11	5.A. Besluitvormingsproces	62
2.A. Organisatie van risicobeheer	11	5.B. Effecten transitie-FTK	62
2.B. Oordeel op technische uitvoerbaarheid van de nieuwe pensioenregeling	18	5.C. Effect toeslagverlening	63
2.C. Uitbesteding van werkzaamheden	21	5.D. Beschrijving evenwichtigheid	63
2.D. Risicoanalyse en beheersing financiële risico's	22	6 Transitieplan (in hoofdlijnen)	65
2.E. Juridische en privacyrisico's	27	6.A. Besluitvormingsproces	65
2.F. Governance Risico's	28	6.B. Evenwichtigheid transitieplan	65
2.G. Concluderend oordeel bestuur, sleutelfunctiehouder risicobeheer en intern toezicht	28	6.C. Uitvoerbaarheid transitieplan	67
3 Data en datakwaliteit	30	6.D. Conformiteit transitieplan met wettelijke voorschriften	68
3.A. Beschikbaarheid data	30	6.E. Aandachtspunten transitieplan	69
3.B. Risicoanalyse datakwaliteit	31	6.F. Financiële grenzen	69
3.C. Belangrijkste risico's en complexe dossiers	32	6.G. Overschrijding financiële grenzen	70
3.D. Risicobereidheid t.a.v. datakwaliteit	33	Bijlage 1. Begrippenlijst	71
3.E. Verrichte werkzaamheden om datakwaliteit voor invaren vast te stellen	34	Bijlage 2. Overzicht audits 2025	78
3.F. Bevindingen voortkomend uit de uitgevoerde werkzaamheden	37	Bijlage 3. Overzicht uitbestedingen	79
3.G. Nog te verrichten werkzaamheden (na invaarbesluit)	38	Bijlage 4. Grafieken transitie-effecten	80
3.H. Vóór invaarbesluit: rapportage externe accountant	38		
3.I. Na invaarmoment: onderzoek externe accountant	38		
3.J. Datakwaliteit na invaarmoment	39		
3.K. Omgang verwerking TWK-pensioenmutaties	39		

Inleiding

Voor de implementatie van de nieuwe pensioenregeling als gevolg van de Wet toekomst pensioenen (hierna: **Wtp**¹) heeft ABP dit implementatieplan opgesteld conform de richtlijnen van De Nederlandsche Bank (hierna: **DNB**)². In dit plan is vastgelegd welke voorbereidingen door ABP zijn en worden getroffen, en hoe invulling zal worden gegeven aan de uitvoering van de nieuwe pensioenregeling. Daarbij wordt ook beschreven hoe met opgebouwde pensioenaanspraken en -rechten van (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden in de nieuwe pensioenregeling omgegaan wordt (hierna: **invaren** of interne collectieve waardeoverdracht).

In dit implementatieplan wordt op hoofdlijnen de onderlinge samenhang tussen alle relevante onderwerpen beschreven. Het geeft een samenvattende beschrijving van de aanpak die ABP als fonds de afgelopen maanden heeft gehanteerd en de komende maanden nog zal hanteren, in samenwerking met Algemene Pensioen Groep NV (hierna: **APG**) als pensioenuitvoeringsorganisatie en vermogensbeheerder.

ABP draagt er zorg voor dat groepen (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden worden geïnformeerd over de nieuwe pensioenregeling en de besluiten, zoals vastgelegd in het transitieplan. Met duidelijke en tijdige communicatie biedt ABP de deelnemers maximale rust en grip vóór, tijdens én na transitie. Hoe dit aangepakt wordt, is beschreven in het wettelijk communicatieplan.

1 Vetgedrukte afkortingen en termen zijn opgenomen in de begrippenlijst in bijlage 1.

2 Good practice "Inhoudsopgave implementatieplan pensioenfonds"

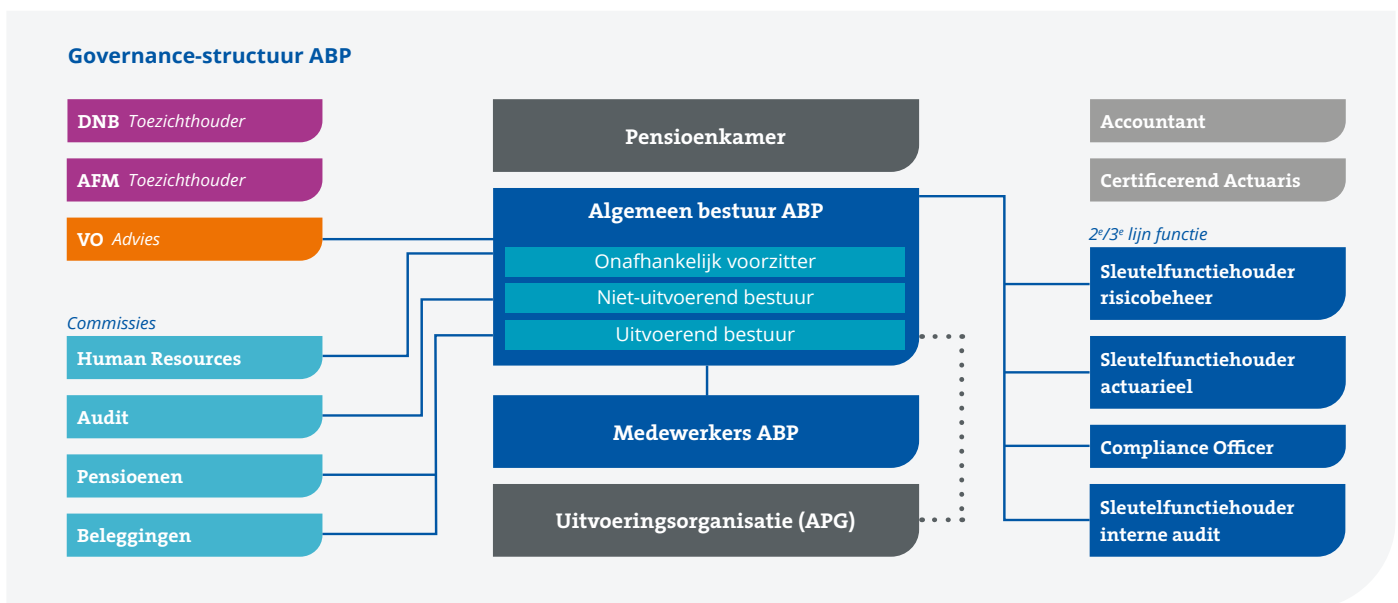
Hoofdstuk

1 Inrichting projectorganisatie en besluitvorming tijdens de transitieperiode

1.A. Inrichting projectstructuur voor de transitieperiode

1.A.0. Governance structuur ABP

ABP hanteert voor haar bestuurlijke governance het zogenoemde omgekeerd-gemengd bestuursmodel. In figuur 1 is de governancestructuur schematisch weergegeven:

Figuur 1: Governancestructuur ABP

Het algemeen bestuur

Het algemeen bestuur (hierna: **bestuur**) is verantwoordelijk voor de strategie en het beleid van ABP en legt over de uitvoering ervan verantwoording af aan het verantwoordingsorgaan. Het bestuur bestaat uit uitvoerend bestuurders, niet-uitvoerend bestuurders en een onafhankelijke voorzitter.

Het uitvoerend bestuur

Het uitvoerend bestuur is verantwoordelijk voor de voorbereiding en uitvoering van de strategie en het beleid van ABP. Daarnaast is het uitvoerend bestuur verantwoordelijk voor de dagelijkse besturing van het fonds,

het opdrachtgeverschap aan APG en de communicatie met de stakeholders. De verschillende portefeuilles zijn verdeeld over de leden. Het uitvoerend bestuur legt verantwoording af aan het niet-uitvoerend bestuur.

Het niet-uitvoerend bestuur

Het niet-uitvoerend bestuur is verantwoordelijk voor het intern toezicht bij ABP. Het niet-uitvoerend bestuur legt over de uitvoering van de taken verantwoording af aan het verantwoordingsorgaan en in het bestuursverslag.

Verantwoordingsorgaan

Het bestuur legt verantwoording af aan het verantwoordingsorgaan over het beleid en de manier waarop het beleid is toegepast. Het verantwoordingsorgaan geeft elk jaar een oordeel over het handelen van het bestuur, het gevoerde beleggingsbeleid en de beleidskeuzes voor de toekomst. Dit oordeel staat ook in het jaarverslag. Het verantwoordingsorgaan adviseert daarnaast – gevraagd en ongevraagd – het bestuur over het beleid.

Sleutelfunctiehouders en compliance officer

De sleutelfunctiehouder actuariële zaken, sleutelfunctiehouder risicobeheer, sleutelfunctiehouder interne audit en de compliance officer hebben een onafhankelijke positie en zijn verantwoordelijk voor het bieden van tegenwicht. De sleutelfunctiehouder risicobeheer geeft een onafhankelijk oordeel over het risicobeheer van ABP. De sleutelfunctiehouder interne audit voert interne audits uit en controleert of het samenspel tussen de eerste en tweede lijn correct functioneert en geeft een objectief, onafhankelijk oordeel naar aanleiding van zijn audits.

1.A.1. Samenstelling programmaorganisatie

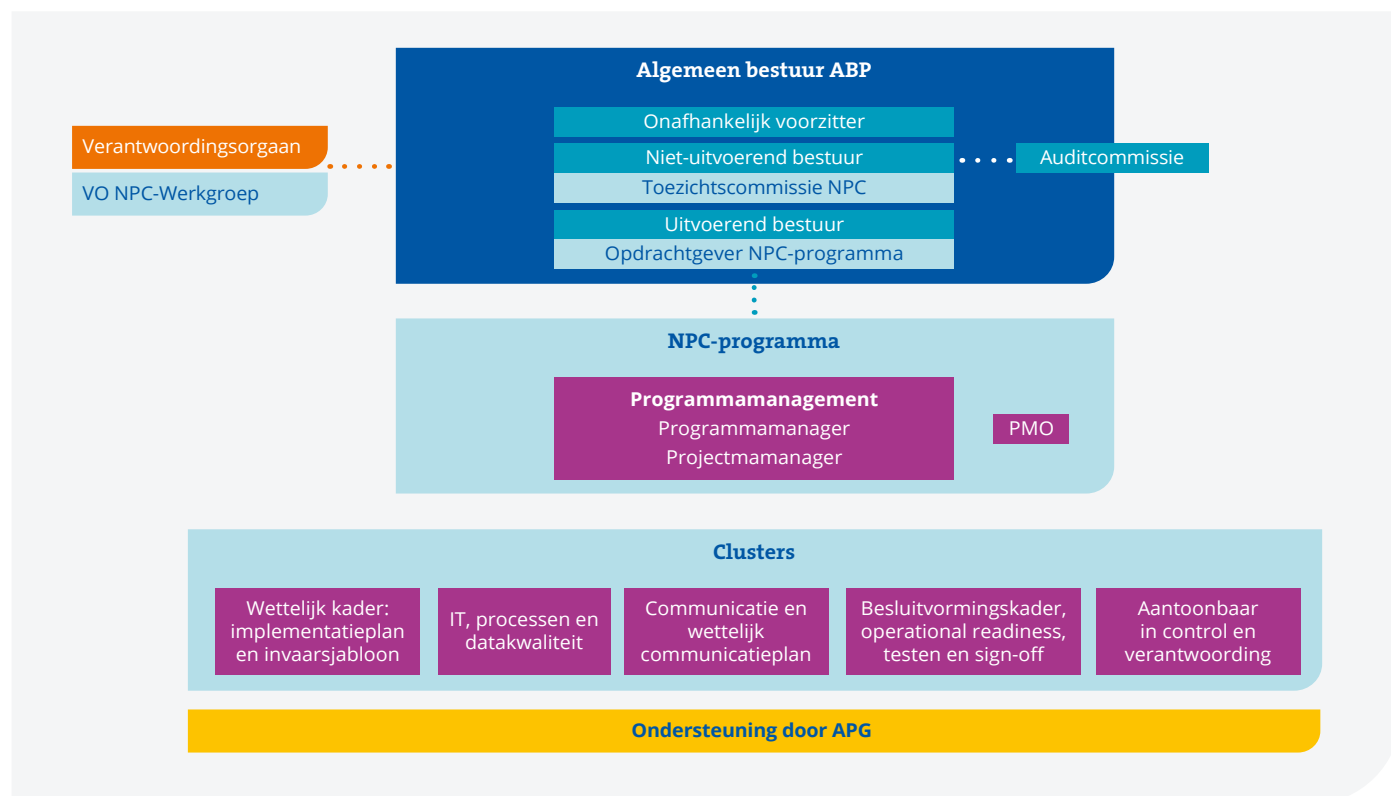
Voor de transitieperiode is een programmaorganisatie ingericht, namelijk:

- De programmaorganisatie van ABP;
- De programmaorganisatie van APG;
- De manier waarop de afstemming tussen deze organisaties is geregeld.

Hieronder volgt een beschrijving van de inrichting van de programmaorganisatie en de rapportagelijnen.

Programmaorganisatie ABP

Voor de transitie naar het nieuwe pensioenstelsel heeft ABP het Nieuw Pensioencontract-programma (hierna: **NPC-programma**) opgezet. De opzet van het programma wordt periodiek geëvalueerd en aangepast als het nodig is. Het organogram voor het NPC-programma ziet er op het moment van publiceren van dit implementatieplan (november 2025) zo uit:

Figuur 2: Schematisch overzicht van het NPC-programma

Rol van het bestuur in het programma

Het bestuur beoordeelt of het de opdracht van sociale partners aanneemt en de nieuwe pensioenregeling en het invaarverzoek in uitvoering neemt (zie paragraaf 1.A.2). Bij deze beoordeling houdt het bestuur rekening met toepasselijke wet- en regelgeving, de evenwichtige belangenafweging en de beheerste en integere bedrijfsvoering. De formele besluitvorming vindt plaats in de (reguliere) vergaderingen van het bestuur. Bij de beoor-

deling door het bestuur, inclusief de daaraan onderliggende besluitvorming, heeft het bestuur de opinies van de sleutelfunctiehouders en de juridische beoordelingen van Legal telkens meegewogen.

Het bestuur wordt ieder kwartaal geïnformeerd over de voortgang van het NPC-programma via de kwartaal-rapportage. Die ontvangt het bestuur tegelijk met de risicorapportage.

Rol van het uitvoerend bestuur in het programma

De uitvoerend bestuurder Pensioenen is opdrachtgever aan het programmamanagement en heeft de dagelijkse leiding over het NPC-programma. Het uitvoerend bestuur wordt wekelijks geïnformeerd over de ontwikkelingen in het NPC-programma in het (integraal) NPC-programma-overleg en maandelijks over de voortgang van het programma via de maandrapportage. De formele besluitvorming vindt plaats in de (reguliere) bestuursvergaderingen. Het uitvoerend bestuur houdt daarbij rekening met de opinies van de sleutelfunctiehouders en de juridische beoordeling van Legal. Het uitvoerend bestuur legt verantwoording af aan het niet-uitvoerend bestuur.

Rol van het niet-uitvoerend bestuur, de toezichtscommissie NPC en de auditcommissie in het programma

Rondom de transitie houdt het niet-uitvoerend bestuur toezicht op:

- de adequate risicobeheersing;
- de evenwichtige belangenafweging;
- de (voorgenomen) interne collectieve waardeoverdracht, inclusief het inzetten van het vermogen.

Een deel van het niet-uitvoerend bestuur vormt de toezichtscommissie NPC. Deze commissie monitort als vooruitgeschoven post van het niet-uitvoerend bestuur de voortgang en knelpunten van het NPC-programma. Hiervoor bekijkt de toezichtscommissie de bestuurlijke processen en de achterliggende stukken. En bespreekt de dagelijkse gang van zaken met het uitvoerend bestuur en de NPC-programmaleiding. De toezichtscommissie NPC brengt hierover verslag uit aan de overige leden van het niet-uitvoerend bestuur. Op basis daarvan vormt het niet-uitvoerend bestuur zich een oordeel over het doorlopen bestuurlijke besluitvormingsproces.

Het proces rondom de besluitvorming over de evenwichtige belangenafweging heeft de specifieke aandacht van het intern toezicht door het niet-uitvoerend bestuur. Het niet-uitvoerend bestuur wordt ondersteund door de auditcommissie in zijn toezichthoudende taak.

Rol van het verantwoordingsorgaan in het programma

Het verantwoordingsorgaan heeft bij de transitie naar het nieuwe pensioenstelsel de volgende adviestaken:

- advies over het overbruggingsplan;
- advies over de interne collectieve waardeoverdracht, inclusief het hierbij inzetten van het vermogen van het pensioenfonds;
- advies over het (gewijzigde) uitvoeringsreglement.

Het verantwoordingsorgaan heeft verder ook recht op:

- advies over de vaststelling of wijziging van het premie- en indexatiebeleid;
- overleg over de risicohouding.

Voorafgaand aan en gedurende de adviesaanvraag heeft het verantwoordingsorgaan een werkgroep ingericht die zich specifiek bezig heeft gehouden met het NPC-programma (hierna: VO NPC-werkgroep). In deze werkgroep is uitgebreid gesproken over alle NPC-onderwerpen waarover het verantwoordingsorgaan advies- en overlegrechten heeft.

Programmamanagement NPC-programma

Het programmamanagement heeft in opdracht van de uitvoerend bestuurder Pensioenen de dagelijkse (operationele) leiding binnen het NPC-programma. De programmamanager is de primaire contactpersoon binnen het project in de communicatie met de uitvoerende en de niet-uitvoerend bestuurders, het verantwoordingsorgaan en de toezichthouders. Het programmamanagement levert, met behulp van de programmamanagementondersteuning, de kwartaal-rapportages aan het bestuur en de maandrapportages aan het uitvoerend bestuur op.

Clusters

Het NPC-programma is verdeeld in meerdere clusters met de bijbehorende aandachtsgebieden:

- Wettelijk kader: implementatieplan en invaarsjabloon.
- IT, processen en datakwaliteit.
- Communicatie en wettelijk communicatieplan.
- Besluitvormingskader, operational readiness, testen en sign-off.
- Aantoonbaar in control en verantwoording.

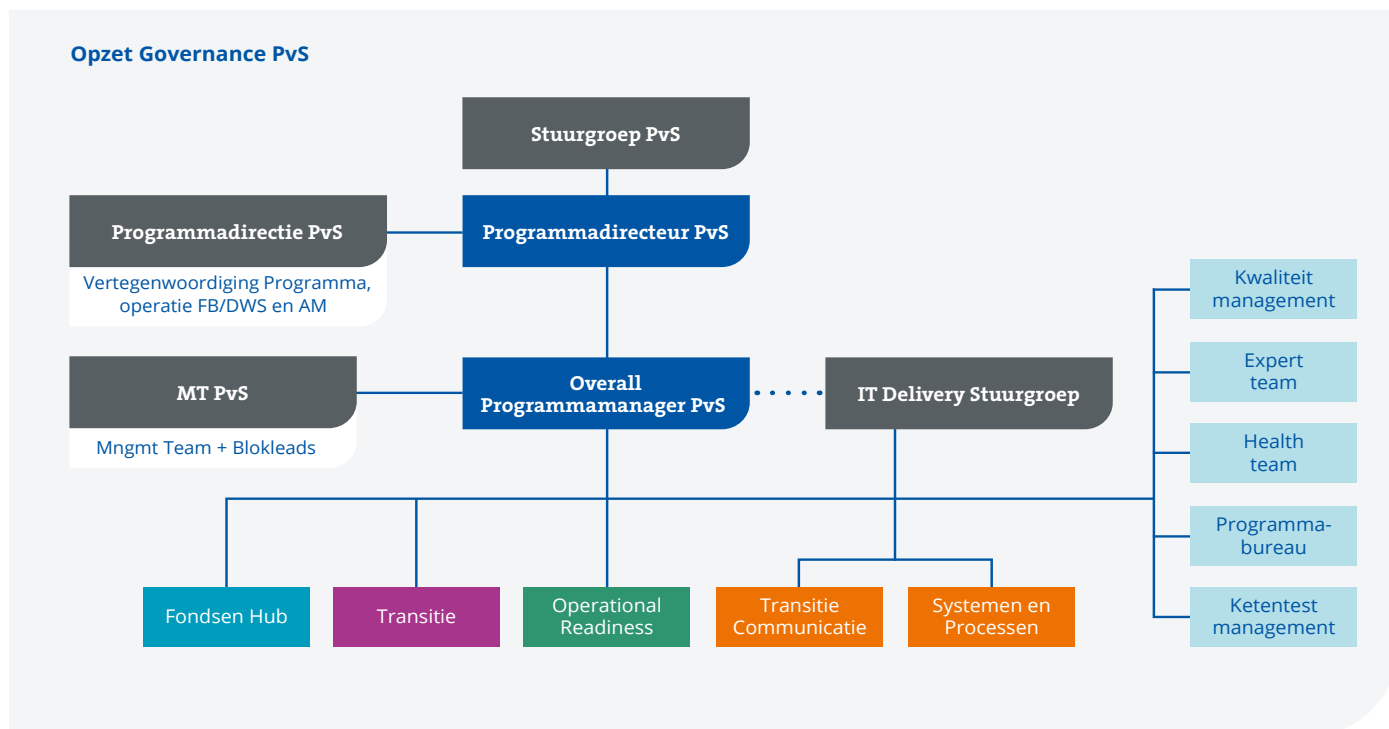
Ieder cluster heeft eigen doelen, verwachte resultaten, inrichting en (overleg)structuren. In het algemeen bereiden de clusters de bestuurlijke besluitvorming voor over de transitie naar de nieuwe pensioenregeling.

Elk cluster wordt aangestuurd door een clusterleider. APG ondersteunt de clusters in de uitvoering van de werkzaamheden.

Programmaorganisatie APG

ABP heeft de pensioenuitvoering en het vermogensbeheer (processen en IT) uitbesteed aan APG. APG speelt daarom een belangrijke rol in de voorbereiding en uitvoering van een beheerste implementatie van de nieuwe pensioenregeling. Dit gebeurt zowel via de directe ondersteuning vanuit de lijn als via een programmaorganisatie van APG die specifiek is ingericht op de implementatie. Deze programmaorganisatie heet 'Pensioen van Straks', oftewel: het **PvS-programma**.

In een organogram ziet het PvS-programma er zo uit:

Figuur 3: Schematisch overzicht van het PvS-programma

Het PvS-programma wordt aangestuurd door een programmadirectie, die bestaat uit de programma-directeur, de overall programmamanager en de operationeel directeurs. De programmadirectie rapporteert direct aan de stuurgroep PvS, die wordt gevormd door de Raad van Bestuur van APG, aangevuld met de programmadirecteur. De stuurgroep PvS bewaakt de totale voortgang van het programma, neemt strategische besluiten en bepaalt scope, budget en tijd. Dit doet de stuurgroep in regelmatige afstemming met de belangrijkste stakeholders: ABP, de toezichthouders, de aandeelhouders en de (onder-) uitbestedingspartners.

Onder de programmadirectie en de stuurgroep PvS wordt het programma operationeel aangestuurd door het managementteam en een aantal ondersteunende functies, namelijk:

- kwaliteitsmanagement;
- IT- en datalandschap (IT health team);
- beleidsontwikkeling (expertteam);
- programmaondersteuning (programmabureau).

Als borging voor een goede werking van processen en systemen zijn er integrale ketentesten over de diverse onderdelen heen. Deze kennen een separate aansturing.

Afstemming tussen programmaorganisaties ABP en APG

Het NPC-programma bij ABP en het PvS-programma bij APG sluiten op elkaar aan op drie niveaus:

1. Strategisch/bestuurlijk niveau

Elk kwartaal hebben ABP en APG een bestuurlijke performancedialoog over de transitie. In de performancedialoog vindt algemene afstemming op programmaniveau plaats.

2. Tactisch niveau

Elke maand hebben ABP en APG een regieoverleg. Ook dit overleg staat in het teken van algemene afstemming op programmaniveau. Een keer per kwartaal wordt dit overleg vervangen door de performancedialoog.

3. Operationeel (project)niveau

Elke maand hebben de eerste en tweede lijn van ABP en APG een operationeel risico-overleg. Tijdens dit overleg worden aan risico en risicobeheer gerelateerde onderwerpen besproken. Een keer in de drie maanden vindt een kwartaaloverleg plaats waarbij de derde lijn ook aansluit.

Daarnaast hebben ABP en APG op clusterniveau regelmatig overleg om de werkzaamheden en de voortgang daarvan te bespreken.

Fases, mijlpalen en tijdlijnen

In de transitie naar de nieuwe pensioenregeling zijn drie fases te onderscheiden:

1. De fase waarin sociale partners besluiten nemen over de nieuwe pensioenregeling ("de arbeidsvoorwaardelijke fase");
2. De fase waarin sociale partners en ABP overeenkomen dat ABP de nieuwe pensioenregeling gaat uitvoeren ("de onderbrengingsfase");
3. De fase waarin ABP de nieuwe pensioenregeling implementeert en start met de communicatie over de nieuwe pensioenregeling ("de implementatiefase").

Deze fases komen terug in dit implementatieplan. In de praktijk lopen de verschillende processen meer door elkaar en is er sprake van een iteratief proces tussen sociale partners en ABP. Zo heeft ABP sociale partners ondersteund bij het uitwerken van de nieuwe pensioenafspraken, bijvoorbeeld bij het doorrekenen van verschillende voorstellen van sociale partners.

Voor een goed verloop van de transitie heeft ABP een projectplan met verwachte resultaten en mijlpalen opgesteld.

Fase 1 (arbeidsvoorwaardelijke fase)

Sociale partners hebben in 2023 op hoofdlijnen een resultaat bereikt over de nieuw uit te voeren pensioenregeling. Vervolgens hebben zij hiervoor een concept-transitieplan opgesteld. Daarna zijn de verenigingen voor gewezen deelnemers en pensioengerechtigden gehoord en is de achterban geraadpleegd. In 2024 hebben sociale partners een definitief transitieplan gemaakt en aangeboden aan ABP. Hierin leggen sociale partners uit waarom de overgang naar de nieuwe regeling volgens hen evenwichtig is. Dit doen zij op basis van keuzes, overwegingen en berekeningen die de basis vormen van de nieuwe pensioenregeling en van de manier waarop wordt omgegaan met opgebouwde pensioenaanspraken en -rechten in de nieuwe pensioenregeling.

In het transitieplan is uitgewerkt wat de kenmerken van de nieuwe pensioenregeling zijn. Hieruit volgt onder andere dat gekozen is voor een solidaire premieregeling, dat het nettopensioen geen onderdeel meer uitmaakt van de nieuwe pensioenregeling³ en dat de militairen geen aparte pensioenregeling meer hebben.

ABP heeft het transitieplan tijdig ontvangen en is door sociale partners gevraagd om de nieuwe pensioenregeling (inclusief het verzoek om in te varen) als opdracht te aanvaarden. Zie hiervoor ook hoofdstuk 6.

Fase 2 (onderbrengingsfase)

In de onderbrengingsfase heeft het bestuur besloten tot opdrachtaanvaarding. Dit houdt in dat het bestuur een besluit heeft genomen over het invaarverzoek, het uitvoeren van de nieuwe pensioenregeling en de opdracht van sociale partners heeft aangenomen (zie paragraaf 1.B). In dit implementatieplan motiveert ABP waarom zij in staat is om deze nieuwe pensioenregeling uit te voeren, op welke manier de pensioenregeling (technisch) wordt uitgevoerd en welke stappen worden gezet om tot de uitvoering van de nieuwe pensioenregeling te komen.

ABP heeft dit implementatieplan – inclusief het wettelijk communicatieplan – tegelijkertijd met de elektronische melding van het besluit tot invaren ingediend bij DNB.

Fase 3 (implementatiefase)

ABP gaat de nieuwe pensioenregeling per 1 januari 2027 uitvoeren en voert op die datum de interne collectieve waardeoverdracht uit. Hiervoor moet ABP een aantal veranderingen doorvoeren, zoals het aanpassen van ICT-systemen, het daadwerkelijk omzetten van bestaande pensioenaanspraken en -rechten naar de nieuwe pensioenregeling en het opzetten van de informatievoorziening richting deelnemers en pensioengerechtigden. Dit is de laatste mijlpaal in het projectplan van ABP.

1.A.2. Besluitvormingsmomenten tot aan transitiedatum

ABP heeft in november 2025 besloten om de opdracht van sociale partners te aanvaarden. Voor de (verdere) implementatie hiervan zijn de volgende vier (besluitvormings) momenten gedefinieerd:

1. Mei 2026: opdracht verzending transitieoverzichten

ABP besluit of APG het voorlopig transitieoverzicht (hierna: **VTO**) mag versturen aan de deelnemers, gewezen deelnemers en pensioengerechtigden van ABP.

2. Begin oktober 2026: sign-off IT, processen en data

ABP besluit of de data van voldoende kwaliteit is en of de noodzakelijke proces- en (IT-) systeemaanpassingen hebben plaatsgevonden om te kunnen invaren en om de nieuwe pensioenregeling uit te kunnen voeren.

3. Oktober 2026 (na moment 2): transitie en invaren per 1 januari 2027

ABP besluit of de nieuwe pensioenregeling daadwerkelijk ingaat per 1 januari 2027.

4. 2027: decharge en overdracht naar reguliere uitvoering

ABP besluit, na het versturen van het definitieve transitieoverzicht (hierna: **DTO**) en toetsmoment 2, waarin wordt aangetoond dat de datakwaliteit tijdens en na transitie is geborgd (zie verdere uitleg in paragraaf 3.B.2), of decharge verleend kan worden aan het NPC-programma voor alle NPC-werkzaamheden en of kan worden overgegaan naar "business as usual".

3 Nettopensioen (opbouw) / kapitaal zal via een collectieve waardeoverdracht traject worden overgedragen naar een verzekeraar.

De staat van de processen, systemen, transitiecommunicatie en datakwaliteit zijn belangrijke pijlers voor het besluit om in te varen. Deze zijn bij het nemen van het invaarbesluit nog niet volledig afgerond of gereed. Voor de vervolgstappen die voor de processen, systemen en datakwaliteit ná het invaarbesluit nog moeten worden gezet, wordt verwezen naar paragraaf 2.B.2 en paragraaf 3.G. Hieronder worden de belangrijkste vervolgstappen voor de transitiecommunicatie toegelicht.

Transitiecommunicatie

Belangrijk is hoe, wanneer en wat ABP communiceert over de transitie. De deelnemercommunicatie vindt plaats in drie fases met hierin vijf periodes. In elke periode verschuift de informatie van generieke uitleg over het nieuwe pensioenstelsel naar specifiekere uitleg over de nieuwe pensioenregeling en uiteindelijk naar persoonlijke informatie.

- **Periode 1 – Oriëntatie:** van juli 2023 (inwerkingtreding Wtp) tot opdrachtaanvaarding transitieplan: algemene informatie over de nieuwe regels voor pensioen.
- **Periode 2 – Invulling:** van opdrachtaanvaarding tot de verzending van het VTO (vernieuwde pensioenregeling definitief, implementatie- en communicatieplan ingediend): informatie over de vernieuwde pensioenregeling van ABP.
- **Periode 3 – Vooruitblik:** vanaf de start verzending van het VTO tot de datum van de overgang: persoonlijke financiële informatie.
- **Periode 4 – Persoonlijk inzicht:** van de datum van het invaren tot de verzending van het DTO en het eerste nieuwe pensioenbedrag (pensioengerechtigden, arbeidsongeschikten en nabestaanden): persoonlijke financiële informatie.
- **Periode 5 – Nazorg:** vanaf de verzending van het DTO tot 1 augustus 2028: voor deze periode worden in de executiefase specifieke boodschappen geformuleerd.

2023–2025	2025–2027			2027
Besluitvormingsfase	Implementatiefase			Nazorgfase
Periode 1	Periode 2	Periode 3	Periode 4	Periode 5
Van 07-2023 (Wtp van kracht) tot opdrachtaanvaarding	Van opdrachtaanvaarding tot aan verzending VTO	Van verzending VTO tot 01-01-2027 (datum overgang)	Van 01-01-2027 tot en met verzending DTO	Nazorg na verzending DTO tot 01-01-2028

Figuur 4: Transitiecommunicatie

In het wettelijk communicatieplan is verder uitgewerkt hoe en wanneer ABP de deelnemers en werkgevers informeert tijdens de transitie naar de nieuwe pensioenregeling.

1.B. Besluitvormingsproces vaststelling implementatieplan

1.B.1. Beschrijving van het doorlopen besluitvormingsproces

Algemeen

ABP heeft een zorgvuldig proces doorlopen voor de besluitvorming over de implementatie van de nieuwe pensioenregeling onder de Wtp en het vormgeven van de transitie. Het besluitvormingsproces bestaat uit separate bestuurlijke vergaderingen voor de beeldvorming, oordeelsvorming en besluitvorming. Aangezien het om complexe materie en vraagstukken gaat, zijn voor sommige onderwerpen meerdere oordeels- of besluitvormende sessies nodig geweest om tot een goede, consistente en evenwichtige besluitvorming te komen. De voorbereiding voor de besluitvorming heeft plaatsgevonden via de NPC-programmastructuur (zie paragraaf 1.A.1).

Besluitvormingsproces voor het implementatieplan

Het implementatieplan omvat alle keuzes van ABP om te komen tot het besluit van opdrachtaanvaarding en (op hoofdlijnen) de implementatie daarvan.

Om tot opdrachtaanvaarding te komen, heeft ABP onderzocht of er aanleiding is om op grond van artikel 150I lid 4 Pensioenwet (hierna: Pw), het invaarverzoek van sociale partners af te wijzen. Daarom moet ABP onderbouwen of het verzoek:

1. niet in strijd is met wettelijke voorschriften;
2. niet leidt tot onevenwichtig nadeel;
3. niet onuitvoerbaar is (het invaren moet uitvoerbaar zijn binnen de grenzen van een beheerste en integere bedrijfsvoering).

Aan het implementatieplan liggen – naast de invaarmelding – dan ook diverse deeltrajecten ten grondslag. Denk hierbij aan de onderwerpen datakwaliteit,

het vastleggen van de risicohouding en de financiële opzet, het berekenen van de transitie-effecten en het beoordelen van de evenwichtigheid van de transitie.

Proces bestuur

Het bestuur is het besluitvormend orgaan dat het implementatieplan vaststelt en de beleids- en besluitvorming die daarvoor de basis vormt. Het implementatieplan is door het bestuur vastgesteld met inachtneming van de stappen van beeldvorming, oordeelsvorming en besluitvorming. Op 5 november 2025 is het implementatieplan definitief vastgesteld.

Proces sleutelfunctiehouders en Legal

De sleutelfunctiehouders zijn meegenomen in de beleids- en besluitvorming die aan het implementatieplan ten grondslag hebben gelegen en hebben hun opinies daarover afgegeven. De opinie van de sleutelfunctiehouder risicobeheer is meegewogen bij elk onderliggend besluit en de opinie van de sleutelfunctiehouder actuariële zaken bij elk besluit dat (mogelijke) impact heeft op de datakwaliteit, de verzekeringstechnische risico's en/of de evenwichtige belangenafweging. De sleutelfunctiehouder internal audit heeft audits uitgevoerd op relevante Wtp-onderwerpen, zoals risicopreferentie, transitie- en invaarbe besluitvorming, datakwaliteit, administratie, project- en risicobeheersing en governance. Dit inclusief de betrokkenheid van het intern toezicht en de andere sleutelfunctiehouders. Zie bijlage 2 voor een overzicht van de audits die in 2025 zijn uitgevoerd en die het DNB Wtp invaarsjabloon raken. Daarnaast is de sleutelfunctiehouder risicobeheer bij elke bestuursvergadering aanwezig geweest en heeft zij elk kwartaal een opinie afgegeven bij de Risk Self Assessments (hierna: RSA).

Ook Legal is meegenomen in de beleids- en besluitvorming die aan het implementatieplan ten grondslag hebben gelegen. Legal heeft bij die documenten een juridische beoordeling gedaan.

Proces intern toezicht

Het intern toezicht volgt nauwgezet het bestuurlijke besluitvormingsproces tijdens de hele transitieperiode en stelt daarbij kritische vragen. Het intern toezicht kijkt onder andere of het bestuur zorgvuldig te werk gaat bij het maken van keuzes over de uitvoering van de nieuwe pensioenregeling en bij het besluit om te komen tot de opdrachtaanvaarding, het invaren inclusief het aanwenden van het vermogen. Daarbij ziet het intern toezicht erop toe dat alle stappen zijn genomen en alle relevante informatie is meegewogen om onderbouwd tot een oordeel over de evenwichtigheid te komen.

Proces verantwoordingsorgaan

In aanloop naar de adviesaanvraag in maart 2025 heeft het bestuur meerdere informatiesessies georganiseerd om het verantwoordingsorgaan te informeren over (de voortgang van) het implementatieplan en de bijbehorende trajecten. Dit is gebeurd in de vorm van themasessies, carrousel sessies, webinars en overleggen. Met de VO

werkgroep-NPC zijn er voorafgaand aan de adviesaanvraag, en gedurende de adviesaanvraag, toelichtingen gegeven op de diverse inhoudelijke onderwerpen.

In maart 2025 heeft het verantwoordingsorgaan de formele adviesaanvraag ontvangen voor de adviesprocedure over 1) het voorgenomen besluit tot interne collectieve waardeoverdracht, inclusief het inzetten van het vermogen van ABP en 2) de voorgenomen wijzigingen van het uitvoeringsreglement. Met het verantwoordingsorgaan is vervolgens het advies traject doorlopen. Op 2 oktober 2025 heeft het verantwoordingsorgaan een positief advies uitgebracht. Het bestuur heeft dit advies meegewogen in de besluitvorming tot opdrachtaanvaarding.

In paragraaf 1.B.2 staat hoe het bestuur, de sleutelfunctiehouders, het intern toezicht en het verantwoordingsorgaan hebben geoordeeld of geadviseerd.

1.B.2. Oordeel van het bestuur en sleutelfunctiehouders over implementatieplan

Alvorens een besluit te nemen over de opdrachtaanvaarding, heeft het bestuur beoordeeld of er aanleiding is om op grond van artikel 150I lid 4 Pw het invaarverzoek van sociale partners af te wijzen.

Het bestuur heeft geoordeeld dat het verzoek van sociale partners om in te varen niet in strijd is met wettelijke voorschriften, de effecten van de voorgenomen wijzigingen ten aanzien van het pensioen als geheel niet tot onevenwichtig nadeel leidt voor deelnemers, gewezen deelnemers, andere aanspraakgerechtigden en pensioengerechtigden, en uitvoerbaar is binnen de grenzen van een beheerste en integere bedrijfsvoering. Het bestuur heeft bij het vervullen van haar taak een evenwichtige belangenafweging uitgevoerd. Daarnaast heeft het bestuur beoordeeld of de nieuwe pensioenregeling uitgevoerd kan worden rekening houdend met de van toepassing zijnde wet- en regelgeving.

De inbreng en de opinies van de sleutelfunctiehouders zijn meegewogen in het bestuurlijke besluitvormingsproces, evenals het oordeel van intern toezicht en het advies van het verantwoordingsorgaan.

Op basis van voorgaande heeft het bestuur de opdracht van sociale partners te aanvaarden en geoordeeld is dat deze evenwichtig is. Het bestuur heeft eveneens vastgesteld dat dit implementatieplan een correcte weergave geeft van de doorlopen besluitvormingsprocessen en de uitkomsten daarvan.

1.B.3. Oordeel van intern toezicht

Het intern toezicht stelt vast dat de evenwichtigheid van de transitie en het invaren, met inbegrip van de aanwending van het vermogen, is onderbouwd op basis van vooraf vastgestelde doelstellingen, maatstaven, voorrangsregels en bandbreedtes en dat deelnemers,

gewezen deelnemers, andere aanspraakgerechtigden en pensioengerechtigden zich evenwichtig vertegenwoordigd kunnen voelen. Daarbij constateert het intern toezicht dat op uitvoerbaarheid, compliance en risicobeheersing adequaat is gestuurd. Het intern toezicht heeft aandacht gevraagd voor de concretisering van de normenkaders van de digitale migratie, opdat het bestuur uiteindelijk een adequaat te onderbouwen besluit tot invaren kan nemen. Hieraan is opvolging gegeven. Gedragmatige risico's zijn daarnaast onderkend en gemitigeerd. Ook ziet het intern toezicht dat de rol van het verantwoordingsorgaan en sleutelfunctiehouders vooraf inzichtelijk is gemaakt en dat het voltallige verantwoordingsorgaan een gedegen beoordelings- en adviesproces heeft doorlopen en daarvoor ruim de tijd heeft gekregen.

Het transitieplan is de verantwoordelijkheid van sociale partners. Het intern toezicht stelt vast dat het bestuur vanuit de eigen taak en rol de zelfstandige wettelijke verantwoordelijkheid heeft genomen om de evenwichtigheid van het invaren te onderbouwen. Daarnaast ziet het intern toezicht dat er een intensief en iteratief proces is doorlopen om zo veel mogelijk duidelijkheid te verkrijgen van sociale partners op de vereiste onderdelen (waaronder doelstellingen, maatstaven, bandbreedtes en voorrangsregels), zodat ABP binnen de opdracht van sociale partners kan handelen. Hierbij is steeds oog geweest voor de rolzuiverheid van eenieder.

Het intern toezicht constateert verder dat het bestuur via een zorgvuldig en navolgbaar proces heeft geconcludeerd dat de voorgenomen wijziging als geheel niet leidt tot onevenwichtig nadeel voor deelnemersgroepen. Het intern toezicht ziet ook dat het oordeel van het verantwoordingsorgaan en de opinies van sleutelfunctiehouders hierbij actief zijn betrokken. De onderbouwing van de gemaakte keuzes is navolgbaar vastgelegd in verschillende verantwoordingsdocumenten.

1.B.4. Advies van het verantwoordingsorgaan

Het verantwoordingsorgaan is tot een positief advies gekomen over het voorgenomen bestuursbesluit. De geledingen van het verantwoordingsorgaan kunnen zich in voldoende mate vinden in dit advies en zien dan ook af van een advies per geleiding.

Met dit advies geeft het verantwoordingsorgaan aan dat binnen de huidige wettelijke kaders een voldoende werkbare en evenwichtige oplossing is gevonden. Tegelijkertijd benadrukt het verantwoordingsorgaan dat dit advies niet betekent dat alle zorgen zijn weggenomen. Het verantwoordingsorgaan wil in de komende jaren de implementatie en effecten van de overgang naar het nieuwe pensioenstelsel nauwlettend volgen.

Het verantwoordingsorgaan heeft het adviestraject in drie fases doorlopen; startend met beeldvorming, van daaruit te komen tot een beoordeling in de oordeelsvorming, en uiteindelijk een advies op heeft gesteld in de adviesfase. In het advies onderstreept het verantwoordingsorgaan het belang van een zorgvuldig, evenwichtig en uitlegbaar transitieproces naar het nieuwe pensioenstelsel. De transitie raakt miljoenen actieve deelnemers, gewezen deelnemers en pensioengerechtigden en heeft directe impact op het vertrouwen in ABP als pensioenfonds. Het verantwoordingsorgaan erkent de complexiteit van de opgave en waardeert de inspanningen die het bestuur en APG hebben geleverd om te komen tot een onderbouwd voorstel.

Hoofdstuk

2 Risicoanalyses en beheersmaatregelen

2.A. Organisatie van risicobeheer

In dit hoofdstuk worden risico's beschreven, op waarde geschat en beheersingsmaatregelen benoemd.

2.A.0. Organisatie van risicobeheer binnen ABP

Het bestuur wil op een beheerste en integere manier de doelstellingen van ABP realiseren. Het integrale risicomanagement is verankerd in de organisatiestructuur en de besluitvormingsprocessen van ABP.

Om op beheerste en integere wijze de strategie en doelstellingen van het fonds te realiseren heeft ABP een integraal risicomanagement (hierna: IRM) raamwerk. Dit IRM-raamwerk bestaat uit:

1. Governance en Organisatie
2. Cultuur en Gedrag
3. Risicostrategie en -bereidheid
4. Risicobeleid en -proces
5. Risicomonitoring en -rapportage
6. Data en Systemen

Het IRM-raamwerk vormt de basis voor het verankeren van het IRM binnen het fonds. Het raamwerk en de producten die voortkomen uit het proces ("IRM-cyclus") vormen samen het IRM-beleid. Het uitgangspunt bij de uitvoering van het risicomanagement binnen het fonds is het zogenoemde "three lines model", waarin de tweede- en derde lijn onafhankelijk zijn van de eerste lijn.

Het omgekeerd-gemengd bestuursmodel, zoals beschreven in paragraaf 1.A.0, draagt bij aan een versterking van het risicobewustzijn binnen het fonds en het nemen van verantwoordelijkheid voor risico's in de uitvoering van (uitbestede) processen en besluitvorming. In het kader van de transitie voorziet ABP geen wijzigingen binnen de organisatie van risicobeheer.

Zo zet het uitvoerend bestuur risico's tegen de risico-bereidheid van ABP af om vast te stellen of aanvullende maatregelen nodig zijn. Dit oordeel is meegewogen in de

besluitvorming die onder meer tot dit implementatieplan heeft geleid.

Daarnaast wordt het uitvoerend bestuur elk kwartaal geïnformeerd over de bij de implementatie van deze aanvullende maatregelen gerealiseerde voortgang, bespreekt statuswijzigingen van openstaande netto-risico's en treft daar waar nodig nadere acties.

2.A.0.1. Organisatie van risicobeheer Wtp-transitie ABP

Als onderdeel van het NPC-programma, zoals beschreven in paragraaf 1.A.1, wordt het risicomanagement van ABP geïntegreerd in de verschillende clusters die zijn ingericht binnen het programma. De belangrijkste risico's met bijbehorende (aanvullende) beheersmaatregelen worden periodiek besproken in het bestuur en met de sleutel-functiehouders.

Daarnaast worden bij alle oordeels en besluitvorming risicoparagrafen opgenomen door de eerste lijn en stelt de tweede lijn een risico-opinie op bij besluitvormingsstukken inclusief een eerstelijns reactie daarop.

2.A.0.2. Organisatie van risicobeheer Wtp-transitie APG

ABP steunt voor het risicomanagement van de uitbestede activiteiten mede op APG. Voor het borgen van een beheerste en integere bedrijfsvoering, heeft APG het APG Integraal Risicomanagement Raamwerk opgezet (hierna: **AIR**). Het risico- en controleraamwerk is een belangrijk onderdeel van het risicomanagementproces en is geborgd tot en met het niveau van de Raad van Bestuur van APG. De risicogovernance van APG is, net als bij ABP, gebaseerd op het three lines model.

ABP monitort de beheersing van risico's in de uitbestede processen via verschillende rapportages die maandelijks worden besproken.

De externe accountant van APG controleert de beheersing van processen en levert een verklaring bij de Standaard 3402-/3000A type II-rapportages op. ABP blijft eindverantwoordelijk voor de interne beheersing en gebruikt onder andere de Standaard 3402-/3000A rapportage als ondersteuning daarvoor. Tijdens de transitie wordt in de uitwerking van de aangepaste en nieuwe processen en systemen een nieuw controleraamwerk van interne beheersing ingeregeld. Dit raamwerk voldoet aan de gebruikelijke standaarden op dit gebied en zorgt ook na de transitie voor een beheerste en integere bedrijfsvoering. Ook dan blijven de genoemde Standaard 3402-/3000A rapportages bestaan.

APG richt voor de nieuwe processen en systemen een aangepast beheersingsraamwerk in. Dit is onderdeel van het PvS-programma en moet leiden tot een vergelijkbare mate van risicobeheersing als in de huidige situatie. Passend bij deze nieuwe opzet zal ook een nieuwe Standaard 3402-beschrijving en –rapportage opgesteld worden. De IT general controls in de Standaard 3402, zoals change management en logische toegangsbeveiliging, zullen niet wijzigen. De nieuwe processen en systemen zullen geïmplementeerd worden conform de reguliere IT general controls binnen APG.

In de volgende paragrafen worden een aantal onderwerpen uitgebreider beschreven, inclusief de gesignaleerde risico's en de manier waarop deze beheerst worden.

2.A.1. Operationele- en IT-risico's en beheersmaatregelen

ABP heeft de pensioenuitvoering en het vermogensbeheer uitbesteed aan APG. Om te zorgen dat dit op een integere en beheerste manier gebeurt, heeft ABP een

regieorganisatie ingericht. De dienstverlening, met daaraan gekoppeld de daarvoor benodigde processen en systemen, wordt grotendeels door APG uitgevoerd. De operationele en IT-risico's in de bestaande processen (lees: vóór de transitie) worden beheerst door het reguliere beheersingsmechanisme, zoals eerder in dit hoofdstuk beschreven. Door de invoering van de Wtp wijzigen de processen, systemen, deelnemers- en werkgevercommunicatie en organisatie zowel in de pensioenuitvoeringsorganisatie als bij het vermogensbeheer. Daarnaast vernieuwt APG een aantal administraties (en bijbehorende systemen) tegelijk met de implementatie van de Wtp. De bestaande IT-systemen en de daaraan gekoppelde bestaande dienstverlening in het oude stelsel hoeven dan ook beperkt te worden aangepast. Dit maakt dat de risico's in de bestaande dienstverlening door de implementatie van de Wtp niet substantieel wijzigen ten opzichte van de huidige situatie. De bestaande risicobeperkende maatregelen blijven gehandhaafd in de bestaande dienstverlening en processen. En waar relevant worden deze bijgesteld om aan te sluiten op actuele ontwikkelingen.

ABP heeft de operationele en IT-risico's, waaronder de continuïteit en betrouwbaarheid van de dienstverlening voor, tijdens en na de transitie, in kaart gebracht en het uitvoerend bestuur monitort deze (zie paragraaf 2.A.0).

Voor de eigenrisicobeoordeling en dit implementatieplan is in het tweede kwartaal van 2025 een nieuwe integrale analyse uitgevoerd van de operationele risico's. Zo konden de uitkomsten ervan meegenomen worden in het invaarsbesluit. De risico's en mitigerende maatregelen die relevant zijn voor het implementatieplan worden hieronder toegelicht.

Risico-omschrijving	Mitigerende maatregelen
Continuïteit van de bestaande dienstverlening Het risico dat de continuïteit en/of het kwaliteitsniveau van de bestaande dienstverlening niet is gewaarborgd doordat tijdens de transitie er eveneens gewerkt wordt aan het inrichten van de nieuwe dienstverlening	- De inrichting van een separate Wtp programma-organisatie, los van de reguliere dienstverlening. - Vroegtijdige uitbreiding van personeel binnen de pensioenuitvoeringsorganisatie. - Strakke prioritering van niet-noodzakelijk functioneel onderhoud. - Fasering van de implementatie voor de door APG bediende pensioenfondsen met een "logische" opbouw in volume en complexiteit ("transitieschema"). - Twee verschillende omgevingen: gewijzigde en nieuwe processen worden in de nieuwe "Wtp-omgeving" geïmplementeerd. Bestaande processen blijven in de "oude" omgeving. Oude en nieuwe systemen en processen zijn daarmee gescheiden, zodat de Wtp geen effect heeft op de bestaande uitvoering (systemen, processen, organisatie).
Kennis van nieuwe systemen Het risico dat onvoldoende kennis van de nieuwe systemen aanwezig is.	- Kwalitatieve en kwantitatieve resourceplanning die onderdeel uitmaakt van de reguliere businessplanning. - Het tijdig bij- en omscholen van medewerkers met kennissessies en e-learning. - Een overall planning die continu gemonitord wordt (zie ook onderdeel "technische uitvoerbaarheid"). - Duidelijke prioritering voor de implementatie van de nieuwe pensioenregeling. - Overall planning en bewaking van de realisatie van de veranderkundige kant van de gehele transitie voor het huidige personeel van de uitvoeringsorganisatie ("operational readiness").

Risico-omschrijving	Mitigerende maatregelen
Internal Control Framework niet bijgewerkt Het risico op niet-tijdige implementatie of update van het internal control framework, met als gevolg onvoldoende beheersing van nieuwe / gewijzigde processen, verhoogde kans op fouten en verminderde aantoonbaarheid van compliance en verantwoording	• Jaarlijks Standaard 3402-rapportage door APG voor ABP. • Implementatie van noodzakelijke bestaande interne beheersingsmaatregelen op juiste en volledige wijze in de nieuwe systemen door APG. • Inzage voor ABP in de Standaard 3402-bevindingen van de fondsen die eerder invaren. • Monitoring en toezicht door ABP op tijdige doorvoering van benodigde aanpassingen op de beheersramenwerken (Standaard 3402) en internal control framework.
Technische haalbaarheid risico (APG) Het risico op onjuist en/of onvolledige realisatie van de requirements waardoor de continuïteit en de betrouwbaarheid van de ABP dienstverlening tijdens en na transitie, niet is geborgd, waardoor niet voldaan wordt aan de gestelde eisen en technische haalbaarheid om de regeling te kunnen uitvoeren.	• Opstellen van een regieplan IT realisatie / actieplan, waarin alle processen & systemen activiteiten integraal zijn opgenomen, met realistische tijdslijnen, met een planning die rekening houdt met eventuele tegenvallers en vooraf vastgestelde validatiecriteria om de benodigde functionele en niet-functionele vereisten op te leveren. • Monitoring door ABP van de tijdige oplevering van de requirements door APG en rapportage hierover aan het uitvoerend bestuur via de risicoactie-rapportage. • Periodieke rapportage door APG over de status van de voortgang en afhankelijkheden via overeengekomen rapportages in regieplan IT realisatie. • Scopewijzigingen in realisatie van processen en systemen via het overeengekomen scope change proces. • Gemaakte afspraken over het realiseren van de business requirements met voldoende testen. • ABP heeft bewust gekozen in het transitieschema eerst andere fondsen in te laten varen zodat ABP bij invaren zeker is dat alle benodigde basis functionaliteit al gerealiseerd is en al werkt. ABP heeft daarnaast maatregelen getroffen om bij vertragingen of problemen bij andere fondsen over voldoende handelingsperspectief te beschikken om vóór de wettelijke deadline te kunnen invaren. ABP heeft contractueel vastgelegd dat alles wat voor eerdere fondsen wordt gerealiseerd gebaseerd is op de ABP regeling. • Afspraken tussen ABP en APG in regieplan IT realisatie over het uitwerken van fallback scenario's⁴.
Regievoering op basis van stuurinformatie Het risico dat ABP geen regie kan voeren over/ niet tijdig kan bijsturen op processen en systemen die nodig zijn om de regeling uit te voeren, als gevolg van ontbreken van voldoende stuurinformatie	• Een rapportagestructuur met kwaliteitseisen voor de inhoud, als onderdeel van regieplan IT realisatie en regieplan communicatie.
Betrouwbaarheid dienstverlening Het risico dat software wordt opgeleverd met kwetsbaarheden, waardoor ongeautoriseerde personen of externe partijen toegang verkrijgen tot niet voor hen bestemde data, waardoor reputatieschade en financiële schade door klachten/claims, sancties/boetes kunnen ontstaan voor ABP	• Afspraken over het voortbrengingsproces inclusief security testen. • Rapporteren over de gezondheid van het landschap als onderdeel van regieplan IT realisatie. • Reguliere informatiebeveiligingsmaatregelen. • Programma binnen APG voor implementatie mitigerende maatregelen met betrekking tot cyberrisico's.

Tabel 1: Risico's en beheersingsmaatregelen die relevant zijn voor het implementatieplan

⁴ Waarbij onder andere het negatieve scenario is uitgewerkt dat op de transitiedatum de processen en systemen niet / onvoldoende beschikbaar zijn.

ABP heeft de transitiecommunicatie-risico's in kaart gebracht en het uitvoerend bestuur monitort deze (zie paragraaf 2.A.0). De uitkomsten die relevant zijn voor het implementatieplan worden hieronder toegelicht.

De transitiecommunicatie bestaat uit vier belangrijke onderdelen:

- het wettelijk communicatieplan;
- de transitieoverzichten, zowel het VTO als het DTO;
- de klantreizen tijdens de transitie;
- de klantreizen in Wtp.

Deze onderdelen worden uitgevoerd volgens een regieplan communicatie. Daarnaast zijn er bij ABP interne communicatieactiviteiten om het bestuur te ondersteunen met stakeholdermanagement (verhaallijnen, kennisdossier en presentaties). Voor al deze onderdelen zijn risico's geïdentificeerd. De belangrijkste zijn opgenomen in onderstaande tabel. Bij de beoordeling en mitigatie van deze risico's is en wordt expliciet aandacht besteed aan het deelnemersperspectief, zodat de impact op het draagvlak en het vertrouwen en op de begripelijkheid, en de acceptatie van de transitieboodschap goed wordt meegenomen.

Risico-omschrijving	Mitigerende maatregelen
Transitie Overzicht: risico Het risico dat het VTO/DTO niet voldoet aan alle wettelijke of toezichtseisen of aan de specifieke kenmerken van de ABP-regeling, waardoor deelnemers niet juist, volledig of tijdig worden geïnformeerd, wat kan leiden tot aanwijzingen van de toezichthouder of claims / klachten en/of het vertrouwen van deelnemers in ABP daalt.	• Opstellen regieplan communicatie door APG, waarmee integraliteit van aansturing van de transitiecommunicatie wordt bewaakt, inclusief een planning. • Opstellen van een wettelijk communicatieplan dat voldoet aan de AFM-richtlijnen en de specifieke kenmerken van de ABP-regeling. • ABP en APG gebruiken een juridische checklist die is samengesteld op basis van alle relevante wetsartikelen die voor de transitiecommunicatie van belang zijn, de richtlijnen van de AFM en de uitingen van de toezichthouder op haar website, tijdens ronde tafels en/of brieven aan de sector/minister. • ABP en APG gebruiken een afgestemd communicatienormenkader voor het ontwerpen en realiseren van het VTO/DTO. • Het normenkader is gebaseerd op een overzicht dat alle verplichtingen uit wet- en regelgeving en guidance vanuit toezichthouder bevat die op ABP van toepassing zijn. Deze is door Legal op volledigheid en juistheid gecheckt. • ABP stelt een communicatieplan op om eventuele verschillen tussen het VTO en DTO zorgvuldig te duiden richting deelnemers. • ABP voert periodiek een analyse uit naar de mogelijkheden om financiële verschillen tussen beide overzichten te verkleinen en implementeert, op basis van besluitvorming, passende maatregelen.
Klantreizen tijdens transitie en Klantreizen in Wtp: risico Het risico dat de communicatie-uitingen als onderdeel van transitieklantreizen of Wtp-klantreizen onvoldoende invulling geven aan de wettelijke eisen of de ABP-criteria (waaronder de zorgplichtvereisten en de aantoonbaarheid daarvan), waardoor het fonds in strijd met de wettelijke eis handelt en de deelnemer onvoldoende adequaat bedient, wat kan leiden tot klachten/claims of juridische procedures.	• Opstellen van een regieplan communicatie door APG, waarmee integraliteit van aansturing van de transitiecommunicatie wordt bewaakt, inclusief een planning. • Opstellen van een wettelijk communicatieplan dat voldoet aan de AFM-richtlijnen en de specifieke kenmerken van de ABP-regeling. • ABP en APG hebben in een regieplan communicatie afspraken gemaakt over de wettelijke eisen en de ABP-criteria die uitgangspunt zijn voor het bouwen van de klantreizen tijdens transitie en klantreizen in Wtp. Keuzebegeleidings-eisen zijn hier onderdeel van (overzicht uit wet- en regelgeving en guidance vanuit toezichthouder en communicatienormenkader). • ABP en APG hebben een beoordelingsproces vastgesteld voor de acceptatie van de klantreizen tijdens transitie en klantreizen in Wtp. Deze contentbeoordelingsprocedure is onderdeel van een regieplan communicatie dat opgeleverd is in het derde kwartaal van 2025. • De opleveringen van de Klantreizen in transitie en klantreizen in Wtp worden voorzien van een opinie van Group Risk en Compliance van APG waarin tevens aandacht wordt besteed in welke mate er aan de zorgplicht vereisten wordt voldaan. • Een overzicht waarin wet- en regelgeving en guidance vanuit toezichthouder opgenomen is en hoe voldaan wordt aan deze verplichtingen.

Tabel 2: De risico's en beheersmaatregelen van de transitiecommunicatie relevant voor het implementatieplan

2.A.2. Belangrijkste wijzigingen in de taken en verantwoordelijkheden van de pensioenuitvoerder en partijen in de vermogensbeheerketen

ABP heeft op alle relevante terreinen beleid opgesteld ten aanzien van de wijzigingen in de taken en verantwoordelijkheden in de keten en geïmplementeerd (of zorgt ervoor dat dit gebeurt voor het moment van invaren).

Zo verandert in de nieuwe pensioenregeling de relatie tussen pensioenbeheer en vermogensbeheer. Een nieuwe dimensie in deze relatie is de bepaling van cohorten en de periodieke uitlevering van data en informatie hierover tussen deze partijen. Dit gebeurt via de nieuwe “verbindingsfunctie”, waarvoor APG een aantal, deels nieuwe, diensten en processen inricht. APG is verantwoordelijk voor de realisatie van deze functionaliteit en houdt daarbij rekening met de specifieke eisen van ABP.

Een belangrijke taak van de verbindingfunctie is de periodieke (bij aanvang maandelijks) uitwisseling van gegevens over (persoonlijke en collectieve) pensioenvermogens, cohorten en doelgroepen, geprojecteerde uitkeringen, liquiditeitsstromen en rendementen tussen

de pensioenuitvoering en de vermogensbeheerpartijen. Deze uitwisseling van gegevens zorgt voor een nieuwe “waardeketen” waarop de controlemaatregelen moeten worden aangepast. Zowel bij ABP als bij APG worden de controles over de verschillende onderdelen van de waardeketen heen ingericht.

Bij het inrichten van deze zogeheten “nieuwe koppelvlakken”, wordt de door het SIVI (kennis- en standaardisatie-instituut voor de financiële dienstverlening), in opdracht van de Pensioenfederatie, ontwikkelde datastandaard gevolgd. De functionaliteit en inhoud van de data-uitwisseling zijn onafhankelijk van de betrokken (in of externe) vermogensbeheerpartij. Deze data-uitwisseling zal in alle gevallen onderdeel zijn van het volledige testproces bij APG (ketentest).

ABP en APG gebruiken een nieuw ontwikkelde, generieke oplossing voor de verbindingfunctie. Deze nieuwe en aangepaste dienstverlening vanuit APG en de transitie naar deze nieuwe situatie brengt een aantal risico’s met zich mee. De voor dit implementatieplan relevante risico’s en maatregelen worden hieronder opgesomd.

Risico-omschrijving	Mitigerende maatregelen
Het risico dat de verbindingfunctie te laat, onvolledig of met onvoldoende kwaliteitswaarborgen wordt opgeleverd	• De nieuw te ontwikkelen dienstverlening, processen en functionaliteit vallen onder het algemene beleid van ABP en APG inzake risicobeheersing, toezichtkaders, cybersecurity, etc. Het besluitvormingsproces is getoetst door intern toezicht en gevalideerd door een externe partij. • Als “fallback” mogelijkheid, mocht de nieuwe functionaliteit voor de verbindingfunctie niet op tijd klaar zijn, heeft APG een zelfbouw-oplossing beschikbaar voor de verbindingfunctie (die al is ingezet voor andere fondsen). • De planning is om de nieuwe functionaliteit voor de verbindingfunctie in gebruik te nemen voor de fondsen die per 1 januari 2026 invaren. • Via “deepdives” hebben ABP en APG stilgestaan bij de pensioendienstverlening, procesuitvoering en deelnemercommunicatie ná het moment van invaren. Tijdens deze sessies zijn aanvullende business requirements geïnventariseerd en zijn ambities, uitgangspunten en randvoorwaarden voor de pensioenuitvoering ingevuld. • APG neemt alle nieuwe functionele onderdelen mee in een volledige ketentest voor ABP. • Er is een impactanalyse opgesteld van de processen binnen APG Asset Management. • Er is een impactanalyse opgesteld van de processen binnen de pensioenuitvoering (inclusief de processen met betrekking tot voorgenoemde verbindingfunctie).

Tabel 3: De voor dit implementatieplan relevante risico’s van de verbindingfunctie en maatregelen

2.A.3. Wijzigingen in de belangrijkste bedrijfsprocessen van de pensioenuitvoerder (procesbeheersing)

Door de transitie veranderen de werkzaamheden die ABP heeft uitbesteed. ABP heeft aan APG gevraagd om deze veranderingen en de belangrijkste wijzigingen in de bedrijfsprocessen te beschrijven. Deze staan per domein in hoofdlijnen in onderstaand schema.

Pensioenuitvoering en communicatie met deelnemers en werkgevers

Door de overgang naar het nieuwe pensioenstelsel veranderen de processen en de bijbehorende communicatie en diensten inhoudelijk. Zo verandert de inhoud van de pensioenadministratie, omdat persoonlijke pensioenvermogens moeten worden geadmistreerd. Dat heeft gevolgen voor de inhoud en vorm van de dienstverlening aan de deelnemers en voor de deelnemers- en werkgeverscommunicatie. Niet alleen vanuit wettelijke verplichtingen, maar ook vanuit de ambitie van ABP om

deelnemers rust en grip te bieden op weg naar en in de nieuwe pensioenregeling.

De dienstverlening en de communicatie zijn gebaseerd op profielschetsen en daarvan afgeleide kenmerken van deelnemers en werkgevers. Deze deelnemers- en werkgeversinzichten vormen de basis van de (transitie) klantreis⁵.

Vermogensbeheer

In de vermogensbeheerketen wijzigt de dienstverlening aan ABP op het gebied van risico-bereidheidsonderzoeken. Dit zijn voorbereidende werkzaamheden die APG uitvoert, zodat ABP de risicohouding, ALM-studies ten behoeve van de financiële opzet en Strategische Asset Allocatie kan vaststellen.

In de onderstaande tabel is het proceslandschap voor de pensioenuitvoering onderverdeeld in een aantal deelgebieden. Per deelgebied wordt een indicatie gegeven van de impact van de implementatie van de nieuwe pensioenregeling.

Categorie	Toelichting
Deelnemerprocessen	Deelnemer gerelateerde processen richten zich op deelnemers die zich bevinden in zowel de opbouw- als de uitkeringsfase. Deze processen regelen met name: • Aanmelding en registratie van nieuwe deelnemers vanuit de werkgevers. • Aanvragen, toekennen en herzien van ouderdomspensioen, nabestaandenpensioen en arbeidsongeschiktheidspensioen (hierna: AOP). • Registratie en beheer op rechtsbepalingen en life-events (zoals scheiden of samenwonen). • Uitbetalen van lopende en nieuwe pensioenen en beheer op daarbij horende betaalgegevens. • Registreren en administreren van pensioenkapitalen (op basis van premiebetalingen en behaalde rendementen). • Uitvoeren van individuele waardeoverdrachten. • Informeren van en communiceren naar deelnemers volgens wettelijke eisen (zoals zorgplicht). De impact van de Wtp op de deelnemerprocessen is hoog. Dit komt door wijzigingen in het kapitaalbeheer, maar ook door de aanpassingen in de benodigde deelnemercommunicatie na transitie. Daarnaast moeten vanwege de nieuwe polis- en kapitaaladministratie alle uitvoeringsprocessen zoals hierboven beschreven opnieuw worden ingericht.
Werkgever processen	Werkgever gerelateerde processen richten zich op de werkgevers die aangesloten zijn bij ABP. De processen regelen met name: • Uitvoeren van een werkgeveradministratie inclusief informeren van en communiceren naar werkgevers. • Ontvangen en verwerken van de maandelijkse pensioenpremies vanuit de werkgever. • Debiteurenbeheer en administratieve afhandeling hiervan. De impact van de invoering Wtp op de werkgever gerelateerde processen is beperkt. Er vinden bijvoorbeeld wijzigingen plaats in de manier waarop de premie wordt geadmistreerd. Dit zijn echter beperkte aanpassingen in de onderliggende premie-administratie met een minimale impact op de pensioenuitvoeringsprocessen. Daarom wordt de impact laag geclassificeerd.

⁵ De processen zijn uitgewerkt in zogenaamde klantreizen, waarbij per (sub)proces de verschillende contactmomenten en ervaringen die een deelnemer of werkgever doorloopt bij het regelen, begrijpen en beheren van pensioen zijn uitgewerkt.

Categorie	Toelichting
Fondsprocessen/ Verbindingsfunctie	APG richt ook uitvoeringsprocessen in om de verschillende allocaties naar de vermogensbeheerder(s) te faciliteren en om de toerekening van de behaalde rendementen over de individuele en collectieve kapitalen te kunnen uitvoeren. Dit zijn nieuwe processen voor APG en daarom is de impact hoog .
Vermogensbeheer processen	Er is een analyse uitgevoerd van de impact op de uitvoeringsprocessen van vermogensbeheer. De uitkomsten hiervan tonen aan dat de impact nihil tot laag is. Door de beperkte procesaanpassingen voor vermogensbeheer is de impact hier laag .
Actuariële processen	De actuariële processen en bijbehorende systeemondersteuning wijzigen qua inhoud. Een deel komt te vervallen en er komen andere processen met andere informatie-“output” voor in de plaats. De complexiteit van de aanpassingen is beperkt, maar het aantal wijzigingen en de impact op organisatie (werkwijze, interne beheersing) is aanleiding om de impact als midden te classificeren.
Client Reporting	Er is impact op de gecombineerde client reporting processen – met input van de financiële administratie, het vermogensbeheer (via verbindingsfunctie), de polis/kapitaal administratie en de actuariële informatie (zie hierboven). De frequentie (maand-/kwartaal-/jaarcycli) zal niet wijzigen, maar inhoud en structuur van de ABP-reporting en de informatie voor verantwoording en toezicht wel.

Tabel 4: Overzicht belangrijkste bedrijfsprocessen APG

2.A.4. Wijzigingen in de governance (inclusief sleutelfuncties, intern toezicht en andere gremia)

ABP hanteert het omgekeerd-gemengd bestuursmodel. ABP vindt deze governance geschikt voor de realisatie van een beheerste en integere bedrijfsvoering en regievoering over de uitbestedingsketen, zowel tijdens als na de transitie. ABP hecht veel waarde aan goed pensioenfondsbestuur en evalueert het geschiktheidsbeleid daarom periodiek.

Vanaf 1 januari 2027 moet ABP klaar zijn om de solidaire premieregeling te kunnen besturen. Besturen na de transitie is daarom aanleiding voor een actualisatie van het geschiktheidsbeleid. De aanpassingen die nodig zijn ná het invaren, worden als onderdeel van de transitie op tijd doorgevoerd. Zodat dit geschiktheidsbeleid bij de start van het uitvoeren van de nieuwe pensioenregeling in werking is. Vooralsnog zijn geen belangrijke wijzigingen in de governance voorzien.

2.A.5. Wijzigingen in de kostenstructuur van ABP

Uitvoeringskosten pensioenregeling

Onder “uitvoeringskosten” wordt in deze paragraaf verstaan de kosten die ABP betaalt aan APG voor de advisering, communicatie en uitvoering van de regeling. Het betreft hier de kosten vanaf het moment van de realisatie van de transitie naar de Wtp.

APG heeft rekening gehouden met de wensen en eisen van ABP voor de nieuwe regeling, zodat deze aansluit bij de relevante en gewenste uitgangspunten en doelstellingen. Er zijn ook nieuwe onderdelen, zoals de verbindingsfunctie, en andere eisen ten aanzien van klachten-

administratie en keuzebegeleiding. Overall verwacht ABP dat APG voldoende capaciteit en kennis beschikbaar heeft om de nieuwe pensioenregeling uit te voeren (onder ander gebaseerd op basis van de ervaring die APG heeft opgebouwd vanuit de fondsen die in 2025 en 2026 invaren).

Na de transitie verwacht ABP dat er ook werkzaamheden nodig zijn die niet structureel zijn onder de Wtp, maar die wel voortkomen uit de transitie. Dit zijn bijvoorbeeld verwachte extra werkzaamheden die voortvloeien uit het behandelen van mutaties met terugwerkende kracht (hierna: **TWK-mutaties**).

Met betrekking tot de kosten pensioenbeheer per deelnemer vanaf 1 januari 2027, zijn deze in de aanloop naar de transitie per 1 januari 2027 de afgelopen jaren gestegen. Dat komt enerzijds door de tijdelijke transitieprogramma's, maar ook doordat de reguliere kosten van pensioenbeheer zijn toegenomen als gevolg van effecten van loonontwikkeling en inflatie. Daarnaast zijn de kosten van de eigen ABP organisatie in de afgelopen jaren gestegen wegens groei van de organisatie en de toemerkende kosten van het toezicht en de transitie. In de Wtp is opgenomen dat de nieuwe regeling uitvoerbaar moet zijn tegen redelijke uitvoeringskosten.

ABP heeft de ambitie om in de jaren na de transitie de kosten voor ABP te verlagen. Deze verlaging moet tot stand komen doordat de tijdelijke projectkosten voor het realiseren van de transitie na het invaren eerst zullen verminderen en uiteindelijk zullen wegvallen. Hiernaast werkt APG aan een programma om haar gemiddelde kosten per deelnemer te verlagen. Dat is mogelijk doordat ABP straks een eenvoudiger pensioenregeling onder het

Wtp regime zal hebben, en door het doorvoeren van een generieke werkwijze voor de pensioenuitvoeringsprocessen, gebaseerd op de ABP regeling. De exacte omvang en timing van de kostenreductie binnen APG is nog onderwerp van gesprek.

Vermogensbeheerkosten

De kosten voor vermogensbeheer wijzigen in beginsel niet door de transitie, tenzij ABP wijzigingen aanbrengt in de strategische assetportefeuille. ABP heeft in oktober 2024 de strategische assetallocatie vanaf 2027 vastgesteld.

Transitiekosten APG

Het gaat hier om kosten die APG maakt in de voorbereiding naar de transitie en voor de nazorg. Hierbij maakt APG onderscheid tussen drie soorten transitiekosten:

1. de extra kosten voor de advisering rondom de Wtp;
2. de eenmalige fondsspecifieke kosten die APG moet maken voor bijvoorbeeld de dataschoning, het invaren en de communicatie rondom de transitie naar werkgevers en deelnemers;
3. de kosten van het PvS-programma voor ABP.

Transitiekosten ABP

Het bestuur en het verantwoordingsorgaan maken gebruik van externe expertise. Niet alleen voor reguliere onderwerpen, maar ook voor de ondersteuning bij de voorbereiding op de transitie. ABP huurt hier tijdelijk extra capaciteit voor in, in de vorm van een programma-manager en diverse specialisten op de diverse programmaonderdelen van het project dataschoning en het NPC-programma. Ook de werkzaamheden en daarmee de kosten van sleutelfunctiehouders en de externe accountant nemen toe tijdens de transitieperiode.

ABP gaat ervan uit dat de kosten na de afronding van de transitie weer zullen afnemen, omdat deze tijdelijke extra capaciteit dan niet meer nodig is. ABP wil op termijn een verlaging van de kosten voor pensioenbeheer ten opzichte van de situatie voor de transitie.

2.B. Oordeel op technische uitvoerbaarheid van de nieuwe pensioenregeling

2.B.1. Haalbaarheidsanalyse

Maakbaarheid en haalbaarheid pensioenregeling

ABP heeft periodiek een technische uitvoeringstoets door APG laten uitvoeren van het transitieplan en het pensioenreglement. Op basis hiervan heeft APG getoetst of de nieuwe pensioenregeling per 1 januari 2027 kan worden uitgevoerd. In de toetsen is aandacht besteed aan de maakbaarheid, de haalbaarheid en de uitvoerbaarheid.

Onder de *maakbaarheid* wordt verstaan dat wat is afgesproken door sociale partners ook daadwerkelijk in processen en systemen kan worden geïmplementeerd. Met *haalbaarheid* wordt bedoeld dat de regeling die is afgesproken ook tijdig gereed is: vóór 1 januari 2027. De *uitvoerbaarheid* beschrijft of APG de regeling operationeel kan uitvoeren, zowel qua IT-systemen en -processen als beheersing.

Op basis van deze toetsen oordeelt APG dat het maakbaar en haalbaar is om de pensioenregeling op 1 januari 2027 gereed te hebben, en om deze vanaf 1 januari 2027 uit te voeren. Via een regieplan IT realisatie, regieplan integrale datakwaliteit en regieplan communicatie wordt monitoring op de realisatie door ABP uitgevoerd.

Processen en systemen tijdig gereed

Op basis van de functionele en niet-functionele eisen van ABP zijn beoordelingscriteria bepaald. Dit zijn de zogenaamde “bestuurlijke IT-transitiecriteriën”. Deze gelden als acceptatiecriteria in de IT-transitie naar de Wtp en zijn vastgelegd in een overeenkomst tussen ABP en APG inzake de dienstverlening tijdens de transitie.

Om bewerkstelligen dat de nieuwe en aangepaste IT-systemen op 1 januari 2027 technisch in staat zijn om de nieuwe pensioenregeling uit te kunnen voeren, is een regieplan IT realisatie (zie eerder in dit hoofdstuk) opgesteld. Dit plan omvat alle proces- en systeemaanpassingen die nodig zijn om de nieuwe regeling van ABP uit te kunnen voeren, inclusief de IT- en procesaanpassingen die nodig zijn voor de gewenste communicatie. In dit plan is bevestigd dat de planning haalbaar is.

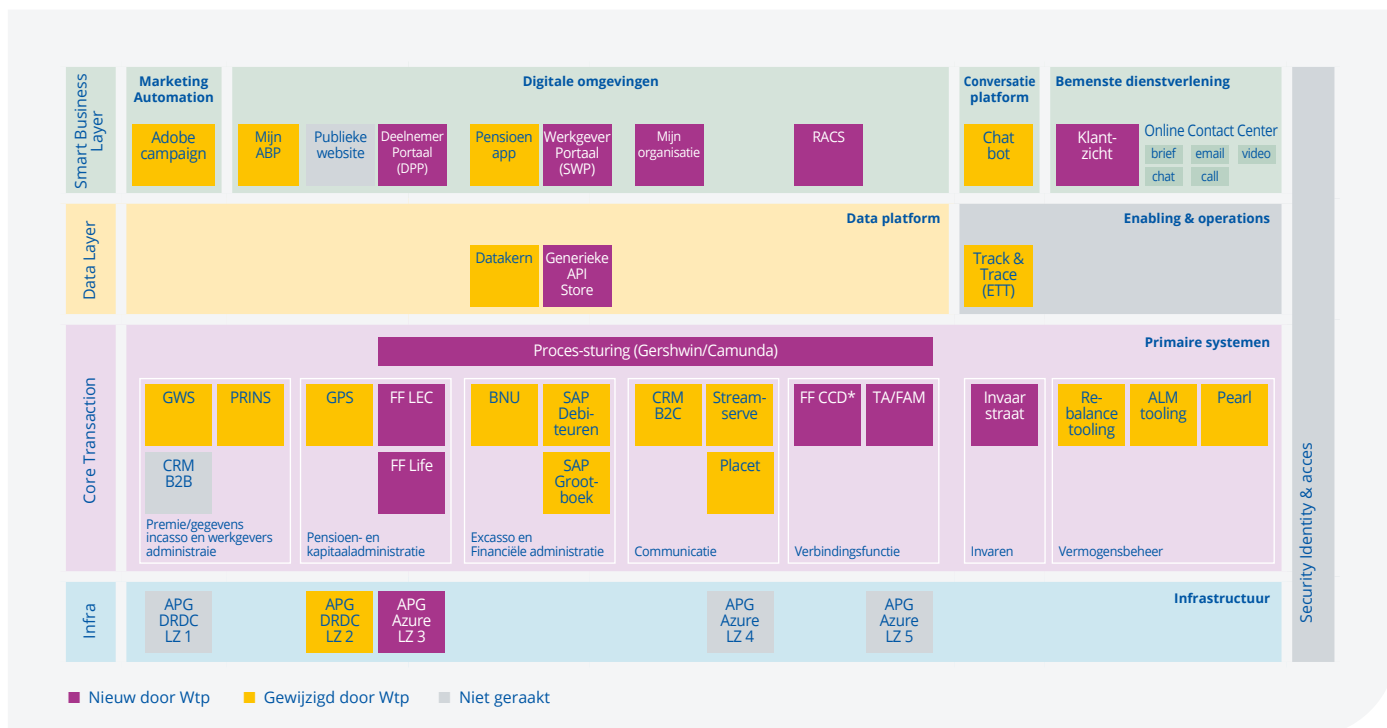
2.B.2. Te nemen stappen

Op het moment dat dit implementatieplan wordt ingediend, zijn nog niet alle processen en IT-systemen volledig opgeleverd. Dit komt doordat de tijdlijn die geldt voor het implementatieplan ruim voor het invaarmoment van ABP ligt. ABP en APG monitoren periodiek de voortgang aan de hand van een regieplan IT realisatie.

In de twee overzichten hieronder worden de processen respectievelijk de systemen die aangepast worden weergegeven.

Soort proces	Proces
D. Deelnemerprocessen	D1. Warm welkom
	D2. Hulp bij arbeidsongeschiktheid
	D3. Duidelijkheid bij scheiden/uit elkaar gaan
	D4. Ontzorgend voor nabestaanden
	D5. Meedenkend tijdens loopbaan
	D6. Behulpzaam bij trouwen/samenwonen
	D7. Ontzorgend bij met pensioen gaan
	D8. Betrouwbaar na loopbaan
	D9. Behulpzaam bij vertrek
	D10. Transitie FTK-Wtp
WG. Werkgeverprocessen	WG1. Warm welkom
	WG2. Gemakkelijk aanleveren en betalen
F. Fonds processen	F3. Actuariële ondersteuning & ALM-advisering
	F4. Besturen Capital transfer
	F5. Financial accounting en reporting
VB. Vermogensbeheer processen	VB 1. Fiduciair management
	VB 2. Investment management
	VB 3. Compliance Risk & Finance
	VB 4. Investment execution

Tabel 5: Overzicht processen

Figuur 5: Overzicht systemen

Elke maand ontvangt ABP van APG een operationele rapportage waarin de voortgang van de aanpassing van de processen en systemen in detail is opgenomen. Ook wordt elk kwartaal een bestuurlijke rapportage opgeleverd, die ABP en APG samen bespreken.

Om de nieuwe regelingen in het kader van de Wtp op tijd in te voeren, zijn er drie belangrijke mijlpalen (hierna: **waves**) vastgesteld:

1. ABP wave 1 (oplevering 1 januari 2025)

Dit is de oplevering voor de fondsen die op 1 januari 2025 zijn ingevaren en gebruikmaken van het IT-landschap van APG. De functionaliteit voor deze fondsen wordt ook gebruikt door ABP en betreft meer dan de helft van de functionaliteit die ABP vanaf 1 januari 2027 nodig heeft.

ABP heeft bij deze mijlpaal geconcludeerd dat APG heeft voldaan aan de geplande voortgang en de gevraagde borging van de IT-transitiecriteriën voor wave 1.

2. ABP wave 2 (oplevering 1 januari 2026)

Deze oplevering is voor de fondsen die op 1 januari 2026 gaan invaren. Zij gebruiken de functionaliteit van wave 1, aangevuld met extra functionaliteit die ABP ook vanaf 1 januari 2027 gaat gebruiken. Hiermee wordt het merendeel van de totale functionaliteit die ABP nodig heeft al in wave 2 in gebruik genomen.

In april 2026 zal ABP een besluit nemen over de geplande voortgang van de aanvullende functionaliteit binnen het fundament en de door APG ingerichte interne beheersing. ABP heeft met APG afspraken gemaakt welke documentatie op dit moment wordt aangeleverd om dit besluit te kunnen nemen.

3. ABP wave 3 (oplevering 1 oktober 2026)

De derde oplevering gaat om de functionaliteit die specifiek beschikbaar wordt gemaakt voor ABP (het resterende deel van de functionaliteit die ABP nodig heeft na wave 1 en 2). Begin oktober 2026 zijn de resultaten van de laatste testen voor de kritische processen beschikbaar. ABP kan dan een besluit nemen over de 'gereedheid' van de processen en systemen, als basis voor het besluit om wel of niet per 1 januari 2027 in te varen.

Per mijlpaal is vastgesteld welke bestuurlijke IT-transitiecriteriën van toepassing zijn, en wordt documentatie opgeleverd om het voldoen aan deze criteria aan te tonen. Per mijlpaal zijn daarnaast IT-transitiecriteriën vastgesteld voor de ABP beoordeling of de documentatie aan de IT-transitiecriteriën voldoen. Deze IT-transitiecriteriën zijn meestal (beheersmatige) criteria die al gewaarborgd worden in het huidige systeemlandschap van APG, zoals criteria voor informatiebeveiliging.

2.B.3. Risico's en beheersmaatregelen

In paragraaf 2.A.1 staan de risico's en beheersmaatregelen voor de technische uitvoerbaarheid beschreven.

2.C. Uitbesteding van werkzaamheden

2.C.1. Welke uitbestedingspartners zijn betrokken bij de transitie?

APG is nauw betrokken bij de voorbereidingen en de realisatie van de transitie. APG heeft diverse activiteiten verder uitbesteed aan andere externe partijen. Voor de Wtp-transitie zijn een aantal van deze uitbestedingen belangrijk voor ABP. Zie bijlage 3 voor een overzicht van alle (onder)uitbestedingspartners van ABP die betrokken zijn bij de transitie.

2.C.2. Welke afspraken zijn er met (en tussen) uitbestedingspartijen?

Hoewel een belangrijk deel van de transitiewerkzaamheden is uitbesteed aan APG, blijft ABP eindverantwoordelijk.

De afspraken over de uitbesteding van ABP aan APG zijn vastgelegd in een dienstverleningsovereenkomst en bijbehorende Service Level Agreements (hierna: **SLA's**). Dit geldt voor zowel de pensioenuitvoering als het vermogensbeheer.

Voor de transitieperiode is daarnaast één extra overeenkomst en SLA opgesteld. De transitieafspraken uit de overeenkomst en SLA worden periodiek gemonitord door ABP en APG.

ABP is ook eindverantwoordelijk voor de werkzaamheden die APG aan externe partijen verder heeft uitbesteed. Om te borgen dat ABP kan voldoen aan de uitbestedingsregels zijn tussen ABP en APG afspraken gemaakt.

ABP heeft in het uitbestedingsbeleid vastgelegd op welke manier er wordt voldaan aan de uitbestedingsregels. In het uitbestedingsbeleid zijn criteria opgenomen waar andere externe partijen aan moeten voldoen wanneer sprake is van (onder)uitbesteding, en op welke wijze de monitoring en de evaluatie plaatsvindt op de opvolging van deze criteria. Deze evaluatie van de criteria heeft ook plaatsgevonden voor de (onder)uitbestedingspartners die betrokken zijn bij de transitie.

Transitie

APG rapporteert over de planning, voortgang en eventuele problemen die optreden, met bijbehorende beheersmaatregelen, met betrekking tot de transitie. Hiermee worden de juistheid, tijdigheid en volledigheid van de implementatie van de Wtp voor ABP blijvend geborgd. De rapportages geven inzicht in de voortgang van APG als geheel en voor ABP-specifieke onderdelen.

Er vindt periodiek een overleg plaats tussen ABP en APG waarin bovenstaande en/of andere programma-relevante onderwerpen worden afgestemd.

2.C.3. Uitbestedingsrisico's en beheersmaatregelen

ABP heeft de uitbestedingsrisico's in kaart gebracht en monitort deze. Zo kunnen de uitkomsten meegenomen worden in het invaarbesluit. De uitkomsten die relevant zijn voor het implementatieplan worden hieronder toegelicht.

Risico-omschrijving	Mitigerende maatregelen
Transitieschema Het risico dat APG de implementatie van het Wtp-programma niet op tijd realiseert als gevolg van opgelopen vertragingen bij het implementeren van andere fondsen volgens het transitieschema. Dit kan resulteren in achterstand en niet-naleving van de geplande implementatiemijlpalen, waardoor ABP misschien niet op tijd of met de gewenste beheersing kan invaren.	• Een transitieschema inclusief scenario's / spelregels mocht een van de andere fondsen de invaardatum niet halen. • Een risicoanalyse van het transitieschemarisico en periodieke herijking. • Periodieke verantwoording door APG over de status van risico's en beheersmaatregelen.
Wendbaarheid uitbestedingspartij Het risico dat de uitbestedingspartner onvoldoende wendbaar is om blijvend aan de ABP-strategie te voldoen	• Een governance op operationeel, tactisch, strategisch en bestuurlijk niveau. • Bestuurlijke performance dialoog tussen het uitvoerend bestuur en de Raad van Bestuur van APG.
Capaciteit uitbestedingspartij Het risico dat de medewerkers of de IT van de uitbestedingspartij over te weinig (change-) capaciteit of kwaliteit beschikken om te leveren conform SLA	• Een governance op operationeel, tactisch, strategisch en bestuurlijk niveau. • Monitoring door de programmaorganisatie van ABP van de planning en opvolging van acties en de kwaliteit van deliverables. • Periodieke oplevering en bespreking van incidentrapportages door APG.

Tabel 6: De uitbestedingsrisico's en beheersmaatregelen die relevant zijn voor het implementatieplan

2.D. Risicoanalyse en beheersing financiële risico's

2.D.1. Inleiding

In de aanloop naar de transitie geldt vanuit de wet een absolute ondergrens voor de dekkingsgraad van 90%. ABP moet maatregelen treffen om te borgen dat de dekkingsgraad niet onder de 90% zakt. De uiterste maatregel is de verlaging van pensioenaanspraken en -rechten. Voor de scenario's in het transitieplan geldt ook een ondergrens van 90%. Daarnaast moet ABP in het overbruggingsplan aantonen dat er op de beoogde transitiedatum 1 januari 2027 sprake is van een minimale dekkingsgraad (de invaardekkingsgraad), die nodig is voor een verantwoorde, uitlegbare en evenwichtige transitie. Zie hiervoor paragraaf 4.B.5.

In het door sociale partners opgestelde transitieplan staat een prioritering van transitiedoelen. Het vormen van de wettelijk vereiste voorzieningen en een (operationele) reserve heeft de hoogste prioriteit. Daarna volgt het niet verlagen van ingegane en verwachte pensioenen bij de transitie. Voor deze belangrijkste transitiedoelen is een dekkingsgraad bij het invaren van 101,5% voldoende (zie hiervoor paragraaf 4.B.1). Sociale partners streven meer transitiedoelen na, zoals:

- het vullen van de solidariteitsreserve;
- het compenseren van deelnemers voor het afschaffen van de doorsneesystematiek;
- het voorzien in de tegemoetkoming voor indexatieachterstand.

Hiervoor is nog een hogere dekkingsgraad nodig. Dit was voor ABP de aanleiding om te onderzoeken of en hoe de financiële uitgangshouding op het invaarmoment kan worden beschermd binnen realistische randvoorwaarden (denk aan kosten, haalbaarheid en uitlegbaarheid). De besluitvorming hierover is opgenomen in paragraaf 2.D.4.

2.D.2. Financiële risico's en beheersmaatregelen

Financiële risico's transitie

Bij de financiële risico's draait het om de ontwikkeling van vermogen en verplichtingen, die mede tot uitdrukking komen in de dekkingsgraad in de periode tot het invaarmoment. De belangrijkste financiële risico's die van invloed zijn op de dekkingsgraad zijn: beleggingsrisico's, het renterisico en het inflatierisico (via indexaties tot aan invaren). Deze financiële risico's zijn niet nieuw. Alleen kunnen de consequenties nu wel anders zijn vanwege de transitie naar het nieuwe stelsel. Hierdoor wegen risico's op een lagere dekkingsgraad nu sterker dan het verlies van de kans dat de dekkingsgraad stijgt.

Afhankelijk van de dekkingsgraad bij het invaren kunnen de geformuleerde transitiedoelen in meer of mindere mate worden bereikt.

Beleggingsbeleid / Governance en Proces

Betrokken partijen binnen APG bij de transitie

Bij de transitie van het beleggingsbeleid zijn diverse partijen binnen APG betrokken. Hieronder volgt een korte beschrijving van de betrokken partijen binnen APG, hun rollen, taken en verantwoordelijkheden en onderlinge afhankelijkheden bij de transitie.

APG Groep: ten aanzien van de transitie van het beleggingsbeleid is APG Groep betrokken bij de aanlevering van de vermogensstanden en kasstromen van de deelnemers en de verschillende reserves en voorzieningen aan het APG Asset Management. Voor de benodigde data voor de transitie is APG Asset Management afhankelijk van het actuariële team binnen APG groep en de proefmigraties van de deelnemersbestanden. Het actuariële team geeft input voor de verbindingfunctie en fungeert ook als achtervang voor de aanlevering van de data voor de transitie van het beleggingsbeleid vanuit de verbindingfunctie.

APG Asset Management – Portfolio Management:

APG Asset Management - Portfolio Management stelt op basis van de aangeleverde data het migratieplan beleggingen op. Met behulp van de financiële opzet, de gekozen strategische asset allocatie en de vermogensstanden van de deelnemers en verschillende reserves en voorzieningen kan het team de beoogde beleggingsportefeuille bepalen op basis waarvan het migratieplan wordt opgesteld.

APG Asset Management – Fiduciair Management:

APG Asset Management – Fiduciair Management is verantwoordelijk voor de controle van het migratieplan beleggingen aan de hand van het gekozen beleggingsbeleid en de advisering over het migratieplan aan ABP.

Afspraken met betrokken partijen

Voor de transitie worden diverse afspraken gemaakt, zowel tussen ABP en APG als binnen APG. Dit betreft onder meer afspraken over het tijdig aanleveren van informatie, de besluitvorming tijdens de transitie en de vaststelling dat partijen klaar zijn voor de uitvoering ervan. In deze paragraaf geeft ABP een korte weergave van deze afspraken.

Ten behoeve van de transitie is een SLA opgesteld waarin afspraken over de aanlevering van de verschillende documenten en adviezen ten behoeve van de advisering over de transitie van het beleggingsbeleid zijn vastgelegd.

Binnen APG worden verder diverse werkafspraken gemaakt over het tijdig aanleveren van informatie en de vastlegging dat partijen klaar zijn voor de uitvoering van het migratieplan. Zo worden met de verbindingfunctie afspraken gemaakt ten aanzien van de aanlevering (inclusief tijdigheid) van proefmigraties.

Benodigde data voor het migratieplan

Voor het migratieplan van de beleggingen naar het nieuwe pensioencontract is een verscheidenheid aan data benodigd. Hieronder geeft ABP een beschrijving van deze benodigde data. Deze data zijn voor een groot deel gebaseerd op de zogenaamde "SIVI standaard".

Om het migratieplan op te kunnen stellen zijn de volgende data nodig:

- **Toedeelregels voor beschermings- en overrendement:** de toedeelregels zijn vastgelegd in de Financiële Opzet welke door het bestuur is vastgesteld. Deze toedeelregels zijn dan ook geen onderdeel van de SIVI standaard en betreffen geen reguliere uitwisseling tussen vermogensbeheer en pensioenuitvoering.
- **Pensioenkapitalen van de volledige populatie (inclusief reserves en voorzieningen):** de pensioenkapitalen zijn afgeleid uit het huidige vermogen van het fonds en de vastgestelde uitdeelregels voor het vermogen (inclusief het surplus) op basis van hetgeen vastgesteld door sociale partners. Deze pensioenkapitalen zijn onderdeel van de standaard data-uitwisseling tussen vermogensbeheer en pensioenuitvoering.
- **Overlevingskansen van de deelnemers:** de meest recente overlevingskansen van de deelnemers zijn nodig om prospectief een juiste inschatting te kunnen maken van de verwachte kasstromen van de pensioenen van alle deelnemers. Ook deze data is onderdeel van de reguliere uitwisseling tussen vermogensbeheer en pensioenuitvoering, maar betreffen geen SIVI standaard. APG heeft hier zelf een data standaard voor ingericht.

Met behulp van bovenstaande data kan een inschatting worden gemaakt van de beoogde verhouding tussen de beschermende beleggingen en de rendementsbeleggingen. Samen met de gekozen strategische asset allocatie binnen de beschermende beleggingen en de rendementsbeleggingen kan vervolgens de beoogde beleggingsportefeuille na invaren worden bepaald. Ook geeft bovenstaande data een beoogde renteafdekking na invaren. Zowel de beoogde beleggingsportefeuille als de beoogde renteafdekking worden vervolgens afgezet tegen de huidige stand om zo de transacties te bepalen die nodig zijn om tot het beoogde beleggingsbeleid te komen. Deze transacties worden vervolgens vastgelegd in het migratieplan.

Implementatie uitstellen of aanpassen

Hoewel het onmogelijk is om alle omstandigheden te beschrijven die aanleiding kunnen zijn om de implementatie uit te stellen of aan te passen, zijn er wel een aantal grote(re) gebeurtenissen die er toe kunnen leiden dat de implementatie wordt uitgesteld of aangepast. De gebeurtenissen die ABP hierbij kan onderscheiden zijn uitstel van het invaarmoment, bijzondere marktomstandigheden (bijvoorbeeld een groot gebrek aan liquiditeit) of een probleem met de data (bijvoorbeeld een IT probleem

waardoor geen data beschikbaar is). Hieronder worden kort de relevante consequenties van deze gebeurtenissen besproken.

Uitstel van het invaarmoment: wanneer het invaarmoment wordt uitgesteld, dan heeft dat tot gevolg dat het migratieplan tijdelijk wordt opgeschort en dat het huidige beleggingsbeleid van toepassing blijft. Het uitvoerend bestuur zal in dat geval in overleg met APG Asset Management – Fiduciair Management kijken of aanpassingen aan het huidige beleggingsbeleid nodig zijn voor de resterende periode. De al gedane aanpassingen aan het beleggingsbeleid zijn van relatief beperkte impact en zullen in het geval van uitstel van het invaarmoment niet worden teruggedraaid.

Bijzondere marktomstandigheden: wanneer sprake is van bijzondere marktomstandigheden waardoor bijvoorbeeld de liquiditeit op markt significant minder is, dan zal APG Asset Management – Portfolio Management hier op acteren door de benodigde transacties in overleg met ABP uit te stellen tot een moment waarop het wel mogelijk is. ABP zal zich hierbij houden aan de maximale termijn van 12 maanden en blijven voldoen aan de wet- en regelgeving rondom nasorteren.

Probleem met de data: wanneer niet alle data niet beschikbaar zijn, dan zijn er alternatieve routes ingericht om alsnog tot een voldoende redelijke inschatting te kunnen komen van de beoogde beleggingsportefeuille en renteafdekking. Via de alternatieve routes kunnen de relevante data alsnog worden aangeleverd, eventueel gebaseerd op oudere data. Dat is echter voldoende om van start te kunnen. Achteraf kunnen eventueel nog aanpassingen met terugwerkende kracht worden gedaan om te corrigeren voor een gewijzigde beginstand.

Uiteraard betreft dit niet een volledige beschrijving van alle mogelijke omstandigheden. Echter is binnen ABP en APG een breed scala aan risico mitigerende maatregelen genomen om te kunnen reageren op diverse omstandigheden die kunnen plaatsvinden rondom het invaren.

Beleggingsbeleid / Risico's en beheersing

Verkenning en keuze implementatiestrategie

Ten aanzien van de implementatiestrategie voor het beleggingsbeleid kiest ABP er voor om in dit implementatieplan enkel de hoofdlijnen te beschrijven. Vanwege de marktgevoelige informatie die samenhangt met de implementatiestrategie heeft ABP gekozen hier zo min mogelijk over te delen, in het belang van onze deelnemers.

ABP heeft geconstateerd dat het bestaande beleggingsbeleid goed blijkt aan te sluiten bij het gewenste beleggingsbeleid na de transitie, zeker op de hoogste niveaus (renteafdekking en verhouding beschermende beleggingen en rendementsbeleggingen). Dit heeft als gevolg dat de beoogde transacties om richting het nieuwe beleggingsbeleid te migreren relatief beperkt zijn en

dat de gekozen implementatiestrategie vrij evident is. Alternatieve implementatiestrategieën zijn daarom minder van belang geweest in het besluitvormingsproces van ABP. Daarnaast betreffen veel van de benodigde wijzigingen binnen de beschermende beleggingen en rendementsbeleggingen wijzigingen in de allocaties naar private markten. Deze wijzigingen nemen meerdere jaren in beslag en worden vormgegeven via de commitment strategie van ABP.

Voor de beperkte verschillen in het meer liquide deel van de portefeuille is evenwel gekeken naar verschillende implementatiestrategieën. Zo is voor de allocaties naar Staatsobligaties, Investment Grade Credits, Equity, Liquid Commodities, Cash en de renteafdekking onderzocht of het wenselijk is om deze wijzigingen voor of na de transitie uit te voeren en indien na de transitie, binnen welke termijn.

Tot slot is voor de renteafdekking ook gekeken naar verschillende implementatiestrategieën, zowel voor als na transitiedatum.

Beleggingsrisico's voor invaren

Hieronder gaat ABP in op de belangrijkste beleggingsrisico's voor het migratieplan rondom het invaren. Dit betreft het risico van een verandering in de dekkingsgraad in aanloop naar het transitiemoment, een gebrek aan liquiditeit in de financiële markten rondom het transitiemoment en het ontstaan van mismatch tussen de beoogde en feitelijke portefeuille. ABP geeft hier een korte inschatting van het risico en beschrijft mogelijk te ondernemen acties.

Dekkingsgraadrisico

De verandering van de dekkingsgraad in aanloop naar het invaarmoment heeft impact op het migratieplan. Het migratieplan is immers gebaseerd op de meest recente dekkingsgraad in combinatie met de gekozen verdeling van het vermogen. Wanneer de dekkingsgraad wijzigt, wijzigt dus ook de verhouding tussen de beschermende beleggingen en de rendementsbeleggingen en daarmee de beoogde transacties van het huidige beleid naar het nieuwe beleid. De acties die zijn genomen om dit risico te beperken, is het prospectieve inschatten van de vermogensverdeling (en de af te dekken kasstroom) richting het transitiemoment. Door maandelijks een update te doen van de vermogensverdeling kan uiteindelijk het migratieplan op de meest actuele standen worden gebaseerd en ook tot en met de transitiedatum worden bijgewerkt. Hierdoor wordt het risico van een verandering van de dekkingsgraad op het migratieplan zoveel mogelijk beperkt.

Liquiditeitsrisico

Hoewel ABP heeft geconstateerd dat de benodigde wijzigingen in het beleggingsbeleid om tot de beoogde beleggingsportefeuille te komen relatief klein zijn, kan dit alsnog gepaard gaan met liquiditeitsrisico's. De impact en

acties ter beperking van liquiditeitsrisico verschillen tussen de allocaties naar illiquide beleggingen, de liquide beleggingen (inclusief valuta-afdekking) en de rente-afdekking.

Ten aanzien van de illiquide beleggingen speelt liquiditeitsrisico sowieso een grote rol. ABP voert een uitgebreide commitment strategie voor de illiquide beleggingen met oog op de lange termijn. Het transitie-moment speelt daar eigenlijk geen rol in.

Ten aanzien van de liquide beleggingen (inclusief valuta-afdekking) wordt in de uitvoering van het beleggingsbeleid altijd al rekening gehouden met het liquiditeitsrisico en is er een gedegen proces rondom de maandelijkse herbalancerings. Dit verandert niet met oog op de transitiedatum.

Mismatchrisico tussen de beoogde en feitelijke portefeuille

Door de zeer beperkte afwijkingen tussen het huidige en het beoogde beleggingsbeleid acht ABP het mismatchrisico klein. Mogelijke afwijkingen die kunnen ontstaan tussen de feitelijke en beoogde beleggingsportefeuille vallen binnen de risicohouding van het fonds en daarmee ook binnen de gestelde mismatchgrenzen. Zodoende ziet ABP het ook niet als noodzakelijk om aanvullende acties te ondernemen om dit risico verder te beperken.

Beheersmaatregelen

ABP ziet het beleggingsbeleid, toeslagbeleid en verlagingbeleid als de belangrijkste drie instrumenten om financiële risico's tijdens de transitie te beheersen.

Het beleggingsbeleid is mede gebaseerd op de beleggingsovertuigingen van ABP. Een voorbeeld daarvan is dat het nemen van financiële risico's nodig is om de pensioenambitie tegen acceptabele kosten waar te kunnen maken. Tegelijkertijd neemt ABP niet meer risico dan nodig. Om beleggingsrisico's zo veel mogelijk te beperken, belegt ABP in een goed gespreide beleggingsportefeuille. Om het renterisico te beperken, heeft ABP de afgelopen jaren de afdekking van het renterisico verhoogd naar 50% van de dekkingsgraad. Dit is een stap die ABP weliswaar heeft gezet ongeacht de transitie naar het nieuwe stelsel, maar die wel bijdraagt aan een verlaging van het renterisico tijdens de transitie. ABP heeft na een uitgebreide analyse besloten om het risicoprofiel van de beleggingen gedurende de transitie niet naar beneden bij te stellen, met het oog op de gewenste dekkingsgraad bij invaren. Daarbij zijn de volgende argumenten doorslaggevend geweest:

- De verkoop van een groot deel van de aandelen is niet in het belang van de deelnemers. De beleggingshorizon van deelnemers van ABP verandert niet door de transitie. ABP blijft daarmee een langetermijnbelegger. Aandelenrisico is een beloond risico, maar het

rendement op aandelen is onzeker op de korte termijn. Verkopen (en na transitie weer aankopen) stelt de deelnemers bloot aan het risico van een ongunstige timing. Dat past niet bij de lange termijn doelstelling.

- Een verhoging van de renteafdekking moet na transitiedatum weer worden teruggedraaid. ABP zou in het nieuwe stelsel dan starten met een renteafdekking die fors hoger is dan de beoogde renteafdekking. Daarmee krijgt de financiële opzet een valse start, juist in een periode waarin deelnemers veel aandacht hebben voor de werking van het nieuwe pensioenstelsel.

Ook in het **toeslagbeleid** houdt ABP rekening met de gewenste dekkingsgraad bij het invaren. Hierbij zoekt ABP de balans tussen het kunnen nakomen van de ambitie om de pensioenen te indexeren (ook in de laatste jaren van het huidige stelsel) en het bereiken van een goede financiële uitgangspositie bij de overgang naar het nieuwe pensioencontract. Als economische of financiële omstandigheden daar aanleiding toe geven, kan ABP dit heroverwegen.

Tot slot ziet ABP ook het **verlagingsbeleid** tijdens de transitie als een instrument om de risico's op een dalende dekkingsgraad te beperken. Zie hiervoor hoofdstuk 5.

Toch blijven, ook met het gekozen beleid, financiële (en andere) risico's aanwezig tijdens de transitieperiode. Op basis van een studie naar de toegevoegde waarde van eventuele extra dekkingsraadbescherming gedurende de transitie (zie paragraaf 2.D.4), vindt ABP dat de resterende financiële risico's in de transitieperiode acceptabel zijn.

Naast de rente heeft ook de inflatie invloed. Dit komt tot uitdrukking in het toeslagbeleid tijdens de transitieperiode. Daarin wordt bewust gekozen om prudent te zijn met toeslagverlening bij dekkingsgraden lager dan 110%.

ABP heeft de financiële risico's in kaart gebracht en ontwikkelt op dit moment een monitoringrapportage die deze risico's periodiek analyseert. Dit is een continu proces.

2.D.3. Scenario-analyses bij schokken transitieperiode

Tijdens de transitie kunnen financiële schokken optreden die invloed hebben op de dekkingsgraad. Sociale partners hebben in het transitieplan overeenstemming bereikt over het invaren bij een dekkingsgraad tussen de 90% en 125%. Binnen die bandbreedte hebben sociale partners per dekkingsgraadniveau uitgewerkt hoeveel budget per doelstelling wordt ingezet. Zoals eerder gezegd, geven sociale partners de hoogste prioriteit aan de vorming van de wettelijk vereiste voorzieningen en de (operationele) reserve en vervolgens aan het niet verlagen van ingegane en verwachte pensioenen. Als de dekkingsgraad hoger is

dan 101,5% op het transitiemoment ontstaat ruimte voor het vullen van de solidariteitsreserve, het verschaffen van compensatie, het geven van na-indexatie en toekennen van een generieke verhoging.

Op basis van de analyses verwachten sociale partners dat bij dekkingsgraden tussen de 90% en 125% op het moment van transitie de gemaakte afspraken evenwichtig zijn. Is de dekkingsgraad bij het invaren lager dan 107%, dan is in de voorgestelde vermogensverdeling geen 3% meer beschikbaar voor compensatie voor het afschaffen van de doorsneesystematiek. Sociale partners vinden het evenwichtig om in die gevallen premie in te zetten om de compensatie aan te vullen. Als de dekkingsgraad lager dan 107% of hoger dan 125% is, gaan sociale partners opnieuw in overleg over de invaarafspraken.

Sociale partners hebben ook onderzocht wat de impact is van verschillende renteschokken op de gemaakte afspraken. Daarbij is een range onderzocht van een rente plus en min 300 basispunten (hierna: **bps**) ten opzichte van de rente per 31 december 2022. Sociale partners hanteren als peildatum voor alle berekeningen 31 december 2022. Omdat voor deze peildatum geen geschokte DNB-sets beschikbaar zijn, zijn hiervoor geschokte ABP-scenariosets gebruikt. Bij een renteschok van -300 bps komt de dekkingsgraad bij invaren op 77% en bij een renteschok van +300 bps komt de dekkingsgraad bij invaren op 146%. Bij deze dekkingsgraden gaan sociale partners dus opnieuw in overleg om te beoordelen of aanvullende afspraken nodig zijn.

ABP heeft de afspraken en conclusies van sociale partners gelezen en heeft daarna met eigen, geactualiseerde, ALM-analyses de evenwichtigheid van de gemaakte afspraken beoordeeld voor verschillende invaarscenario's. ABP hanteert daarvoor als peildatum 31 december 2023. ABP heeft meerdere dekkingsgraadniveaus onderzocht (90%, 101,5%, 110% en 125%). Ook is een range voor de rente onderzocht van +/- 200 bps en +/- 100 bps ten opzichte van de rente per 31 december 2023. ABP maakte hiervoor gebruik van de geschokte DNB-sets⁶ die voor deze recentere peildatum beschikbaar zijn.

ABP concludeert dat bij een dekkingsgraad tussen de 95% en 125% en bij renteschokken tussen +/- 100 bps ten opzichte van het ijkmoment van 1 januari 2024 de transitiedoelstellingen van sociale partners op een evenwichtige wijze kunnen worden behaald.

2.D.4. Aanpassingen beleggingsbeleid tijdens transitieperiode

ABP actualiseert (minimaal) elke drie jaar het strategisch beleggingsbeleid. In principe zijn twee typen aanpassingen aan het strategisch beleggingsbeleid mogelijk tijdens de transitieperiode:

⁶ DNB stelt elk kwartaal scenariosets beschikbaar op basis van het advies van de Commissie Parameters 2022. DNB publiceert ook scenariosets waarmee alternatieve marktomstandigheden zichtbaar zijn, waarbij de aanvangsrentetermijnstructuur wordt geschokt met +/-100 basispunten en +/-200 basispunten. Hiermee kunnen pensioenfondsen ook de effecten in deze alternatieve marktomstandigheden inzichtelijk maken.

1. het beschermen van de dekkingsgraad richting het invaarmoment;
2. het voorsorteren op het nieuwe beleggingsbeleid na de transitie.

Het eerste type aanpassing mag alleen zolang dit past binnen het eerder vastgestelde beleggingsbeleid. Als de wijziging van het risicoprofiel niet past binnen het bestaande strategische beleggingsbeleid, kan deze niet worden doorgevoerd of is een wijziging van het strategisch beleggingsbeleid noodzakelijk. Dit laatste omvat alle stappen voor de vaststelling van een strategisch beleggingsbeleid, waaronder bijvoorbeeld het toetsen of een aanpassing past binnen de risicohouding.

Het tweede type aanpassing is pas mogelijk nadat ABP de risicohouding per cohort heeft vastgesteld. Ook moet de invaarbesluitvorming zijn afgerond en de uitkomsten daarvan vastgelegd in het implementatieplan. Op dat moment kan ABP namelijk eenmalig het strategisch beleid aanpassen, zolang het past bij de risicohoudingen die per cohort zijn vastgesteld.

Hieronder zijn voor beide typen aanpassingen de keuzes van ABP beschreven.

Dekkingsgraadbescherming

ABP heeft begin 2024 besloten om geen (extra) bescherming van de dekkingsgraad toe te passen in de transitiefase. Dit vraagstuk kende een aantal dilemma's voor ABP, waaronder evenwichtigheid, een kleinere kans op groei en uitvoerbaarheid. Hoewel het reduceren van dekkingsgraadrisk een aantal voordelen heeft, zoals meer zekerheid voor het behalen van transitiedoelen en meer kans op een beheerste overgang, zijn er ook diverse nadelen. Deze nadelen zijn:

- het wijkt af van het huidige langetermijnbeleid;
- het kan niet in lijn zijn met de risicohouding;
- het geeft geen garanties;
- het leidt mogelijk tot een kleinere kans op groei in de dekkingsgraad;
- het gaat gepaard met aanzienlijke kosten en uitdagingen in de uitvoering.

Daarnaast is geconstateerd dat onderzochte varianten die de reductie in dekkingsgraadrisk aanzienlijk verminderen buiten de grenzen voor het vereist eigen vermogen

volgens de kortetermijnrisicohouding vallen. Verder zijn sommige mogelijkheden (via derivaten) voor ABP beperkt uitvoerbaar, vanwege de omvang van de markt in relatie tot de omvang van ABP. Hoewel er mogelijkheden tot bescherming zijn via de fysieke verkoop/aankoop van beleggingen zijn daar aanzienlijke transactiekosten aan verbonden en kost de implementatie tijd. Dit geldt zowel voor het afbouwen van het risico als voor het later weer opbouwen ervan. Daar komt bij dat de impact van deze bescherming op de dekkingsgraad beperkt is.

Een volledige bescherming van de dekkingsgraad is niet mogelijk, alleen een beperking van het risico op een lagere dekkingsgraad. Tot slot past de huidige rente-afdekking en het huidige beleggingsbeleid op hoofdlijnen goed bij het beleggingsbeleid na het invaren. Dat betekent dat grote wijzigingen in beleid vóór het invaren (met het oog op bescherming van de dekkingsgraad) ná het invaren weer moeten worden teruggedraaid. Dat kost tijd en het is bovendien niet wenselijk om na de transitie met een niet-passend beleggingsbeleid te starten.

ABP heeft de voor- en nadelen zorgvuldig tegen elkaar afgewogen en op basis daarvan besloten om geen dekkingsgraadbescherming toe te passen. Als de economische of financiële omstandigheden daar aanleiding toe geven, kan ABP dit heroverwegen. ABP heeft in 2025 het besluit heroverwogen en is tot dezelfde conclusie gekomen.

Voorsorteren op beleggingsbeleid na de transitie

In de transitiefase, na het indienen van het implementatieplan, is het mogelijk om al voor te sorteren op het strategische beleggingsbeleid van na de transitie. ABP maakt daar gedeeltelijk gebruik van. Vooruitlopend op het nieuwe beleggingsbeleid, is op basis van een uitgebreid ALM/ Strategische asset allocatie -traject een strategische assetallocatie per 1 januari 2027 vastgesteld. Dit traject gebruikt de vastgestelde financiële opzet waarin toedeelregels zijn bepaald. In combinatie met de persoonlijke pensioenvermogens bepalen deze toedeelregels:

- de verhouding tussen beschermende beleggingen en rendementsbeleggingen;
- hoeveel renterisico er wordt afgedekt.

De onderdelen uit de financiële opzet die relevant zijn voor het beleggingsbeleid staan hieronder.

	Subonderdeel	Beleidskeuze
Beleggingsbeleid & toedeling	Beleggingsmix	Dynamische mix op basis van persoonlijke pensioenvermogens
	Beschermingsrendement	Bescherming op basis van RTS-methode Lineaire staffel van 10% naar 75% (vanaf 45 jaar tot 63 jaar)
	Leenrestrictie	Wel opheffen (max. 120% blootstelling rendementsbeleggingen)
	Overrendement	Lineaire staffel van 120% naar 45% (vanaf 45 jaar tot 63 jaar)

Tabel 7: Overzicht beleggingsbeleid & toedeling

Het bestaande beleid (bijvoorbeeld de verhouding beschermende en rendementsbeleggingen en de rente-afdekking op totaalniveau) blijkt goed aan te sluiten bij het gewenste beleid na de transitie. De benodigde aanpassingen op het hoogste niveau zijn daarom beperkt. In het ALM/ Strategische asset allocatie -traject zijn verschillende portefeuillevarianten onderzocht. Deze varianten komen deels voort uit wijzigingen in de Wtp die een impact (kunnen) hebben op het beleggingsbeleid na de transitie. Daarnaast komen wijzigingen voort uit het reguliere beleggingsproces van ABP.

2.E. Juridische en privacyrisico's

ABP weet dat er veel verandert door de transitie en dat dit impact heeft op alle (gewezen) deelnemers, pensioengerechtigden en alle overige aanspraakgerechtigden van het fonds. Voor de beoordeling van het verzoek van sociale partners om een nieuwe pensioenregeling uit te voeren en de bestaande rechten en aanspraken over te zetten, verdiept ABP zich dan ook in de belangrijkste juridische en privacyrisico's. Deze risico's vloeien voort uit de transitie en de uitvoering van de nieuwe pensioenregeling.

ABP gaat ook gebruik maken van de mogelijkheid om na te sorteren. Zo wordt zowel vóór als na de transitie stap voor stap toegewerkt naar het nieuwe beleggingsbeleid. Het precieze tempo en de precieze timing van de wijzigingen zijn afhankelijk van de marktomstandigheden. Vanwege de marktimpact wordt hierover verder niet inhoudelijk gecommuniceerd.

ABP heeft de juridische en privacy-risico's in kaart gebracht monitort deze (zie paragraaf 2.A.0). Voor de eigenrisicobeoordeling en dit implementatieplan is in het tweede kwartaal van 2025 een integrale analyse van de juridische en privacy-risico's uitgevoerd en konden de uitkomsten ervan worden meegenomen in het invaarsbesluit. De uitkomsten die relevant zijn voor het implementatieplan worden hieronder toegelicht (zie ook klantreizen tijdens transitie en klantreizen in Wtp hierboven voor specifieke juridische risico's met betrekking tot transitiecommunicatie):

Risico-omschrijving	Mitigerende maatregelen
Voldoen aan vereisten voor invaren Het risico dat ABP er niet in slaagt op tijd te voldoen aan de vereisten voor een verklaring van geen bezwaar van DNB, waardoor DNB deze niet afgeeft en ABP geen grond heeft om in te varen.	• Rapid response team met bestuurders met mandaat, voor snelle reactie op last-minute vragen en issues vanuit DNB. • Partiële beoordelingen. • Proces voor tijdige indiening van relevante documentatie. • Actieve/intensieve dialoog met DNB voor en tijdens het indienen van het invaardossier.
Privacyrisico's Het risico dat bij het ontwikkelen van de inrichting op Wtp niet de passende, technische en organisatorische maatregelen zijn getroffen die de voorschriften uit de Algemene verordening gegevensbescherming en de bescherming van de rechten van de betrokkenen respectievelijk de deelnemers moeten waarborgen. Hierdoor is er kans op niet naleven van de Algemene verordening gegevensbescherming en het niet voldoende beschermen van de rechten van de deelnemers, waardoor ABP het risico loopt op klachten/claims, sancties/boetes en reputatieschade.	• Afspraken over onder andere dataminimalisatie, toegangsbeveiliging, beschikbaarheid van data, verwerkersovereenkomsten, het uitvoeren van privacy-impactanalyses en privacy by design. • Verantwoording door APG over IT-transitiecriteriën op basis waarvan ABP regie kan voeren.

Tabel 8: Juridische en privacy-risico's en de beheersmaatregelen relevant voor het implementatieplan

2.F. Governance Risico's

ABP heeft de governance-risico's in kaart gebracht en monitort deze via een RSA. Voor de eigenrisico-beoordeling en dit implementatieplan is de risicoanalyse in het tweede kwartaal van 2025 geactualiseerd. Zo konden de uitkomsten ervan meegenomen worden in het invaarbeesluit.

ABP hanteert het omgekeerd-gemengd bestuursmodel. De inrichting van de organisatie en de governance is een significant onderdeel geweest van de transitie naar dit bestuursmodel. De evaluaties hiervan zijn meegenomen. Eind 2024 is een RSA voor de governance risico's uitgevoerd met als doel een zo actueel mogelijk beeld van de restrisico's te krijgen. Hiermee kon het bestuur de

ingerichte governance verder optimaliseren. Daarbij is nadrukkelijk ook gekeken naar governance risico's rondom de transitie. Die gaven ook input voor de inrichting van de governance besluitvorming, invaren, implementatieplan en de Eigenrisicobeoordeling. In het tweede kwartaal van 2025 vond een actualisatie van deze risicoanalyse plaats.

Uit het gevolgde RSA-proces blijkt dat afgelopen jaar diverse maatregelen zijn getroffen om de governance van ABP te optimaliseren en eventuele risico's te mitigeren.

De RSA wordt periodiek geactualiseerd.

Risico-omschrijving	Mitigerende maatregelen
Maatschappelijk draagvlak wordt negatief beïnvloed Het risico dat benodigd maatschappelijk draagvlak en/of draagvlak deelnemers voor genomen of te nemen bestuurlijke besluiten ontbreekt, doordat kwaliteit en/of legitimiteit van besluitvorming ter discussie staan en daarmee het ingediende invaarsjabloon ter discussie kan komen te staan	• Berichtgeving die zorgt voor nuancering van het publieke debat tussen voor- en tegenstanders van de Wtp, bijdraagt aan argumentatie voor voorstanders en probeert het draagvlak onder deelnemers, werkgevers en externe stakeholders te vergroten. • Vastlegging van het gevolgde bestuurlijke besluitvormingsproces in verantwoordingsdocument(en) en een besluitvormingsregister. • Werkafspraken met het verantwoordingsorgaan over formalisering en structureren van het adviesproces en de (aantoonbare) naleving ervan door ABP.

Tabel 9: De risico's Governance uit de RSA en de beheersmaatregelen

2.G. Concluderend oordeel bestuur, sleutelfunctiehouder risicobeheer en intern toezicht

In dit hoofdstuk staat het oordeel van het bestuur, sleutelfunctiehouder risicobeheer en het intern toezicht van ABP.

2.G.1. Concluderend oordeel bestuur

In het kader van adequate risicobeheersing zijn de operationele en IT-risico's, de procesbeheersing, de risico's die samenhangen met de uitbesteding van werkzaamheden, de financiële risico's, de juridische en privacy-risico's in kaart gebracht en hoe ABP deze risico's beheerst. Het bestuur heeft deze onderdelen beoordeeld en concludeert met inachtneming van het oordeel daarover van sleutelfunctiehouder risicobeheer dat ABP de benodigde stappen heeft gezet om:

- te lopen risico's in kaart te brengen en het overzicht daarvan actueel te houden;
- voor, tijdens en na de transitie de noodzakelijke maatregelen te treffen om de risico's te beheersen en gedurende de periode tot aan de transitiedatum blijvend de uitvoering van reeds getroffen beheersmaatregelen te monitoren; en
- te monitoren of ABP tijdig de implementatie van de volgens planning nog te treffen beheersmaatregelen realiseert.

2.G.2. Concluderend oordeel sleutelfunctiehouder risicobeheer

De sleutelfunctiehouder risicobeheer heeft kennisgenomen van het voorgesteld besluit om het verzoek van sociale partners tot het aannemen van de opdracht, zoals verzocht bij brief van 10 juli 2024 in te willigen (opdracht te aanvaarden) en de daarmee samenhangende besluiten om het implementatieplan, het uitvoeringsreglement, concept pensioenreglement, de opdrachtbevestiging en het eindrapport Eigen Risicobeoordeling vast te stellen.

Het bestuur kan een dergelijk besluit alleen nemen indien vastgesteld wordt dat de nieuwe pensioenregeling per 1 januari 2027 kan worden uitgevoerd inclusief het invaren van de bestaande pensioenaanspraken en rechten naar deze nieuwe pensioenregeling (interne collectieve waardeoverdracht op grond van artikel 150m Pw). Het implementatieplan omvat vervolgens alle keuzes van ABP om te komen tot het invaarbeesluit en de implementatie van die keuzes, waarmee de opdracht van de sociale partners aanvaard kan worden.

- Op basis van de door de sleutelfunctiehouder risicobeheer als onderdeel van het programma NPC uitgevoerde werkzaamheden, en mede gebruik makend van de werkzaamheden die door de afdelingen Group Risk & Compliance en Enterprise Risk Management bij APG zijn uitgevoerd, constateert sleutelfunctiehouder Risicobeheer het volgende:

- Er is sprake geweest van een gedegen proces om tot besluitvorming te komen waarbij ook aandacht is gegeven aan potentiële gedragsrisico's. De sleutelfunctiehouder risicobeheer is in de gelegenheid gesteld om bij elk relevant dossier een opinie af te geven, welke door het bestuur is meegewogen. De gedurende het proces aangedragen aandachtspunten en verstrekte aanbevelingen zijn naar tevredenheid geadresseerd.
- De kwaliteit van het risicobeheer is voldoende om een beheerste besluitvorming over de opdrachtaanvaarding mogelijk te maken. De sleutelfunctiehouder risicobeheer stelt vast dat het bestuur de uitkomsten van de uitgevoerde Eigen Risicobeoordeling heeft betrokken bij de besluitvorming over zowel de opdrachtaanvaarding als het invaarverzoek.
- Mede op basis van de beoordeling van Legal onderschrijft de sleutelfunctiehouder risicobeheer de conclusie van het bestuur dat het verzoek van sociale partners om in te varen niet in strijd is met wettelijke voorschriften.
- De sleutelfunctiehouder risicobeheer onderschrijft de conclusie van het bestuur dat de effecten van de voorgenomen wijzigingen ten aanzien van het pensioen als geheel niet tot onevenwichtig nadeel leidt voor deelnemers, gewezen deelnemers, andere aanspraakgerechtigden en pensioengerechtigden.
- De sleutelfunctiehouder risicobeheer is, mede op basis van de uitkomsten van de uitvoeringstoets en de uitkomsten van de uitgevoerde risicoanalyses zoals beschreven in het eindrapport Eigen Risicobeoordeling, van mening dat de uitkomsten van de analyses op dit moment voldoende zekerheid geven om een invaarbesluit met als invaardatum 1 januari 2027 te kunnen nemen.

2.G.3. Concluderend oordeel intern toezicht

Het intern toezicht heeft geconstateerd dat:

- er een grondige analyse van de risico's en beheersmaatregelen is gemaakt;
- daarover verslag aan het bestuur is uitgebracht; en
- het bestuur de uitkomsten van de uitgevoerde Eigen Risicobeoordeling bij zijn besluitvorming over de opdrachtaanvaarding en het invaarverzoek heeft betrokken.

Het intern toezicht heeft daarnaast geconstateerd dat:

- ABP in het derde kwartaal de jaarlijkse meting heeft uitgevoerd van de volwassenheid van het risicobeheer;
- de sleutelfunctiehouder risicobeheer daarover haar onafhankelijk oordeel heeft gegeven; en
- haar bevindingen en aanbevelingen in de definitieve volwassenheidsscore en de onderbouwing daarvan zijn verwerkt.

In haar beoordeling heeft het intern toezicht de uitkomsten meegenomen van de eind 2024 uitgevoerde interne audit naar het intern controleraamwerk van ABP. Het intern toezicht ziet de verankering van een cultuur en werkwijze, waarvan risicomanagement integraal onderdeel is, als een belangrijke randvoorwaarde om verdere stappen te kunnen zetten naar de geambieerde volwassenheid van het risicobeheer in Wtp. Dit geldt ook voor het consistent uitvoering blijven geven aan het risicoactie-plan, hetgeen wordt gemonitord via de risicoactie-rapportage, die ABP elk kwartaal opstelt. Het intern toezicht ziet er op toe dat daarbij de benodigde voortgang wordt gerealiseerd.

Hoofdstuk

3 Data en datakwaliteit

Om in te varen in het nieuwe pensioenstelsel is datakwaliteit van essentieel belang. Met voldoende inzicht in de datakwaliteit kan ABP een evenwichtig invaarbesluit nemen. Ook worden fouten voorkomen in het berekenen van de individuele pensioenvermogens van deelnemers.

De deelnemers van ABP moeten erop kunnen vertrouwen dat de omzetting naar de individuele pensioenvermogens correct en volgens de overeengekomen pensioenregeling en het -reglement gebeurt. Om de kwaliteit van deze data te borgen, volgt ABP de DNB Good Practices, het “Pensioenfederatie Kader Datakwaliteit” en de aanvullende (sectorale) richtlijnen en handvatten. Deze zijn gepubliceerd voor pensioenuitvoerders die willen invaren, met als doel om op een consistente en aantoonbare wijze de datakwaliteit te onderbouwen en te borgen.

APG speelt als uitvoerder van de pensioenadministratie van ABP een belangrijke rol in de datakwaliteit. ABP en APG hebben daarom nauw samengewerkt om de datakwaliteit te waarborgen vóór, tijdens en na invaren.

In de volgende paragrafen wordt verder toegelicht hoe de datakwaliteit is en wordt gewaarborgd vóór, tijdens en na de transitie. Samen vormen deze onderdelen de input voor de besluitvorming over de datakwaliteit in het kader van invaren.

3.A. Beschikbaarheid data

De beschikbaarheid van data betekent dat gegevens toegankelijk en bruikbaar zijn wanneer dat nodig is. Om dit te waarborgen en de risico's ervan te beheersen vóór, tijdens en na de transitie, worden verschillende vormen van interne beheersing en externe verantwoording ingezet. Hieronder volgt eerst een uitleg over de beschikbaarheid van data **vóór** en **ná** de transitie (paragraaf 3.A.1). Daarna wordt de beschikbaarheid van data **tijdens** de transitie toegelicht (paragraaf 3.A.2), oftewel het migratiemoment van de data.

3.A.1. Beschikbaarheid van data vóór en ná transitie

Risico's

Het waarborgen van de beschikbaarheid van data begint bij het vaststellen van de benodigde data. Dit gebeurt volgens het “Pensioenfederatie Kader Datakwaliteit”, waarbij de kritieke data-elementen (hierna: **KDE's**) voor het invaren vastgesteld worden. Voor deze KDE's is het pad geïdentificeerd dat zij doorlopen in het systeemlandschap, tot het punt dat zij als gebruiksklaar worden beschouwd voor invaren. Daarmee is vastgesteld wat de bron is van deze data, waar deze data is opgeslagen en waar risico's liggen voor de toegankelijkheid en bruikbaarheid in het kader van invaren⁷.

Beheersing van risico's

De KDE's vóór en na het invaren liggen opgeslagen in bronsystemen bij APG. Deze systemen vallen onder een uitgebreid intern risico- en controleraamwerk, dat onder andere betrekking heeft op de beschikbaarheid van de systemen waar de KDE's in worden opgeslagen. De externe accountant toetst jaarlijks of de gerelateerde beheersmaatregelen goed werken en legt de resultaten vast in assurance rapportages⁸. Zowel het interne risico- en controleraamwerk als de externe assurance blijven ook na de transitie bestaan. De aangepaste en nieuwe

⁷ Zie ook paragraaf 2.A.1 voor een nadere beschrijving van de relevante IT-risico's en beheersing.

⁸ Waaronder Standaard 3402 en Richtlijn 3000A, zoals respectievelijk gedefinieerd door de Nederlandse Beroepsorganisatie van Accountants en de Beroepsorganisatie van IT-Auditors.

systemen worden dan ook onderdeel van deze assurance rapportages. ABP heeft vastgesteld dat de beheersingsdoelstellingen voor de beschikbaarheid van data in deze assurance rapportages passen bij de risicobereidheid en zijn behaald. ABP en APG zorgen ervoor dat deze beheersingsdoelstellingen ook na het invaren worden getoetst door de externe accountant en dat de beschikbaarheid van de systemen en data na invaren geborgd blijft.

3.A.2. Beschikbaarheid van data tijdens transitie

Risico's

Tijdens de migratie ligt het risico van de beschikbaarheid van data in de migratie van de oude naar de nieuwe pensioenregeling. De nieuwe pensioenregeling wordt straks in een nieuw pensioenadministratiesysteem uitgevoerd. De migratie naar de nieuwe regeling is daarom een op een verbonden aan de migratie naar het nieuwe pensioenadministratiesysteem.

Beheersing van risico's

Een externe partner, Data eXcellence, is betrokken om de datamigratie naar het nieuwe systeem te faciliteren met een gespecialiseerd migratiesysteem. Data eXcellence B.V. heeft een assurance rapportage beschikbaar gesteld, die maatregelen bevat voor de beschikbaarheid van data en systemen tijdens het migratieproces. Voor deze rapportage zijn de "Trust Services Criteria for Security, Availability, Processing Integrity, Confidentiality, and Privacy" gehanteerd als norm. Deze internationale standaard wordt gebruikt om, onder andere, maatregelen voor de beschikbaarheid ("availability") van data en bescherming van persoonsgegevens te toetsen⁹. ABP heeft vastgesteld dat de beheersingsdoelstellingen voor de beschikbaarheid van data in de assurance rapportage passen bij de risicobereidheid en zijn behaald.

3.B. Risicoanalyse datakwaliteit

Naast de beschikbaarheid van data is de kwaliteit van data van groot belang voor invaren. Er zijn verschillende processen en daarmee verschillende soorten risico's in elk van de stadia vóór, tijdens en na invaren. Om datakwaliteit te waarborgen en de gerelateerde risico's te beheersen, wordt gesteund op verschillende vormen van interne beheersing en externe verantwoording. Deze beheersing is afgestemd op de risico's die zich voordoen in elk van de stadia.

Hieronder worden eerst de risico's **vóór** de transitie beschreven. Vervolgens worden de uit te voeren activiteiten beschreven die van toepassing zijn **tijdens** de transitie. Als laatste worden de uit te voeren activiteiten direct **na** de transitie beschreven.

3.B.1. Datakwaliteit vóór transitie

Volledige en juiste gegevens voorafgaand aan het invaren zijn het fundament voor het borgen van datakwaliteit tijdens en na het invaren. ABP heeft gebruikgemaakt van de DNB Good Practices en het "Pensioenfederatie Kader Datakwaliteit" om op een consistente en aantoonbare wijze de datakwaliteit vóór het invaren te onderbouwen en borgen. Hieronder valt het stellen van datakwaliteitskaders en -normen en het uitvoeren van risicoanalyses en data-analyses op de relevante KDE's om tot kwalitatieve en kwantitatieve inzichten te komen over de datakwaliteitsrisico's vóór het invaren.

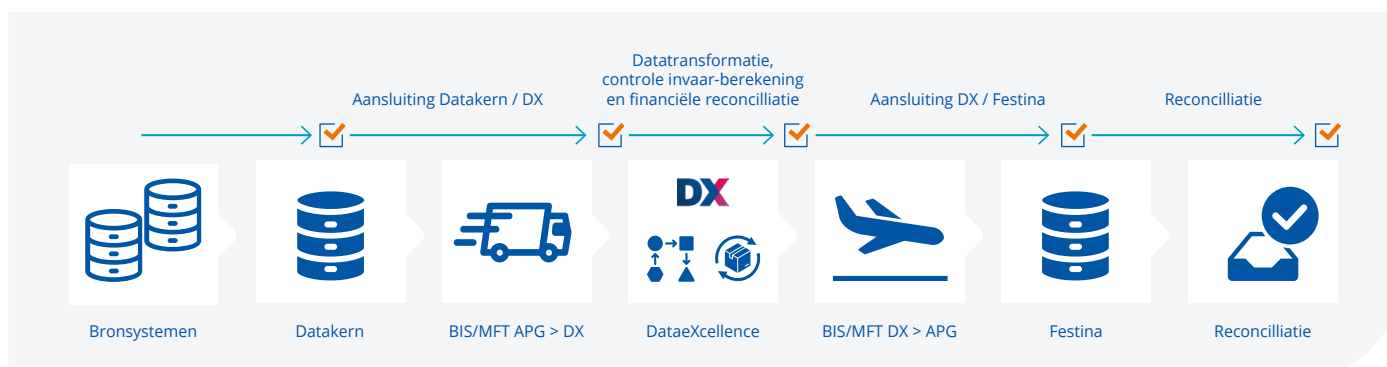
De kwalitatieve risicoanalyses beginnen bij de risico-inventarisatie op pensioenuitvoerder- en deelnemer niveau. Op basis daarvan zijn risico-indicatoren vastgesteld, die mee zijn genomen in de daaropvolgende risicobeoordeling per KDE. Voor de KDE's waarvan was geconcludeerd dat deze buiten de lage risicobereidheid van ABP vielen, zijn maatregelen getroffen om de gerelateerde risico's binnen risicobereidheid te krijgen. Ook zijn de zogenoemde deelnemer risico-indicatoren (hierna: **DRI's**), waar nodig, onderzocht door deelwaarnemingen. Daarnaast zijn verschillende soorten data-analyses uitgevoerd ter identificatie van relevante risico's, datafouten en daarbij benodigde correcties en beheersmaatregelen. Zie paragraaf 3.E voor meer informatie.

3.B.2. Datakwaliteit tijdens transitie

Zoals in paragraaf 3.A.2 is aangegeven, is Data eXcellence met een gespecialiseerd migratie-systeem/-proces betrokken bij de datamigratie naar de nieuwe regeling. Het migratieproces is zo vormgegeven dat de beschikbaarheid en integriteit van de data gewaarborgd zijn. De relevante risico's gaan over de juistheid en volledigheid van data op verschillende plaatsen in de migratiestraat. Hieronder vallen de extractie van brondata, de transformatie van de relevante invaardata en het laden van deze data in de doelsystemen.

Elk van de risico's is voorzien van één of meer beheersmaatregelen, zoals de betrokkenheid van het actuaariaat bij reconciliatie van (financiële) gegevens en controle van de uitgevoerde invaarberekening en actuariële factoren. Ook worden er proefmigraties en bijbehorende datakwaliteitscontroles op invaardata en migratiedata gedaan. Tenslotte is er externe assurance op de juistheid en volledigheid van datastromen en het migratieplatform zelf. Hieronder is een schematische weergave van de migratiestappen en de gerelateerde controles.

9 In Nederland worden dergelijke rapportages uitgebracht onder de "Richtlijn 3000A / System and Organization Controls (SOC2)" zoals gedefinieerd door de Beroepsorganisatie van IT-Auditors.

Figuur 6: Schematisch overzicht datatransport en controles

De genoemde werkzaamheden tijdens transitie worden gecontroleerd als onderdeel van toetsmoment 2. Het doel van toetsmoment 2 is om aan te tonen dat de datakwaliteit tijdens en na transitie is geborgd. ABP volgt daarbij de handvatten uit de DNB Good Practice “Borging datakwaliteit tijdens en na transitie” en het Pensioenfederatie Servicedocument “Toetsmoment 2”. Een relevant onderdeel van deze handvatten zijn diverse controleverklaringen en assurance rapportages van de externe accountant. ABP zal opdrachten verstrekken aan de externe accountant om de benodigde werkzaamheden uit te laten voeren.

3.B.3. Borging datakwaliteit direct ná transitie

Zoals hierboven aangegeven, volgt ABP de handvatten uit de DNB Good Practice “Borging datakwaliteit tijdens en na transitie” en het Pensioenfederatie Servicedocument “Toetsmoment 2” om aan te tonen dat de datakwaliteit tijdens en na transitie is geborgd. Zie ook paragraaf 3.I.

Na de transitie is ook duurzame borging van de datakwaliteit op lange termijn nodig. Dit wordt in paragraaf 3.J verder toegelicht.

3.C. Belangrijkste risico's en complexe dossiers

Uit de uitgevoerde risicoanalyses zijn processen naar voren gekomen waar een verhoogd risico op fouten bestaat. Deze fouten kunnen invloed hebben op de juistheid en volledigheid van de gegevens in de pensioenadministratie. Dit komt met name voor in processen die menselijke handelingen vereisen en bij de uitwisseling van gegevens. Hieronder worden de voornaamste soorten risico's beschreven (paragraaf 3.C.1), en de voornaamste soorten dossiers (paragraaf 3.C.2) waarbij dergelijke risico's aanwezig zijn.

3.C.1. Belangrijkste risico's en beheersing daarvan

Voor alle 62 KDE's zijn verschillende risico's in kaart gebracht (zie paragraaf 3.E, stap 2.2). In deze paragraaf is een overzicht van de belangrijkste risico's opgenomen. Het gaat met name om:

- handmatige invoer, verwerking, berekeningen en beoordeling van gegevens;
- interfaces tussen systemen;
- aanleveringen door externe partijen.

Hieronder worden elk van deze risico's en bijbehorende beheersmaatregelen verder toegelicht.

Risico	Risicobeschrijving	Beheersmaatregelen
Handmatige invoer, verwerking, berekeningen en beoordeling van gegevens	Als gevolg van fouten door en/of onoplettendheid van medewerkers, worden de gegevens onjuist en/of onvolledig ingevoerd, verwerkt, berekend en/of beoordeeld, waardoor de (aanspraak)gegevens in de pensioenadministratie mogelijk onjuist en/of onvolledig zijn.	• Training van medewerkers. • Invoervalidaties in systemen. • Toepassing van 4-ogen controles. • Geautomatiseerde datacontroles (datakwaliteitsregels).
Interfaces tussen systemen	Als gevolg van fouten in de uitwisseling van gegevens tussen systemen, worden gegevens onjuist en/of onvolledig verwerkt, waardoor de (aanspraak)gegevens in de pensioenadministratie mogelijk onjuist en/of onvolledig zijn.	• Beheerste change management processen. • Beheerste toegangsbeheer processen. • Geautomatiseerde reconciliatie controles. • Handmatige reconciliatie controles.
Aanleveringen door externe partijen	Als gevolg van fouten door externe partijen en/of het ontbreken van data-abonnementen, worden externe gegevens onjuist en/of onvolledig aangeleverd, waardoor de (aanspraak)gegevens in de pensioenadministratie mogelijk onjuist en/of onvolledig zijn.	• Beheer van data-abonnementen bij externe instanties. • Invoervalidaties in werkgever- en deelnemer-portalen. • Geautomatiseerde datacontroles (datakwaliteitsregels).

Tabel 10: Belangrijkste risico's pensioenadministratie en beheersmaatregelen

Zowel de hierboven genoemde maatregelen als de overige beheersmaatregelen zoals beschreven in de KDE-risico-beoordelingen spelen een belangrijke rol in het voorkomen en detecteren van datafouten vóór het invaren. Daarnaast worden acties ondernomen ter bevordering van de tijdige aanlevering van gegevens door externe partijen. In samenhang dragen deze maatregelen en acties bij aan de juistheid en volledigheid van de data, wat de noodzaak tot TWK-mutaties beperkt.

3.C.2. Complexe dossiers

ABP beschouwt een regeling of onderdeel als "complex" als:

- deze afwijkt van wat als "standaard" wordt beschouwd;
- deze betrekking heeft op een deelpopulatie;
- deze (deel)berekening niet (volledig) geautomatiseerd kan plaatsvinden.

Als onderdeel van de risico-inventarisatie in stap 2.1 van het "Pensioenfederatie Kader Datakwaliteit" zijn een aantal regelingen en onderdelen als complexe dossiers gedefinieerd. Elk van deze complexe dossiers is in de regel onderdeel geworden van één of meerdere DRI's. Tijdens de risicoanalyse bleek dat verdere opvolging niet nodig is en/of buiten de tijdshorizon valt.

3.D. Risicobereidheid t.a.v. datakwaliteit

Om te bepalen wat onder goede datakwaliteit verstaan wordt, is het belangrijk om te definiëren wat de datakwaliteitskaders en -normen zijn. Deze bestaan uit verschillende onderdelen:

1. het datakwaliteitsbeleid en de kwalitatieve risicobereidheid (paragraaf 3.D.1);
2. de kwantitatieve risicobereidheid/Maximaal Toegestane Afwijking (hierna: MTA) (paragraaf 3.D.2);
3. het herziening- en terugbetalingsbeleid (paragraaf 3.D.3);
4. de materialiteitsgrens (paragraaf 3.D.4).

Samen vormen deze elementen de kaders en normen die gebruikt worden om te bepalen of de datakwaliteit van voldoende niveau is om een positief oordeel te geven over het invaren. Hieronder wordt elk element verder toegelicht.

3.D.1. Beleid en kwalitatieve risicobereidheid

In het datakwaliteitsbeleid staat een beschrijving van de kwalitatieve risicobereidheid die gebaseerd is op de algehele risicobereidheid van het fonds. De risicobereidheid geeft aan welke soort en hoeveelheid risico's ABP bereid is te accepteren bij het nastreven van haar doelstellingen. De risicobereidheid voor wat betreft datakwaliteit is laag. Dat geldt ook voor de risicobereidheid voor wat betreft de datakwaliteit met betrekking tot het invaren.

3.D.2. Kwantitatieve risicobereidheid/MTA en onderbouwing daarvan

De vastgestelde kwantitatieve risicobereidheid, ook wel de MTA, is een onderzoeksgrens die bepaalt of gevonden fouten verder onderzocht worden. Hiermee wordt vastgesteld of het een structureel data-issues betreft en hierdoor aanvullende (herstel)acties nodig zijn. Er is sprake van een structureel data-issues als er wijzigingen in organisatie, processen, systemen en/of beheersmaatregelen nodig zijn om het issue in de toekomst te voorkomen of te detecteren. Om de MTA te bepalen, zijn de hoogte van de aanspraken, de uitvoeringsrisico-indicatoren, deelnemersrisico-indicatoren en KDE-risicobeoordelingen meegewogen en is een evenwichtige belangenafweging uitgevoerd. De MTA is vastgesteld op (+/-) € 1 bruto aanspraak per begunstigde per maand.

3.D.3. Herziening en terugbetalingbeleid

De lage risicobereidheid blijkt ook uit het beleid voor herziening en terugbetaling (hierna: **H&T-beleid**). Daarin is de correctiegrens vastgesteld die bepaalt of gevonden fouten gecorrigeerd of geaccepteerd worden. In beginsel worden alle onjuistheden in pensioenen of aanspraken gecorrigeerd als ze groter zijn dan (+/-) € 1 bruto per begunstigde per maand. De belangen van individuele deelnemers en die van het collectief worden daarbij steeds tegen elkaar afgewogen, waarbij de uitgangspunten voor een evenwichtige belangenafweging worden gehanteerd.

3.D.4. Materialiteitsgrens

Ook datafouten hebben invloed op de besluitvorming over datakwaliteit voor het invaren. ABP zal namelijk geen invaarbesluit nemen als de resterende dataherstelacties op het moment van beoogde besluitvorming, afzonderlijk of cumulatief, materieel van aard zijn. DNB geeft de volgende definitie: "Fouten worden beschouwd als materieel wanneer de benodigde berekeningen voor het invaarbesluit geen juist beeld geven en het bestuur derhalve de belangen bij het invaarbesluit niet evenwichtig kan wegen". In lijn hiermee is de afweging gebaseerd op dezelfde zeven maatstaven zoals genoemd in paragraaf 6B. DNB heeft in haar guidance uit juli 2023 aangegeven dat in uitzonderlijke gevallen het herstel van niet-materiële fouten tot na het invaren mag doorlopen. Bijvoorbeeld als een herstelactie geen grote aantallen deelnemers raakt, de financiële impact op de aanspraken op voorhand duidelijk en beperkt van omvang is en de correcties op adequate wijze met terugwerkende kracht kunnen worden uitgevoerd. In dat laatste geval moet er ook een passende voorziening zijn getroffen.

3.E. Verrichte werkzaamheden om datakwaliteit voor invaren vast te stellen

ABP gebruikt het "Pensioenfederatie Kader Datakwaliteit" om te beoordelen wat de kwaliteit van kritieke data-elementen is ten behoeve van het invaren. Het kader start met een aantal beleids- en scopebepalende activiteiten, gevolgd door risicoanalyses, data-analyses en deelwaarnemingen. Ook benoemt het kader de rapportage over, controle van en besluitvorming naar aanleiding van deze activiteiten. De uitgevoerde werkzaamheden en resultaten worden in deze paragraaf verder beschreven, specifiek:

- Fase 1 – Opzet datakwaliteitsbeleid
 - Stap 1.1 – Datakwaliteitsbeleid
 - Stap 1.2 – KDE's
- Fase 2 – Risico-inventarisatie en -beoordeling
 - Stap 2.1 – Risico-inventarisatie pensioenfonds en deelnemer
 - Stap 2.2 – KDE-risicobeoordelingen en MTA
 - Stap 2.3 – Vaststellen aanvullende activiteiten
- Fase 3 – Data-analyses en deelwaarnemingen
 - Stap 3.1 – Data profiling
 - Stap 3.2 – Generieke en specifieke analyses
 - Stap 3.3 – Specifieke en algemene deelwaarnemingen
- Fase 4 – Rapportage en beoordeling
- Fase 5 – Overeengekomen specifieke werkzaamheden door externe accountant
- Fase 6 – Besluit over datakwaliteit voor invaren

De genoemde elementen uit het kader hebben overlap met enkele onderdelen die ook onderdeel zijn van dit implementatieplan. Zo wordt de totstandkoming van de kwalitatieve en kwantitatieve risicobereidheid ook in paragraaf 3.D toegelicht. In paragraaf 3.F staat meer informatie over de opvolging van datafouten.

3.E.1. Fase 1 – Opzet datakwaliteitsbeleid Stap 1.1 – Datakwaliteitsbeleid en (kwalitatieve) risicobereidheid

Datakwaliteit is een begrip waar, afhankelijk van het gebruiksdoeleinde, verschillende normen aan gesteld worden. In fase 1 is deze invulling specifiek voor het fonds vormgegeven en geëvalueerd in het kader van het invaren. Het bestuur heeft het datakwaliteitsbeleid vastgesteld op 17 mei 2023 en is vooraf voorzien van een opinie van de sleutelfunctiehouders. Deze beleidsstukken vormen de kaders om te bepalen of de datakwaliteit voldoende is in het kader van het invaren.

ABP heeft in het datakwaliteitsbeleid vastgesteld dat de kwalitatieve risicobereidheid voor datakwaliteit "laag" is. Het datakwaliteitsbeleid wordt jaarlijks waar nodig geüpdatet en/of herzien. ABP heeft, in lijn met de lage kwalitatieve risicobereidheid, in het H&T-beleid de correctie- en herstelgrens op € 1 bruto per begunstigde per maand gesteld. Zie ook paragraaf 3.D.

Stap 1.2 – KDE's

Naast de normen voor risicobereidheid, zoals vastgesteld onder stap 1.1, heeft ABP 62 KDE's gespecificeerd die relevant zijn voor het invaren. Deze selectie is het resultaat van een aantal stappen die in samenwerking met APG zijn doorlopen. Hieronder staat een overzicht van de verschillende typen KDE's, het aantal data-elementen en enkele voorbeelden:

- **Persoonsgegevens:** 13 KDE's, waaronder de geboortedatum, het BSN en de burgerlijke staat;
- **Werk- en Inkomstgegevens:** 12 KDE's, waaronder het pensioengevend jaarinkomen, de deeltijdfactor en het arbeidsongeschiktheidspercentage;
- **Deelname gegevens:** 25 KDE's, waaronder het polisnummer deelneming, het soort pensioenverdeling bij scheiden en de uitruil ouderdomspensioen;
- **Product- en regelingsgegevens:** 7 KDE's, waaronder de franchise en het premiebedrag;
- **DB Saldogegevens:** 4 KDE's, waaronder het bedrag pensioenaanspraak of pensioenrecht;
- **Administratieve gegevens:** 1 KDE, namelijk de Fondscode.

3.E.2. Fase 2 – Risico-inventarisatie en -beoordeling

Stap 2.1 – Risico-inventarisatie pensioenfonds en deelnemer

De inventarisatie van datarisico's en het gerelateerde data kwaliteitsbeheersingsraamwerk bestaat uit een aantal onderdelen. ABP heeft eerst een inventarisatie uitgevoerd van de pensioenuitvoerderrisico-indicatoren (hierna:

PRI's). Er zijn 6 PRI's vastgesteld, die met name betrekking hebben op onvolledige of onjuiste aanlevering uit externe bronnen (zoals werkgevers en overheidsinstanties), en onvolledige of onjuiste gegevens bij waardeoverdrachten, liquidaties en grote systeemwijzigingen.

Ook is de tijdshorizon vastgesteld waarover de (data-) analyse en deelwaarneming activiteiten plaats hebben gevonden. Er wordt onderscheid gemaakt tussen twee relevante deelnemerspopulaties, namelijk 1) Defensie en 2) Burgers, elk met een eigen tijdshorizon.

De tijdshorizon voor Defensie is de periode vanaf 1 juni 2001, het moment waarop deze deelnemers bij ABP zijn ondergebracht. Dit beslaat de volledige periode waarin ABP de regeling voor Defensie uitvoert. De gegevens van de vorige pensioenuitvoerder zijn in het systeem van ABP ondergebracht en door een accountantsverklaring op juistheid en volledigheid gevalideerd.

De tijdshorizon voor Burgers is de periode vanaf 1 januari 2004. Hierbij is rekening gehouden met:

- in welke mate data al geanalyseerd is bij overgangen (risico-technisch);
- de technische (on)mogelijkheden;
- de kosten en benodigde capaciteit om data te analyseren (bedrijfseconomisch).

Het genoemde moment betreft de overgang van de eindloon- naar middelloonregeling. In de reguliere jaarrekeningcontrole (op juistheid en volledigheid) van dat jaar is extra aandacht besteed aan deze overgang naar middelloon en de impact op de voorzieningen. In het jaar voor de overgang is nauwgezet gecontroleerd op plausibiliteit van salaris en bovenmatige stijgingen.

Daarnaast heeft ABP, volgens het "Pensioenfederatie Kader Datakwaliteit", een inventarisatie uitgevoerd van DRI's. Daaruit zijn 31 DRI's en 20 combinaties van DRI's vastgesteld. De risico's gaan met name over fouten als gevolg van de handmatige invoer, verwerking, berekening en beoordeling van gegevens. Dit komt bijvoorbeeld voor bij deelnemers waar sprake is van individuele waardeoverdrachten, scheidingen of arbeidsongeschiktheid. De DRI's zijn gegroepeerd op onderwerp en gefilterd op tijdshorizon om tot nader te onderzoeken risicogroepen te komen. In totaal zijn er 14 risicogroepen en 21 onderliggende risicocategorieën die door deelwaarneming zijn onderzocht. Zie de beschrijving van stap 3.3b en paragraaf 3.C voor meer informatie.

Stap 2.2 – KDE-risicobeoordelingen en MTA

Voor de KDE's zijn beoordelingen uitgevoerd om de risico's op onjuistheid en onvolledigheid van de data te identificeren en classificeren. Hiervoor is in kaart gebracht wat de oorsprong is van de data-elementen en hoe deze door de processen en systemen stromen. Dit wordt ook wel de "data lineage" genoemd en is bedoeld om de risico's van bron tot gebruiksdoeleinde te identificeren. In lijn met het "Pensioenfederatie Kader Datakwaliteit" zijn de risico-beschrijvingen, brutorisico's, beheersmaatregelen en nettorisico's beschreven. Op basis hiervan is per KDE een conclusie getrokken of de risico's binnen risicobereidheid vallen. Voor de KDE's waarvan eerder was geconcludeerd dat deze buiten de lage risicobereidheid van ABP vielen, zijn maatregelen getroffen om de gerelateerde risico's binnen de risicobereidheid te krijgen. Inmiddels is geconcludeerd dat alle KDE's binnen de risicobereidheid vallen.

Ook is als onderdeel van stap 2.2 de MTA vastgesteld. Deze is vastgesteld op € 1 bruto per begunstigde per maand. Zie hiervoor ook paragraaf 3.D.

Stap 2.3 – Vaststellen aanvullende activiteiten

Als onderdeel van stap 2.3 zijn de aanvullende data-analyses/deelwaarnemingen en aanvullende beheersmaatregelen vastgesteld naar aanleiding van de inzichten uit de risicoanalyses. Het overzicht van deze aanvullende activiteiten is ook akkoord bevonden door de sleutelfunctiehouders risicobeheer en actuariael.

3.E.3. Fase 3 – Data-analyses en deelwaarnemingen

Stap 3.1 – Data profiling

ABP heeft data profiling analyses uitgevoerd op de KDE's, waarbij in lijn met stap 3.1 van het Pensioenfederatie Kader Datakwaliteit de volgende onderdelen zijn onderzocht:

- compleetheid van de data;
- juistheid van het datatype;
- verwachte domeinwaarden;
- distributiekennmerken van de data.

Voor elk van de onderzoeken is per KDE een verwachting gedefinieerd, die als norm is gebruikt om te bepalen of een resultaat goed of fout is. Ook is de juistheid en volledigheid van de onderzochte databestanden onderbouwd.

Uit de dataprofilering is vastgesteld dat de resultaten óf overeenkomen met de vooraf gedefinieerde verwachtingen, óf dat er datatekortkomingen zijn die in herstelacties zijn opgenomen. Zie paragrafen 3.F en 3.G voor een verdere toelichting over de bevindingen en opvolging (inclusief eventuele beheersmaatregelen) daarvan.

Stap 3.2a – Generieke analyses

ABP heeft generieke analyses uitgevoerd volgens bijlage A.5 uit het "Pensioenfederatie Kader Datakwaliteit". ABP heeft hierbij vooraf vastgesteld of de voorgestelde analyses van toepassing zijn op de ABP-regelingen en -deelnemers. Voor elk van de relevante generieke analyses is een verwachting en toegestane afwijking gedefinieerd die als norm zijn gebruikt om te bepalen of een resultaat goed of fout is. De verwachting en toegestane afwijking waren in lijn met de risicobereidheid. Als analyses niet van toepassing waren of op andere wijze waren uitgevoerd, zijn ze bovendien voorzien van een motivering.

Uit de generieke analyses is per analyse vastgesteld dat de resultaten óf in lijn zijn met de vooraf gedefinieerde verwachtingen, óf dat er datatekortkomingen zijn die in herstelacties zijn opgenomen. Zie paragrafen 3.F en 3.G voor een verdere toelichting over de bevindingen en eventuele opvolging en herstel (inclusief eventuele beheersmaatregelen).

Stap 3.2b – Specifieke analyses

ABP heeft een aantal specifieke analyses geformuleerd ter opvolging van de resultaten uit stap 2.2 (KDE-risicobeoordelingen) en stap 3.1 (dataprofilering). Dit zijn verschillende vormen van data-analyse waarbij de onderzoeksvorm is afgestemd op de te onderzoeken deelnemerspopulatie en de gerelateerde risico's.

Op basis van de specifieke analyses is per analyse vastgesteld dat de resultaten óf overeenkomen met de gestelde verwachting, óf dat er datatekortkomingen zijn die in herstelacties zijn opgenomen. Zie paragrafen 3.F en

3.G. voor een nadere toelichting over de bevindingen en eventuele opvolging en herstel (inclusief eventuele beheersmaatregelen).

Stap 3.3a – Specifieke deelwaarnemingen

ABP heeft in lijn met het "Pensioenfederatie Kader Datakwaliteit" vastgesteld dat een aantal specifieke deelwaarnemingen nodig zijn om de resultaten uit stap 3.1 (dataprofilering), stap 3.2a (generieke analyses) en stap 3.2b (specifieke analyses) op te volgen. Dit zijn gedetailleerde onderzoeken op deelnemerniveau. De scope van de onderzochte KDE's en het gerelateerde onderzoek zijn daarbij afgestemd op het te onderzoeken risico. Het aantal onderzochte deelnemers is gebaseerd op de omvang van geraakte deelnemers per onderzoek en het risico op fouten binnen deze groep.

Op basis van de specifieke deelwaarnemingen is vastgesteld dat de resultaten óf overeenkomen met de gestelde verwachting, óf dat er datatekortkomingen zijn die in herstelacties zijn opgenomen. Voor alle gevonden fouten boven de MTA is bepaald of het om een incidenteel of structureel probleem gaat. Voor de structurele fouten is ook bepaald of de gevonden fouten breder spelen binnen de deelnemerspopulatie dan alleen binnen de al geïdentificeerde deelnemers. Zo wordt de volledigheid van het benodigde herstel gewaarborgd. Zie paragrafen 3.F en 3.G. voor een verdere toelichting over de bevindingen en opvolging (inclusief eventuele beheersmaatregelen) daarvan.

Stap 3.3b – Algemene deelwaarnemingen

ABP heeft, in lijn met het "Pensioenfederatie Kader Datakwaliteit", algemene deelwaarnemingen uitgevoerd op de 14 risicogroepen en 21 onderliggende risicocategorieën zoals die zijn vastgesteld in stap 2.1 (risico-inventarisatie) en stap 2.3 (bepaling aanvullende activiteiten). Daarbij is de scope van de onderzochte KDE's en het gerelateerde onderzoek afgestemd op het te onderzoeken risico. Het aantal onderzochte deelnemers is gebaseerd op de omvang van geraakte deelnemers per onderzoek en het risico op fouten binnen deze groep.

Uit de algemene deelwaarnemingen blijkt dat een deel van de deelnemersdata in lijn met de verwachting is, maar ook dat er enkele fouten in de deelnemersdata zijn. Voor alle gevonden fouten boven de maximaal toegestane afwijking is bepaald of het om een incidenteel of structureel probleem gaat. Voor de structurele fouten is ook bepaald of de gevonden fouten breder spelen binnen de deelnemerspopulatie dan alleen binnen de al geïdentificeerde deelnemers. Zie paragrafen 3.F en 3.G. voor een verdere toelichting over de bevindingen en opvolging (inclusief eventuele beheersmaatregelen) daarvan.

3.E.4. Fase 4 – Rapportage en beoordeling

De resultaten van fase 2 en fase 3 zijn samengebracht in een rapportage (stap 4.1). Met deze rapportage kon het bestuur een besluit nemen (stap 4.2) over de scope en het actieplan voor de door te voeren correcties ("get clean"),

en het structureel oplossen en voorkomen van datafouten ("stay clean"). Bij zowel de get clean als de stay clean-activiteiten (stap 4.3) is rekening gehouden met de vastgestelde risicobereidheid en het H&T-beleid.

In de rapportage staan de resultaten van fase 1, fase 2 en fase 3. Naast de details van de resultaten uit fase 2 en 3, zijn de resultaten op KDE-niveau samengevat om tot een conclusie per KDE te komen ten opzichte van de risicobereidheid. KDE's worden als 'binnen de risicobereidheid' beschreven als de benodigde beheersmaatregelen (zoals geïdentificeerd in fase 2 en fase 3) geïmplementeerd zijn ("stay clean"). De benodigde correcties worden volgens het actieplan uitgevoerd. Zie paragrafen 3.F en 3.G. voor een verdere toelichting over de bevindingen en opvolging (inclusief eventuele beheersmaatregelen).

Het bestuur heeft, op basis van de gekregen inzichten, de gerapporteerde resultaten en het bijbehorende actieplan, aanvankelijk voorlopig oordeel gevormd dat voldoende werkzaamheden zijn uitgevoerd en voldoende acties zijn geformuleerd om verantwoord in te varen (stap 4.4). Dit voorlopige oordeel vormde samen met de rapportage van de externe accountant (fase 5) de input voor het uiteindelijke besluit van het bestuur over de datakwaliteit voor invaren. Zie hiervoor ook fase 6.

3.E.5. Fase 5 – Overeengekomen specifieke werkzaamheden door externe accountant

De externe accountant, KPMG, heeft op verzoek van ABP een opdracht uitgevoerd over de datakwaliteit. De opdracht is uitgevoerd onder de "Standaard 4400 Opdrachten tot het verrichten van overeengekomen specifieke werkzaamheden", ook wel "Agreed-upon Procedures" (hierna: **AUP**) genoemd. Voor de uitvoering van de opdracht is het voorbeeld datakwaliteit werkprogramma van 22 juni 2023 gebruikt, dat door de Nederlandse Beroepsorganisatie van Accountants (NBA) en Beroepsorganisatie van IT-auditors (NOREA) is opgesteld in samenwerking met de Pensioenfederatie en DNB. Met dit werkprogramma is aangetoond dat de inzichten in datakwaliteit, de door te voeren correcties en het bijhorende actieplan (ofwel fase 4) op juiste wijze tot stand zijn gekomen. Zie paragraaf 3.H voor meer informatie over de uitkomsten van de overeengekomen specifieke werkzaamheden en de beoordeling daarvan door het bestuur.

3.E.6. Fase 6 – Besluit over datakwaliteit voor invaren

Het bestuur heeft op 25 juni 2025 een positief definitief besluit genomen over de kwaliteit van de data in het kader van het invaren. Gebaseerd op de fase 4- en 5-werkzaamheden heeft het bestuur laten toetsen dat de data voldoet aan de datakwaliteitseisen zoals vastgesteld voor het invaren en de gedefinieerde kwalitatieve en kwantitatieve risicobereidheid. De input van de sleutelfunctiehouders is aantoonbaar betrokken in de besluitvorming. Hieronder

vallen de adviezen om de impact van nog niet uitgevoerd dataherstel mee te wegen in de besluitvorming, en te waarborgen dat een getrouw beeld bestaat over deelnemersgroepen waar andere evenwichtigheidsnormen voor gelden. Ook zijn de AUP-resultaten van de externe accountant meegewogen in de besluitvorming. ABP zal de uitkomsten van dit besluit meewegen in het definitieve invaarbesluit.

3.F. Bevindingen voortkomend uit de uitgevoerde werkzaamheden

Voor het invaren en de gestelde datakwaliteitsnormen zijn diverse bevindingen geconstateerd die opvolging behoeven.

De opvolging van de bevindingen kunnen eenmalige correcties zijn, maar ook structurele beheersmaatregelen. De wijze waarop de bevindingen worden opgelost zijn ook de stappen die nodig zijn om datakwaliteit op voldoende niveau te krijgen voor het daadwerkelijke invaren. Daarmee is er een sterke relatie tussen paragraaf 3.F en 3.G. Waar deze paragraaf een toelichting geeft over de bevindingen en opvolging daarvan, wordt in paragraaf 3.G een toelichting gegeven over de opzet van programma (plan) waarin de benodigde opvolging wordt geborgd.

Beheersmaatregelen

De uitgevoerde risicobeoordelingen hebben aangetoond dat diverse KDE's aanvullende beheersing vereisen om het nettorisico binnen de risicobereidheid te brengen. Daarnaast zijn er data-issues geconstateerd met een structureel karakter. Dit leidt ertoe dat aanvullende, of aangepaste, beheersmaatregelen nodig zijn om de datakwaliteit van de KDE's voor het invaren structureel te borgen, zowel tot als na het invaren. Ook voor de data-issues uit het reguliere proces zijn structurele beheersmaatregelen ingericht.

Correcties

De geconstateerde data-issues worden hersteld in lijn met het H&T-beleid. Onderdeel hiervan is ook om te onderzoeken of de gevonden data-issues voor meer deelnemers van toepassing zijn dan alleen voor de onderzochte deelnemers. Daarnaast wordt onderzocht wat de oorzaak is van het data-issue. Hiermee wordt voorkomen dat het issue in de toekomst opnieuw ontstaat (borging van zogeheten "stay clean").

Toepassen materialiteitsgrens

ABP heeft bij het besluit over de datakwaliteit voor het invaren meegewogen hoe ernstig de datafouten zijn (materialiteit van de datafouten) en wat de impact is van nog niet uitgevoerd dataherstel. De methode om deze beoordeling te doen, gebruikt dezelfde maatstaven van evenwichtigheid zoals opgenomen onder paragraaf 6.B en is in lijn met de gerelateerde criteria van DNB. ABP heeft met de genoemde methode vastgesteld dat het resterende uit te voeren dataherstel niet materieel is.

In uitzonderlijke gevallen zijn correcties na het invaren nodig. Dit gebeurt bijvoorbeeld als werkgevers ná het invaren nog gegevens aan ABP sturen die betrekking hebben op de periode vóór het invaren. Ook kan het voorkomen dat kort voor het invaren een nieuwe herstelactie ontdekt die niet meer op tijd kan worden afgerond. Of als het correcties zijn die verantwoord na het invaren kunnen worden uitgevoerd, rekening houdend met de impact op de bij de herstelacties betrokken deelnemers en het collectief (zie ook paragraaf 3.K). Bij eventuele herstelacties na het invaren wordt zorgvuldig gehandeld door planmatig te werken volgens de richtlijnen die de toezichthouder hieraan heeft verbonden (zie paragraaf 3.D.4). Hierbij wordt ook de financiële impact bepaald die wordt meegenomen in de operationele reserve (zie paragraaf 4.B). Voor dergelijke herstelacties waarborgt ABP dat deze voldoen aan de eisen die DNB stelt aan herstel ná invaren.

3.G. Nog te verrichten werkzaamheden (na invaarbesluit)

ABP heeft een regieplan integrale datakwaliteit opgezet. Hierin wordt gewaarborgd dat de juiste stappen worden genomen om de datakwaliteit op voldoende niveau te krijgen voor het nemen van het invaarbesluit vóór het daadwerkelijke invaren, maar ook om de beoogde datakwaliteit te handhaven ná invaren.

3.G.1. Doelstellingen

Het plan is erop gericht om de datakwaliteit tijdig op orde te hebben, zodat kan worden ingevaren op 1 januari 2027. De doelstelling is om de deelnemers van ABP een pensioenaanspraak te geven die volgens het pensioenreglement correct en volledig is geadministreerd. De focus van het regieplan integrale datakwaliteit ligt op de integrale datakwaliteitsketen, onderlinge afhankelijkheden en de haalbaarheid van de planning om de genoemde doelstelling te bereiken.

3.G.2. Betrokkenheid en besturing

Om de genoemde doelstellingen te bereiken, rust een grote verantwoordelijkheid op ABP en APG. Een combinatie van reguliere werkzaamheden, zoals de bediening van deelnemers en werkgevers, loopt daarbij naast de herstelwerkzaamheden en de inrichting van structurele datakwaliteitsbeheersing. Het succesvol uitvoeren van al deze activiteiten wordt mogelijk gemaakt door de betrokkenheid en aansturing op bestuurlijk-, management- en operationeel niveau binnen zowel ABP als APG.

3.G.3. Monitoringscyclus

De voortgang van de herstelwerkzaamheden wordt periodiek gemonitord. Daarbij wordt er ook geëvalueerd welke impact de identificatie van nieuwe data-issues heeft op de bestaande planning en al geplande werkzaamheden. Naast voortgang in kwantitatieve zin wordt er ook gelet op meer kwalitatieve aspecten, zoals het sentiment onder de geraakte deelnemers.

3.H. Vóór invaarbesluit: rapportage externe accountant

Een externe accountant heeft specifiek werkzaamheden uitgevoerd om de uitgevoerde datakwaliteitactiviteiten vóór transitie (paragraaf 3.B.1) te verifiëren (fase 5). Hieronder wordt eerst de opzet van de werkzaamheden beschreven. Vervolgens wordt een samenvatting gegeven van de feitelijke bevindingen die de externe accountant heeft geconstateerd. Tenslotte wordt toegelicht hoe de uitkomsten worden meegewogen in de besluitvorming van het bestuur in fase 6.

3.H.1. Beschrijving opdracht/ werkzaamheden accountant

De externe accountant, KPMG, voert de AUP uit. Zie paragraaf 3.E.5 voor meer informatie hierover.

3.H.2. Uitkomsten werkzaamheden en bevindingen accountant

Als onderdeel van de opdracht neemt de accountant de uitgevoerde overeengekomen specifieke werkzaamheden en de daarmee samenhangende bevindingen op in het rapport van feitelijke bevindingen. ABP, APG en andere beoogde gebruikers van het rapport overwegen voor zichzelf de werkzaamheden en bevindingen die zijn gerapporteerd en trekken daar hun eigen conclusies uit. Zoals aangegeven is de opdracht namelijk geen oordeel of assurance van de accountant, maar moeten de uitkomsten gezien worden als input voor de besluitvorming van het bestuur.

De externe accountant heeft de werkzaamheden volgens de opdracht uitgevoerd en de resultaten gerapporteerd. Hieruit blijkt dat niets wijst op tekortkomingen in de data waardoor de voor het invaarbesluit benodigde berekeningen mogelijk een onjuist beeld geven.

3.H.3. Beoordeling van uitkomsten door bestuur en conclusies van bestuur

De werkzaamheden van de accountant zijn beschouwend van aard en zijn daarom geen oordeel over de datakwaliteit. Het is aan het bestuur om de werkzaamheden van de accountant te beoordelen. Het bestuur heeft op 25 juni 2025 een positief besluit genomen over de datakwaliteit vóór het invaren (fase 6) op basis van:

- de interne fase 4-rapportage inclusief voorlopige oordeelsvorming;
- de externe fase 5-rapportage;
- de opinies van de sleutelfunctiehouders.

3.I. Na invaarmoment: onderzoek externe accountant

ABP volgt de handvatten uit de DNB Good Practice "Borging datakwaliteit tijdens en na transitie" en het Pensioenfederatie Servicedocument "Toetsmoment 2" om aan te tonen dat de datakwaliteit tijdens en na de transitie is geborgd. Onderdeel van deze handvatten zijn diverse controleverklaringen en assurance rapportages van de externe accountant. ABP zal opdrachten verstrekken aan

de externe accountant om de noodzakelijke controle-verklaringen en assurance rapportages uit deze handvatten te ontvangen. Dit is ook in lijn met artikel 46 lid 4 aanhef en sub b Besluit uitvoering Pw en Wet verplichte beroepspensioenregeling.

3.I.1. Opdracht externe accountant

In aanloop naar de uit te voeren controles door de externe accountant, voert ABP samen met APG de relevante stappen uit, die gedefinieerd zijn in de Voorbereidingsfase en Uitvoering van de genoemde Good Practice en het Servicedocument. De exacte scope en reikwijdte van de controle- en assurance-opdrachten wordt verder vormgegeven in samenwerking met de externe accountant. Hierbij wordt gebruikgemaakt van sectorale standaarden als die op dat moment voorhanden zijn. De externe accountant zal gebruikmaken van een actuaris om werkzaamheden te certificeren waar dat nodig is. Bij invulling van de opdracht wordt ook rekening gehouden met eventuele aanvullingen of wijzigingen in de eerder verstrekte handvatten.

3.I.2. Werkwijze bestuur bij bevindingen externe accountant

De uitkomsten van toetsmoment 2 en de gerelateerde werkzaamheden door de externe accountant worden door ABP, in samenwerking met APG, geanalyseerd om te bepalen welke opvolgacties nodig zijn. Aan de hand van deze beoordeling wordt een actieplan opgesteld waarin ook een termijn wordt opgenomen waarbinnen de actie gerealiseerd moet zijn. De genoemde analyse en het bijbehorende actieplan worden vervolgens door het bestuur beoordeeld. Er wordt nadrukkelijk stilgestaan bij wat er nodig is om het actieplan op tijd uit te voeren.

3.J. Datakwaliteit na invaarmoment

ABP hecht grote waarde aan structurele borging van datakwaliteit. Voor de borging van datakwaliteit na invaren richt ABP zich op adequaat datamanagement met als doel te zorgen dat de data structureel correct is, de beheersing ingeregeld is en de datakwaliteit gemonitord wordt, ofwel structurele datakwaliteitsborging. In feite blijven ABP en APG de stappen van de DNB Good Practice “Borging van datakwaliteit door pensioenfondsen die willen gaan invaren” uitvoeren voor de KDE's: periodieke risico-analyses, toetsen van de beheersmaatregelen, datakwaliteitscontroles en het geven van assurance daarover. Over de uitvoering hiervan zijn afspraken gemaakt tussen ABP en APG in de reguliere SLA's.

3.K. Omgang verwerking TWK-pensioenmutaties

ABP vindt het belangrijk dat deelnemers het pensioen ontvangen waarop ze recht hebben. Dit betekent dat TWK-mutaties in beginsel worden verwerkt, ongeacht de periode waar ze betrekking op hebben en ongeacht de omvang van de wijziging. Dat is in lijn met de lage risicobereidheid zoals beschreven in paragraaf 3.E, stap 1.1. Bij TWK mutaties ná invaren worden 3 soorten onderscheiden:

- Mutaties worden ná invaren aangeleverd door externe partijen, bijvoorbeeld door werkgevers of overheidsinstanties, maar hebben betrekking op de periode vóór invaren.
- Benodigde herstelacties worden ná invaren geconstateerd, maar hebben betrekking op de periode vóór invaren.
- Benodigde herstelacties zijn vóór invaren geconstateerd en hebben ook betrekking op de periode vóór invaren, maar kunnen pas ná invaren worden hersteld.

In alle gevallen worden deze benodigde mutaties zo nauwkeurig mogelijk verwerkt volgens het reglement dat van toepassing was in de betreffende periode vóór de datum van invaren. Daarvoor houdt APG de bestaande processen en systemen in stand, zo lang als dit nodig en verantwoord is. Waar nodig wordt ook een reservering opgenomen zoals beschreven in paragraaf 4.B.1.

ABP wil het aantal TWK-mutaties en de periode waarin deze worden verwerkt zo beperkt en kort mogelijk houden. TWK-mutaties over de periode vóór het invaren zullen namelijk na verloop van tijd steeds minder vaak voorkomen. Door deze mutaties snel te verwerken, voorkomt ABP dat er langdurig complexe en kostbare aanpassingen nodig blijven in de uitvoering.

Hoofdstuk

4 Invaren

4.A. Methode invaren

Sociale partners hebben in hun transitieplan aan ABP gevraagd om per 1 januari 2027 de opgebouwde pensioenaanspraken en -rechten in te varen in de nieuwe pensioenregeling, in lijn met artikel 150m Pw. Met het invaren van de opgebouwde pensioenaanspraken en -rechten wordt het gehele vermogen van ABP ingevaren naar het nieuwe pensioenstelsel. De netto pensioenregeling maakt geen onderdeel hiervan uit. In afstemming met sociale partners, wil ABP deze regeling vóór 1 januari 2027 via een collectieve waardeoverdracht overdragen naar een verzekeraar.

Volgens sociale partners heeft het invaren de volgende voordelen:

- Het behouden van de solidariteit tussen deelnemers- en leeftijdsgroepen;
- Het delen van positieve en negatieve schommelingen door (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden. De risicodeling blijft behouden, omdat er geen schot geplaatst wordt tussen de bestaande en nieuwe pensioenopbouw;
- Het uitvoeren en communiceren van één regeling na het invaren. Dat is voor de deelnemers (en werkgevers) inzichtelijker en beter uitlegbaar. Het vergemakkelijkt de communicatie vanuit ABP over de inhoud van de pensioenregeling en over de ontwikkeling van het persoonlijk pensioenvermogen en de pensioen-uitkeringen. Over pensioenaanspraken en -rechten hoeft niet meer te worden gecommuniceerd. Het maakt de pensioenregeling ook beter uitvoerbaar;
- Het van toepassing zijn van één toezichtkader. Het naast elkaar toepassen van twee toezichtkaders binnen één pensioenfonds zou immers leiden tot complexe pensioenuitvoering. En tot niet goed uit te leggen maatregelen, die soms tegengesteld zouden zijn.

Sociale partners concluderen dat invaren op evenwichtige wijze kan plaatsvinden en dat het gezien de benoemde voordelen ook wenselijk is.

Invaarbesluit

Vervolgens heeft ABP het invaarverzoek beoordeeld, zoals de wet ook voorschrijft. ABP kan het invaarverzoek van sociale partners wettelijk alleen afwijzen als:

- er sprake is van strijd met wettelijke voorschriften;
- de effecten van invaren voor onevenwichtig nadeel zorgen voor groepen belanghebbenden;
- de uitvoering niet mogelijk is binnen de grenzen van een beheerste en integere bedrijfsvoering.

ABP ziet dezelfde voordelen van het invaren als sociale partners. Het invaren biedt onder andere mogelijkheden om de pensioenregeling en de uitvoering daarvan te vereenvoudigen en te moderniseren. Dat is niet alleen in het belang van de (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden, maar ook van het fonds zelf.

Verantwoordingsorgaan

- Het bestuur heeft het verantwoordingsorgaan advies gevraagd over het voorgenomen besluit tot invaren conform artikel 150m lid 4 Pw.
- Het implementatieplan is aangepast en aangevuld na het ontvangen van het advies van het verantwoordingsorgaan.

Besluit bestuur

Het bestuur concludeert op basis van alle informatie die bekend is dat het – bij de huidige stand van zaken – niet voorzienbaar of aannemelijk is dat invaren in strijd is met wettelijke voorschriften.

ABP heeft uitgebreide analyses uitgevoerd naar de effecten van het invaren voor de verschillende deelnemersgroepen, bij verschillende economische scenario's. De effecten zijn beoordeeld op basis van het daarvoor vooraf vastgestelde kader. Op basis van die analyses concludeert het bestuur dat de effecten van de voorgenomen wijzigingen op het pensioen als geheel niet tot onevenwichtig nadeel voor de verschillende groepen leidt. Op voorwaarde dat de dekkingsgraad op het moment van invaren tussen 95% en 125% is en de rente

tussen +/- 100 bps blijft ten opzichte van het ijkmoment van 1 januari 2024.

ABP heeft op basis van art 143 Pw getoetst of het invaren en de uitvoering van de nieuwe pensioenregeling uitvoerbaar zijn binnen de grenzen van een beheerste en integere bedrijfsvoering. Hiervoor zijn toetsingscriteria uitgewerkt. Deze uitwerking maakt onderdeel uit van de bestuurlijke stukken en is toegevoegd aan dit implementatieplan.

Onderbouwing omrekenmethoden en aanwenden vermogen

Wettelijk zijn er twee rekenmethoden: de default van de standaardmethode (hierna: **standaardmethode**) en de value based ALM-methode (hierna: **VBA-methode**). ABP past de standaardmethode toe en het bestuur heeft vastgesteld dat met deze methode evenwichtig kan worden ingevaren (zie paragraaf 4.B.9 voor een verdere toelichting over de beoordeling).

ABP hoeft volgens de wet niet te onderbouwen waarom de standaardmethode wordt toegepast. Afwijken van deze methode is pas aan de orde als vastgesteld wordt dat een evenwichtige transitie niet mogelijk is met gebruikmaking van de standaardmethode. Dat is niet aan de orde. ABP is namelijk van mening dat de standaardmethode op meerdere vlakken beter passend is dan de VBA-methode:

- Bij de standaardmethode is er een directe relatie tussen de huidige aanspraak en het persoonlijke vermogen in de nieuwe regeling. Daarnaast is de standaardmethode qua berekeningswijze relatief eenvoudig. Daardoor is verdeling via de standaardmethode met generieke toedeelregels voor de gemiddelde deelnemer naar verwachting beter te begrijpen;
- Uitvoeringstechnisch is de standaardmethode ook minder complex dan de VBA-methode. De VBA-methode is een stochastische methode waarvoor duizenden scenario's moeten worden doorgerekend. De standaardmethode is eenvoudiger van opzet en lijkt het meest op een individuele overdrachtswaarde. Er zijn minder doorrekeningen nodig en daarmee zijn de gevolgen voor de uitvoering kleiner.

4.B. Hoe ABP omgaat met opgebouwde rechten

4.B.1. Vermogen voor minimaal vereist eigen vermogen en operationele reserve

Bij de overgang naar het nieuwe pensioenstelsel wordt eigen vermogen gevormd vanuit het collectieve fondsvermogen, ongeacht de dekkingsgraad bij invaren. Dit eigen vermogen omvat het minimaal vereist eigen vermogen (hierna: **MVEV**) en een zogeheten "operationele reserve". Bestemmingsfondsen zoals de solidariteitsreserve en een eventueel compensatiedepot behoren balanstechisch ook tot het eigen vermogen maar blijven buiten beschouwing bij het toetsen van het eigen vermogen aan het minimaal vereist eigen vermogen (ook wel "toetsvermogen" genoemd). In deze paragraaf wordt beschreven op welke manier het minimaal vereist eigen vermogen en de operationele reserve zijn bepaald.

Waar sprake is van het uitdrukken van onderdelen in de voorziening pensioenverplichtingen eind 2024, betreft dit alle bruto en netto verplichtingen¹⁰ van ABP, zoals gecertificeerd in de jaarrekening 2024.

Minimaal vereist eigen vermogen

Net zoals onder het huidige Financieel Toetsingskader (hierna: **FTK**), moet een pensioenfonds ook in het nieuwe pensioenstelsel, op grond van de Europese pensioenrichtlijn (IORP II), beschikken over een minimaal vereist eigen vermogen.

Het minimaal vereist eigen vermogen is in het nieuwe stelsel lager dan onder het FTK, namelijk:

- 1% (in plaats van 4% onder het FTK) van de technische voorzieningen, óf
- 25% van de beheerslasten indien deze voor vijf jaar of minder vastliggen +
- opslagen indien het fonds nabestaandenpensioen, arbeidsongeschiktheidspensioen (hierna: **AOP**) of premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid (hierna: **PVAO**) verzekert.

De werkhypothese is dat de beheerslasten bij de overgang – net als nu – voor minder dan vijf jaar zullen vastliggen. Het minimaal vereist eigen vermogen wordt in dat geval vastgesteld op basis van 25% van de beheerslasten inclusief bovengenoemde opslagen voor risicodekkingen. Op basis van deze aanname is het minimaal vereist eigen vermogen voorlopig (op basis van de stand eind 2024) ingeschat op circa 0,4% van de voorziening pensioenverplichtingen bij een dekkingsgraad van 110%.

¹⁰ De netto verplichtingen betreffen in totaliteit € 25 mln, zijnde 0,005% van de totale verplichtingen.

Eigen vermogen voor operationele reserve

De operationele reserve komt bovenop het minimaal vereist eigen vermogen. De operationele doelen moeten hiervoor ex-ante worden gespecificeerd. ABP onderscheidt hiervoor 6 doelen.

Operationele reserve	Bestaand	Nieuw	Totaal	% pensioenverplichtingen eind 2024
Kostenvoorziening	-	380	380	0,08%
Nabestaandenpensioen (partner- en wezenpensioen)	-	434	434	0,09%
PVAO ¹¹	-	205	205	0,04%
AOP ¹²	-	162	162	0,03%
Onvindbare pensioengerechtigden	247 ¹³	-	247	0,05%
Onvoorziene financiële resultaten	-	1.000	1.000	0,21%
Totaal initieel benodigd	247	2.181	2.428	0,50%

Tabel 11: Opsplitsing operationele reserve (bedragen in miljoen euro's)

De operationele reserve wordt aldus ingeschat op circa 0,5% van de voorziening pensioenverplichtingen (circa 0,5% van het vermogen bij een dekkingsgraad van 110%).

Toelichting:

- **Kostenvoorziening:** vanwege inflatierisico wordt naast de kostenvoorziening een reserve aangehouden met het oog op een toename van deze voorziening als gevolg van een toename van de verwachte prijsinflatie;
- **Nabestaandenpensioen:** vanwege rente- en instroomrisico wordt met betrekking tot de risicodekking van partner- en wezenpensioen een reserve aangehouden die bedoeld is om het negatieve resultaat op te kunnen vangen, dat zich voordoet bij een onverwachte daling van de rente en een afwijking van de gerealiseerde ten opzichte van de verwachte sterfte;
- **PVAO:** vanwege inflatierisico wordt naast de voorziening voor PVAO een reserve aangehouden met het oog op een toename van deze voorziening als gevolg van een toename van de verwachte looninflatie. Daarnaast wordt vanwege rente- en instroomrisico met betrekking tot de risicodekking van PVAO een reserve aangehouden die bedoeld is om het negatieve resultaat op te kunnen vangen. Deze doet zich voor bij een onverwachte daling van de rente en een afwijking van de gerealiseerde ten opzichte van de verwachte instroom van arbeidsongeschikten;
- **AOP:** vanwege rente- en instroomrisico met betrekking tot de risicodekking van AOP wordt een reserve aangehouden die bedoeld is om het negatieve resultaat op te kunnen vangen. Deze doet zich voor bij een onverwachte daling van de rente en een afwijking van de gerealiseerde ten opzichte van de verwachte instroom van arbeidsongeschikten;
- **Onvindbare pensioengerechtigden:** vanwege de mogelijkheid dat onvindbare pensioengerechtigden alsnog kunnen worden gevonden (dat wil zeggen: nog niet opgevraagde pensioenen alsnog worden opgevraagd) en een persoonlijk pensioenvermogen moet worden gevormd, wordt een reserve "Onvindbare pensioengerechtigden" aangehouden om het hieruit voortvloeiende negatieve resultaat op te kunnen vangen. Persoonlijke pensioenvermogens van pensioengerechtigden die op een uiterste pensioendatum hun pensioen nog niet hebben laten ingaan en die ook niet kunnen worden gevonden, worden overgeboekt naar deze reserve;
- **Onvoorzienbare financiële resultaten:** vanwege onvoorzienbare financiële resultaten wordt een reserve aangehouden, die met name bedoeld is voor het opvangen van resultaten waaraan een oorzaak gelegen is die verband houdt met het invaren, dat wil zeggen: transitierisico's, zoals risico's rondom dataherstel, bijlage K en arbeidsongeschiktheidspensioen. De hoogte van de operationele reserve zal na enige jaren geëvalueerd worden. De verwachting is dat deze reservering zal afnemen naarmate de tijd verstrijkt. Een eventueel overschot gaat naar de solidariteitsreserve. Wanneer de dekkingsgraad lager uitkomt dan

11 De reserve PVAO heeft betrekking op de PVAO-voorziening voor bestaande arbeidsongeschikten, de risicodekking PVAO en de Incurred But Not Reported -voorziening PVAO voor nieuwe arbeidsongeschikten.

12 De reserve AOP heeft betrekking op de risicodekking AOP en de Incurred But Not Reported -voorziening AOP.

13 Ervan uitgaande dat de grensleeftijd, waarbij de voorziening vrijvalt, gelijk is aan AOW-gerechtigde leeftijd plus 5 jaar

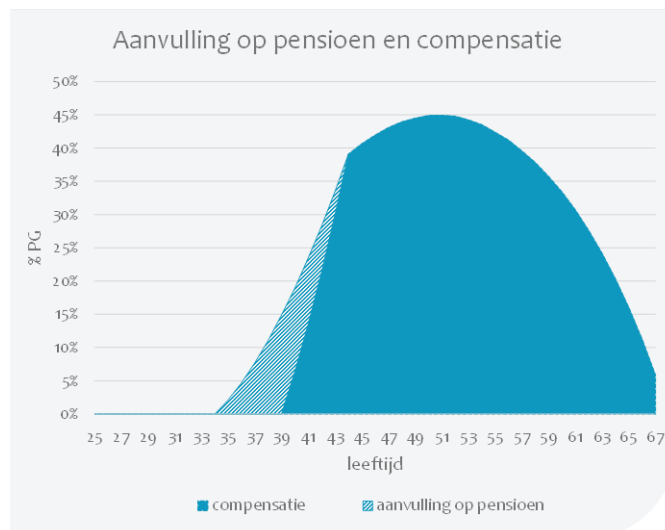
105% is geen herverdeling mogelijk en is derhalve een grotere reserve nodig. In dat geval wordt 0,4% in plaats van 0,2% aangehouden als reserve voor onvoorziene financiële resultaten. Deze post wordt verderop benoemd als "Reserve invaren".

- In algemene zin geldt dat positieve resultaten ten aanzien van de voornoemde posten eveneens terecht komen in de operationele reserve.
- **Initiële vulling compensatiedepot:** Wanneer sprake is van compensatie via extra premie, dat wil zeggen bij een dekkingsgraad onder 107%, dan wordt het te vormen compensatiedepot initieel gevuld met circa 0,1% vanwege de tijdsevenredige spreiding van de compensatie en het daarbij voorkomen van een voorzienbaar negatief compensatiedepot. Na afloop van de compensatieperiode wordt het resterende compensatiedepot van circa 0,1% doorgestort naar de solidariteitsreserve. Mocht door ontwikkelingen het compensatiedepot ontoereikend blijken, dan vindt een aanvulling plaats uit eigen vermogen. Dit is gericht op het uitvoerbaar en tijdsevenredig houden van de compensatieafspraken.

Herverdeling wegens bestuurlijke ruimte

Het bestuur heeft besloten om, in navolging van de afspraken van sociale partners in het transitieplan, een vermogensverschuiving (conform artikel 150n lid 6 Pw) toe te passen aangezien een dergelijke verschuiving bijdraagt aan de evenwichtigheid van de transitie. Het betreft de volgende aspecten met betrekking tot het invaren van:

- De aanspraken op Bijlage K en OOP. Op grond van de bestuurlijke ruimte (door het toepassen van vermogensverschuiving) kan het bestuur zo goed mogelijk recht doen aan de methode zoals beschreven in het transitieplan. Hierbij zal tevens rekening worden gehouden met artikel 150o lid 3 Pw. Deze bepaling zorgt ervoor dat er minimaal 100% van de Technische voorziening dient te worden meegegeven. Deze voorwaarde heeft effect op het resultaat van de vermogensverschuiving.
- De aanspraken van de groep actieve deelnemers tussen 35 en 44 jaar door een herverdeling (artikel 150n lid 6 Pw), van 0,2% voorziening pensioenverplichtingen in te zetten om een meer evenwichtige transitie te bereiken, bij een dekkingsgraad vanaf 105%. Deze herverdeling betekent dat actieve deelnemers van 35 tot en met 39 jaar een aanvulling op pensioen ontvangen. De deelnemers van 40 tot 44 jaar ontvangen een compensatie én een aanvulling op pensioen.

Figuur 7: Herverdeling bestuurlijke ruimte 35 tot 44 jarigen

Onzekerheidsmarge

Het startpunt voor de vermogensverdeling en alle berekeningen (zoals transitie-effecten) is de reservering van 1,5% voorziening pensioenverplichtingen zoals in het transitieplan is genoemd door sociale partners. Het vermogen dat een bestemming heeft gekregen (als operationele reserve, MVEV of herverdeling) is niet per definitie gelijk aan 1,5% voorziening pensioenverplichtingen, en zal fluctueren met de dekkingsgraad. De omvang van het vermogen dat een bestemming heeft gekregen wordt definitief (op / vlak voor) transitiedatum. Tot transitiedatum wordt het verschil tussen het beoogd vermogen met een bestemming en de 1,5% voorziening pensioenverplichtingen de onzekerheidsmarge genoemd. Deze onzekerheidsmarge biedt ruimte voor onverwachte ontwikkelingen tot de transitie. Op transitiedatum is de omvang van de operationele reserve, MVEV of herverdeling definitief en is duidelijk in hoeverre er meer of minder vermogen nodig is dan de 1,5% voorziening pensioenverplichtingen die initieel is gereserveerd. Er is dan geen onzekerheidsmarge meer, maar een positief of negatief saldo. Een positief saldo valt vrij voor het te verdelen vermogen bij invaren. De start van de vermogensverdeling (nu vanaf 101,5%) begint dan bij 101,5% minus de (positieve) marge, de vermogensverdeling schuift als het ware op omdat er meer vermogen te verdelen is. Bij een negatief saldo geldt in principe het omgekeerde en start de vermogensverdeling dan bij 101,5% plus de (negatieve) marge.

Samenvattend wordt de reservering voor MVEV/operationele reserve van 1,5% uit het transitieplan als volgt ingezet (tussenstand oktober 2025):

Onderdeel	Dekkingsgraad lager dan 105%	Dekkingsgraad hoger dan 105%
MVEV	0,4%	0,4%
Operationele reserve inclusief "reserve invaren"	0,7%	0,5%
Totaal MVEV/Operationele reserve	1,1%	0,9%
Initiële vulling compensatiedepot	0,1%	¹⁴
Herverdeling wegens Bijlage K en OOP	-	maximaal 0,4%
Herverdeling wegens aanvulling pensioen deelnemers 35 tot 44 jaar	-	0,2%
Onzekerheidsmarge	0,3%	-
Totaal transitieplan	1,5%	1,5%

Tabel 12: onderverdeling reservering MVEV/Operationele reserve uit transitieplan

4.B.2. Waarderingsmethode

Gehanteerde methode voor waardering pensioenaanspraken en -rechten

ABP heeft gekozen voor de standaardmethode (met N=10) voor de waardering van pensioenaanspraken en -rechten bij invaren. De standaardmethode met N=10 is een spreidingsmethode waarbij in algemene zin de verhoog- en verlaagregels van het FTK benaderd worden door een tekort of overschot in een spreidingstermijn van 10 jaar (default) toe te delen aan iedereen in het deelnemersbestand. De aanpassingen van de (verwachte) pensioenen die hieruit voortvloeien worden ook wel "generieke verhogingen" genoemd. Een eventueel benodigde verlaging bij een initiële invaardekingsgraad van lager dan 101,5% om tot een invaardekingsgraad van 101,5% te komen, volgt ook uit de standaardregel (generieke verlaging)¹⁵.

Transitiedoelen

Afhankelijk van de dekingsgraadsituatie op het moment van invaren, kunnen verschillende transitiedoelen in een bepaalde volgorde en tot een bepaald niveau worden ingevuld. Daarbij zal ongeacht de hoogte van de dekingsgraad altijd eerst moeten worden voldaan aan de vorming van de wettelijk voorgeschreven voorzieningen (kostenvoorziening en overige technische voorzieningen) en reserve (minimaal vereist eigen vermogen en operationele reserve). De sociale partners hebben in het transitieplan de volgende transitiedoelen gekozen:

- 1. Voldoen aan wettelijke voorschriften:** de nieuwe pensioenregeling starten met een eigen fondsvermogen dat voldoet aan het minimaal vereist eigen vermogen, om zo te voldoen aan wet- en regelgeving,

en daarnaast ook geschikt is om operationele resultaten op te kunnen vangen. Er worden extra middelen gereserveerd om onvoorziene financiële resultaten (waaronder individuele effecten) van de transitie te kunnen dempen.

- 2. Tenminste gelijke pensioenuitkeringen:** ingegane pensioenuitkeringen (ouderdomspensioen, nabestaandenpensioen en AOP) minimaal op peil houden.
- 3. Tenminste gelijk verwacht pensioen:** verwachte pensioenen, oftewel het pensioenvooruitzicht, van (gewezen) deelnemers minimaal op peil houden.
- 4. Opvangen schommelingen na transitie door vullen solidariteitsreserve:** de solidariteitsreserve op transitiedatum zodanig vullen dat in ieder geval de eerste jaren na de transitie eventuele schommelingen kunnen worden opgevangen.
- 5. Compensatie voor afschaffing doorsneesystematiek:** deelnemers die nadeel ondervinden door het afschaffen van de doorsneesystematiek adequaat compenseren.
- 6. Tegemoetkoming indexatieachterstand:** het gericht geven van een tegemoetkoming voor indexatieachterstand.
- 7. Verhogen (verwachte) pensioenen:** een generieke verhoging van (verwachte) pensioenuitkeringen.

¹⁴ De initiële vulling van 0,1% van het compensatiedepot is van toepassing tot een dekingsgraad van 107%

¹⁵ Daar ABP géén overbruggingsplan heeft ingediend vóór 1 juli 2025, valt ABP niet onder het transitie-FTK. Wettelijk gezien kan ABP dus niet korten volgens de transitie-FTK regels (hetgeen in de basis uniform korten zou zijn). Er is echter een wetswijziging beoogd (ingang 1 januari 2026) waarmee ABP per 1 april een overbruggingsplan kan meer onder indienen. In dat geval valt ABP wél weer onder het transitie-FTK en zou voorafgaand aan invaren uniform gekort moeten worden tot 101,5%.

Gebruikte bestuurlijke ruimte vóór toepassing standaardmethode

Bij keuze voor de standaardmethode is er bestuurlijke ruimte voor de inzet van het vermogen bij het invaren voor de vorming van een solidariteitsreserve, een eventueel compensatiedepot en een operationele reserve. De beschikbare bestuurlijke ruimte hangt af van de dekkingsgraad bij invaren. In het transitieplan is de vermogensverdeling bij verschillende dekkingsgraden opgenomen, die te zien is in de tabel hieronder.

Let op: Als de dekkingsgraad bij invaren hoger dan 105% is, dan wordt de vermogensverdeling middels het gebruik

van bestuurlijke ruimte aangepast (herverdeling), zie hiervoor de toelichting verderop in deze paragraaf ("Gebruikte bestuurlijke ruimte ná toepassing standaardmethode").

Alle percentages in tabel 13 zijn uitgedrukt in de voorziening pensioenverplichtingen. De dekkingsgraad is namelijk gedefinieerd als de verhouding tussen vermogen en de voorziening pensioenverplichtingen. Hierdoor is altijd duidelijk hoe alle middelen worden toegewezen (bijvoorbeeld bij een dekkingsgraad van 110% wordt, naast de 100% die direct naar de persoonlijke pensioenvermogens gaat, precies 10% toegewezen).

Dekkingsgraad bij invaren	Reservering Transitieplan MVEV/ Operationele reserve	Solidariteits-reserve	Compensatie afschaffen doorsnee-systematiek	Tegemoet-koming indexatie-achterstand	Aanpassen (verwachte) pensioenen
90%	1,5%	0,00%	0,00%	0,00%	-11,50%
95%	1,5%	0,00%	0,00%	0,00%	-6,50%
101,5%	1,5%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
102%	1,5%	0,17%	0,33%	0,00%	0,00%
103%	1,5%	0,50%	1,00%	0,00%	0,00%
104%	1,5%	0,83%	1,67%	0,00%	0,00%
105%	1,5%	1,17%	2,33%	0,00%	0,00%
106%	1,5%	1,83%	2,67%	0,00%	0,00%
107%	1,5%	2,50%	3,00%	0,00%	0,00%
108%	1,5%	3,50%	3,00%	0,00%	0,00%
109%	1,5%	4,50%	3,00%	0,00%	0,00%
110%	1,5%	4,50%	3,00%	0,75%	0,25%
111%	1,5%	4,50%	3,00%	1,25%	0,75%
112%	1,5%	5,00%	3,00%	1,25%	1,25%
113%	1,5%	5,50%	3,00%	1,50%	1,50%
114%	1,5%	6,00%	3,00%	1,75%	1,75%
115%	1,5%	6,50%	3,00%	2,00%	2,00%
116%	1,5%	7,00%	3,00%	2,25%	2,25%
117%	1,5%	7,50%	3,00%	2,50%	2,50%
118%	1,5%	8,00%	3,00%	2,75%	2,75%
119%	1,5%	8,50%	3,00%	3,00%	3,00%
120%	1,5%	9,00%	3,00%	3,00%	3,50%
121%	1,5%	9,50%	3,00%	3,00%	4,00%
122%	1,5%	9,76%	3,00%	3,00%	4,74%
123%	1,5%	9,84%	3,00%	3,00%	5,66%
124%	1,5%	9,92%	3,00%	3,00%	6,58%
125%	1,5%	10,00%	3,00%	3,00%	7,50%

Tabel 13: Overzicht vermogensverdeling bij verschillende dekkingsgraden in transitieplan

Hierbij geldt de volgende toelichting:

1. Als de dekkingsgraad lager dan 101,5% is, worden (verwachte) pensioenen eerst uniform verlaagd om te voldoen aan de wettelijke vereisten voor het minimaal vereist eigen vermogen en het vullen van de operationele reserve. De hoogte van het minimaal vereist eigen vermogen en operationele reserve is 1,5% van de voorziening pensioenverplichtingen.
2. Als de dekkingsgraad tussen 101,5% en 107% ligt, wordt het deel boven de 101,5% eerst voor 2/3^e toegewezen aan de middelen voor de compensatie voor de gevolgen van het afschaffen van de doorsneesystematiek en voor 1/3^e aan de solidariteitsreserve. Vanaf een dekkingsgraad van 105% gaat van het vermogen daarboven 1/3^e naar de compensatie voor de gevolgen van het afschaffen van de doorsneesystematiek en 2/3^e naar de solidariteitsreserve.
3. Als de dekkingsgraad hoger dan 107% is, dan heeft de omvang van het compensatiedepot het maximum van 3% bereikt. De solidariteitsreserve wordt verder gevuld tot een dekkingsgraad van 109%.
4. Als de dekkingsgraad tussen 109% en 110% ligt, wordt het deel boven de 109% voor 3/4^e toegewezen aan tegemoetkoming indexatieachterstand en 1/4^e aan generieke verhoging.
5. Als de dekkingsgraad hoger dan 110% is, lopen het vullen van de solidariteitsreserve, de tegemoetkoming voor de indexatieachterstand en de generieke verhoging van (verwachte) pensioenen geleidelijk op. Bij een dekkingsgraad van 119% is de gewenste maximale omvang van de tegemoetkoming voor de indexatieachterstand van 3% bereikt en bij een dekkingsgraad van 122% is de gewenste maximale omvang van de solidariteitsreserve (8% in termen van vermogen) bereikt.
6. Als de dekkingsgraad hoger is dan 122%, dan wordt de extra ruimte benut om meer generieke verhoging van (verwachte) pensioenen te geven. Hierbij wordt er eerst voor gezorgd dat de solidariteitsreserve meegroeit met het vermogen (zodat de omvang uitgedrukt in het vermogen 8% blijft).

Als de dekkingsgraad bij invaren lager dan 107% is, dan volgt uit de hiervoor geschetste vermogensverdeling dat er minder dan 3% beschikbaar is voor de compensatie voor de gevolgen van het afschaffen van de doorsneesystematiek. Ook is de solidariteitsreserve dan lager dan 2,5%. Om de transitie meer evenwichtig te maken, zullen sociale partners premie inzetten om met name compensatie voor de gevolgen van het afschaffen van de doorsneesystematiek te bieden. Deze premie voor de compensatie voor de gevolgen van het afschaffen van de doorsneesystematiek en het vullen van de solidariteitsreserve komt voor 50% uit de spaarpremie en 50% wordt gefinancierd door verhoging van de premie. Dit betekent dat dan dus tijdelijk iets minder spaarpremie in de persoonlijke pensioenvermogens ingelegd wordt:

1. Als de dekkingsgraad bij invaren tussen 90% en 101,5% is, dan wordt gedurende maximaal 10 jaar 3,0%-punt premie ingezet: 0,5%-punt voor het vullen van de solidariteitsreserve en 2,5%-punt voor het vullen van het compensatiedepot.
2. Als de dekkingsgraad bij invaren tussen 101,5% en 107% is, dan wordt gedurende maximaal 10 jaar 1,0%-punt premie ingezet: 0,25%-punt voor het vullen van de solidariteitsreserve en 0,75%-punt voor het vullen van het compensatiedepot.

Als de dekkingsgraad lager dan 107%¹⁶ of hoger dan 125% is, gaan sociale partners in overleg om te beoordelen of aanvullende afspraken nodig zijn voor een evenwichtige transitie. Als er geen aanvullende afspraken worden gemaakt, dan gelden de afspraken zoals beschreven in het transitieplan.

Gebruikte bestuurlijke ruimte ná toepassing standaardmethode

Na voltooiing van de bovenstaande vermogensverdeling (budgetten op collectief niveau) wordt op het voor de deelnemers resterende vermogen de standaardregel (N=10) toegepast. Daarbij biedt de wet ook ruimte voor enige directe herverdeling, mits dit evenwichtig wordt geacht. Bij lage dekkingsgraden (lager dan 105%) kan 5% van de waarde van de opgebouwde pensioenaanspraken en -rechten worden aangewend voor de initiële vulling van de solidariteitsreserve, de compensatie en/of het toekennen van extra aanspraken aan pensioengerechtigden tot maximaal hun technische voorziening. Bij dekkingsgraden tussen 105% en 110% is maximaal 5% van het vermogen beschikbaar voor herverdeling, mits dit bijdraagt aan de evenwichtigheid. Bij een dekkingsgraad boven de 110% is afwijking van de standaardregel toegestaan, mits de waarde van de pensioenaanspraak of -recht tenminste gelijk is aan 95% van de uitkomst van de standaardregel, na de initiële vulling van de solidariteitsreserve en het compensatiedepot.

Naast de dekkingsgraadafhankelijke beleidsruimte, geldt op grond van artikel 150o Pw een aantal algemene voorwaarden:

- Iedereen moet tenminste 95% krijgen van de uitkomst van de standaardregel toegepast op de dekkingsgraad bij invaren of (100% van) de voorziening pensioenverplichtingen indien deze lager uitvalt.
- Iedere deelnemer moet bij invaren altijd minimaal de technische voorziening krijgen. Deze bepaling geldt altijd, ook als herverdelen toegestaan is (artikel 150o lid 3 Pw). Waar herverdeling leidt tot een individueel vermogen lager dan 100% van de technische voorziening, dient te worden aangevuld tot 100% van de technische voorziening.
- Ongeacht de hoogte van de dekkingsgraad (hoger dan 90%) mag binnen de groep pensioengerechtigden

16 Onder deze dekkingsgraad moet er immers ook premie worden afgedragen voor de compensatie afschaffen doorsneesystematiek en de solidariteitsreserve. Verder wordt ter verduidelijking verwezen naar paragraaf 4.B.5 voor de hoogte van en toelichting bij de minimale dekkingsgraad op moment van invaren van 101,5% (invaardekkingsgraad).

herverdeeld worden om gelijke aanpassingen van de uitkering bij het invaren te krijgen.

ABP en sociale partners maken in de volgende gevallen gebruik van de bestuurlijke ruimte om te herverdelen ten opzichte van de uitkomsten van de standaardregel, namelijk:

- **Gelijke aanpassingen:** binnen de groep pensioengerechtigden heeft ABP de doelstelling om gelijke aanpassingen bij invaren te realiseren. Hiervoor dient voor pensioengerechtigden te worden afgeweken van de uitkomst van de standaardregel. De gelijke aanpassingen zijn van toepassing op de generieke verhoging of verlaging van de uitkeringen en leidt niet tot beroep op de wettelijk beperkte ruimte voor herverdeling. Eventuele inhaalindexatie kan bijvoorbeeld wel leiden tot ongelijke aanpassingen, afhankelijk van de individuele indexatieachterstand.
- **Tegemoetkoming indexatieachterstand:** gegeven de vermogensverdeling (budgetten op collectief niveau) bij verschillende dekkingsgraden in tabel 13 hierboven wordt de wettelijke ruimte mede benut om gericht tegemoetkoming indexatieachterstand te verlenen. Deze middelen worden naar rato van de indexatieachterstand van (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden toegewezen op transitiedatum. De toebedeling – en daarmee ook de eventuele herverdeling – van de inhaalindexatie op individueel niveau vindt plaats na toepassing van de standaardregel (met inbegrip van de gelijke aanpassingen van ingegane uitkeringen). Hierdoor zal de generieke aanpassing voor alle pensioengerechtigden gelijk zijn, maar kan de totale aanpassing van de ingegane uitkeringen wel verschillen per deelnemer als gevolg van verschillen in de individuele indexatieachterstand per deelnemer.
- **Herverdeling in verband met Bijlage K en OOP:** invaren Bijlage K en OOP op basis van de standaardmethode kan in algemene zin als evenwichtig worden beschouwd. Sociale partners hebben in het transitieplan opgenomen evenwichtigere uitkomsten na te streven; op basis van de beoordeling van ABP kan de lijn van sociale partners worden gevolgd. Herverdeling kan op basis van de wet (in geval van een dekkingsgraad van >105%). In die specifieke situatie acht het ABP het evenwichtig om de herverdeling toe te passen. Daarom wordt vermogen toegekend – na het toepassen van de standaardregel – aan pensioengerechtigden om de uitkeringen per onderdeel van Bijlage K en OOP minimaal gelijk te houden als de uitkering na toepassen van de standaardregel zou

dalen. Voor diegenen die nog niet de AOW-leeftijd hebben bereikt op invaarmoment zal de vermogensverschuiving – na het toepassen van de standaardregel – plaatsvinden door per relevant dienstjaar een hoger bedrag per dienstjaar toe te kennen aan degenen met relatief veel relevante dienstjaren, om tot een evenwichtigere uitkomst te komen. Binnen de herverdelingsruimte wordt maximaal 0,4% VPV beschikbaar gesteld om bovenstaande mogelijk te maken.

- **Herverdeling in verband met het uitruilbaar maken van het niet-uitruilbare partnerpensioen:** ABP maakt ook gebruik van haar bestuurlijke ruimte om het niet-uitruilbare partnerpensioen (partnerpensioen opgebouwd vóór 1 juli 1999) om te zetten naar een uitruilbaar partnerpensioen (conform het partnerpensioen opgebouwd vanaf 1 januari 2018)¹⁷. Hiermee vindt herverdeling plaats van deelnemers zonder diensttijd vóór 1 juli 1999 naar deelnemers met diensttijd vóór 1 juli 1999. Immers, de contante waarde (en daarmee de voorziening pensioenverplichtingen) van het partnerpensioen vóór 1 juli 1999 wordt door het uitruilbaar maken verhoogd.¹⁸ Hiervan profiteren alleen deelnemers met diensttijd vóór 1 juli 1999. Daarmee vindt er een vermogensverschuiving plaats van deelnemers zonder (of weinig) diensttijd vóór 1 juli 1999 naar deelnemers met (of met veel) diensttijd vóór 1 juli 1999.
- **Herverdeling in verband met aanvulling pensioen:** ABP maakt ook gebruik van de wettelijke herverdelingsruimte om actieve deelnemers vanaf 35 jaar tot 44 jaar aanvulling op het pensioen te geven. Dit betreft in totaal 0,2% van de voorziening pensioenverplichtingen. Hiermee vindt herverdeling plaats naar actieve deelnemers vanaf 35 tot 44 jaar vanuit de overige doelgroepen.

Begrenzings aan afwijken uitkomsten standaardregel

Zoals eerder aangegeven is aan het toepassen van de standaardmethode een aantal regels verbonden. Hieronder worden deze regels (nogmaals) uiteengezet, waarbij wordt aangegeven op welke wijze ABP aan deze regels voldoet.

1. **Bij lage dekkingsgraden op moment van invaren, lager dan 105%, mag maximaal 5% van het vermogen worden gebruikt voor initiële vulling van een solidariteitsreserve en/of voor compensatie:** bij ABP is pas sprake van een solidariteitsreserve en compensatie indien de dekkingsgraad bij invaren hoger dan 101,5% is. Hiervoor wordt tezamen altijd minder dan 5% van de voorziening pensioenverplichtingen

17 De diensttijd tussen 1 juli 1999 en 1 januari 2018 betreft reeds ook een uitruilbaar partnerpensioen. Echter was er in die periode alleen dekking bij overlijden vanaf de 65-jarige leeftijd. Het partnerpensioen vóór 1 juli 1999 en vanaf 1 januari 2018 geeft dekking ongeacht het moment van overlijden.

18 De contante waarde van een uitruilbaar partnerpensioen is hoger dan de contante waarde van een niet-uitruilbaar partnerpensioen. Immers, een niet-uitruilbaar partnerpensioen vervalt op de AOW-datum als er geen partner aanwezig is. Anderzijds kan bij een uitruilbaar partnerpensioen de aanspraak bij afwezigheid van een partner op de pensioendatum worden uitgeruild naar extra ouderdomspensioen. Daarmee kan de originele partnerpensioen aanspraak dus alsnog, weliswaar als een (in hoogte lager) ouderdomspensioen, tot uitkering komen. Dit leidt tot een hogere contante waarde.

aangesproken. Hierbij geldt dat 5% van de voorziening pensioenverplichtingen, bij een dekkingsgraad bij invaren tussen 101,5% en 105%, altijd minder is dan 5% van het vermogen. Hiermee wordt aan deze regel voldaan.

2. **Bij een dekkingsgraad bij invaren hoger dan 105% maar lager dan 110% mag maximaal 5% van het vermogen worden verschoven indien dit aan de evenwichtigheid van de transitie bijdraagt. De vulling van een solidariteitsreserve, compensatie en het generiek verhogen (aanpassen verwachte pensioenen) wordt niet als het verschuiven van vermogen gezien:** ABP kent vier vormen van het verschuiven van vermogen: tegemoetkoming indexatieachterstand, Bijlage K en OOP, uitruilbaar maken partnerpensioenen en de aanvulling op het pensioen voor actieven tussen 35 en 44 jaar. Bij een dekkingsgraad hoger dan 105% wordt vermogen aangewend voor Bijlage K en OOP, uitruilbaar partnerpensioen en de aanvulling op het pensioen voor actieven tussen 35 en 44 jaar. Bij een dekkingsgraad hoger dan 109% is ook sprake van het aanwenden van vermogen voor tegemoetkoming indexatieachterstand. De vermogensverschuiving als gevolg van Bijlage K en OOP en uitruilbaar partnerpensioen blijft volgens een eerste inschatting beperkt tot circa 0,4% van de voorziening pensioenverplichtingen. Daarnaast geldt dat maximaal 0,75% voorziening pensioenverplichting wordt aangewend voor tegemoetkoming indexatieachterstand. Tot slot is de aanvulling op het pensioen voor actieven tussen 35 en 44 jaar 0,2% van de voorziening. Tezamen geldt dat 1,5% van de voorziening pensioenverplichtingen minder is dan 1,5% van het vermogen aangezien de dekkingsgraad in dit geval groter is dan 105%. Hiermee blijft de vermogensverschuiving binnen de toegestane 5% van het vermogen. Ook aan deze regel wordt dus voldaan. Bovenstaande geldt met inachtneming van het bepaalde in artikel 150o lid 3 PW.
3. **Bij een dekkingsgraad bij invaren hoger of gelijk aan 110% krijgt elke deelnemer ten minste 95% van de uitkomst van de standaardregel. Hierbij wordt de standaardregel toegepast op het vermogen dat resteert na het afzonderen van de solidariteitsreserve en compensatie:** Voor ABP betekent dit dat de herverdelingslast als gevolg van tegemoetkoming indexatieachterstand, Bijlage K en OOP, uitruilbaar partnerpensioen en de aanvulling op het pensioen voor actieven tussen 35 en 44 jaar voor geen enkele deelnemer tot een nadeel van meer dan 5% mag leiden. Met andere woorden: het vermogen van elke deelnemer is minimaal 95% van het vermogen dat ontvangen zou worden indien ABP geen collectief vermogen zou aanwenden voor deze herverdelingslast. De herverdelingslast van Bijlage K en OOP en uitruilbaar partnerpensioen blijft volgens een eerste inschatting beperkt tot circa 0,4% van de voorziening pensioenverplichtingen. Verder wordt vanaf een dekkingsgraad bij invaren van 110% maximaal 3% van de voorziening pensioenverplichtingen voor tegemoetkoming indexatieachterstand gebruikt. Tot slot is de

aanvulling op het pensioen voor actieven tussen 35 en 44 jaar 0,2% van de voorziening. Tezamen, wordt dus maximaal 3,7% van de voorziening pensioenverplichtingen aangewend voor herverdeling als gevolg van tegemoetkoming indexatieachterstand, Bijlage K en OOP, uitruilbaar partnerpensioen en de aanvulling op het pensioen voor actieven tussen 35 en 44 jaar.

Bovenstaande geldt met inachtneming van het bepaalde in artikel 150o lid 3 PW.

4.B.3. Compensatiedepot

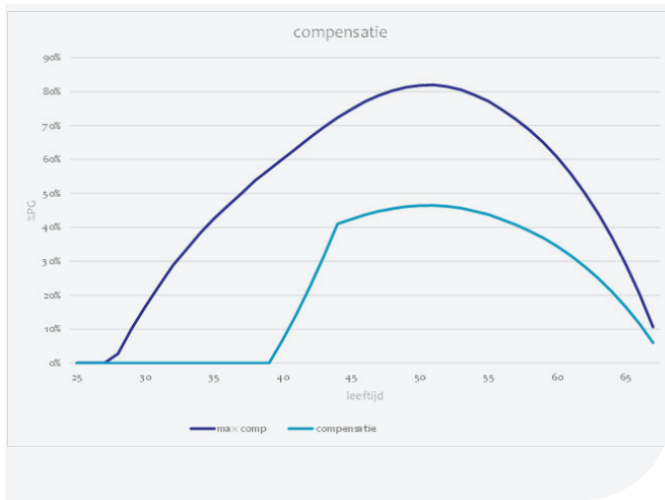
Op het moment van het invaren kan er sprake zijn van een eenmalige vrijval van bestaande buffers in het fondsvermogen. Het voordeel van het vrijvallen van de buffers bij het invaren kan het nadeel van het afschaffen van de doorsneesystematiek deels dempen. In het transitieplan hebben sociale partners uitgewerkt hoe zij de compensatie voor de gevolgen van het afschaffen van de doorsneesystematiek wensen te financieren. Daarbij willen zij ook een deel van deze buffers aanwenden ter financiering van de compensatie.

Hoogte van de compensatie

De compensatie voor de gevolgen van het afschaffen van de doorsneesystematiek geldt in het transitieplan voor alle deelnemers die ouder zijn dan 40 jaar, omdat het afschaffen van de doorsneesystematiek gevolgen heeft voor toekomstige opbouw en met name op oudere leeftijd. De hoogte van de compensatie is afhankelijk van het geboortjaar, de deeltijdfactor en de pensioengrondslag van de deelnemer. Bij het vaststellen van een passende compensatie wordt rekening gehouden met de positieve effecten als gevolg van de overstap naar de nieuwe pensioenregeling. Doordat de reeds opgebouwde pensioenen in de toekomst naar verwachting eerder kunnen worden verhoogd in het nieuwe pensioenstelsel (Wtp) dan in het oude systeem (FTK), wordt een deel van het nadeel al gecompenseerd (met name bij oudere deelnemers, vanwege hun hogere opgebouwde pensioenaanspraken).

Bij het bepalen van de doelgroep van de compensatieregeling wordt in de eerste plaats gekeken naar het effect van het afschaffen van de doorsneesystematiek in het FTK. Dit wordt ook wel de “enkele transitie” genoemd. De enkele transitielast wordt bepaald als het verschil tussen de waarde van toekomstige opbouw onder de huidige doorsneesystematiek (ieder hetzelfde pensioen voor dezelfde premie) en de waarde onder de nieuwe systematiek (ieder dezelfde premie, maar hoe meer tijd tussen premie-inleg en pensioeningang, hoe meer verwacht rendement op de premie-inleg en dus hoe meer verwacht pensioen). Bij gelijke premie neemt de pensioenopbouw voor jongeren toe, maar voor ouderen af. De enkele transitielast vormt de maximaal mogelijke compensatie voor de gevolgen voor de pensioenopbouw tot het bereiken van de pensioenleeftijd (dat wil zeggen 68 jaar). Hierbij wordt nog geen rekening gehouden met de positieve effecten die optreden als gevolg van de

overstap naar de nieuwe pensioenregeling. Zie de lijn “max comp” in onderstaande grafiek. Deelnemers jonger dan 40 jaar ontvangen geen compensatie, omdat hun pensioenverwachting zonder compensatie al verbeterd ten opzichte van de verwachting onder de huidige regeling.

Figuur 8: Compensatie als gevolg van transitie voor deelnemers vanaf 40 jaar

Er wordt 3% van de voorziening pensioenverplichtingen gereserveerd voor compensatie bij de gewenste transitie-dekkingsgraad van 110%. Vervolgens wordt de impact van de gekozen vermogensverdeling bij de gewenste transitie-dekkingsgraad van 110% beoordeeld. Hiervoor worden de transitie-effecten bij de gekozen vermogensverdeling, met 3% compensatie, vergeleken met de transitie-effecten bij de situatie waarin enkel de wettelijke reserves gevuld zouden worden en het overige vermogen volgens de wettelijk voorgeschreven standaardmethode verdeeld zouden worden. Dit wordt de meest neutrale vergelijking geacht. De gekozen vermogensverdeling, met 3% compensatie, leidt tot een vlakker verloop van de verandering in het pensioenvooruitzicht over de leeftijden.

Financiering van de compensatie

In het transitieplan neemt de omvang van de buffers (het beschikbare vermogen) toe naarmate de dekkingsgraad hoger uitvalt. Het vermogen dat ABP beschikbaar stelt voor compensatie wordt gefinancierd uit een gedeelte van de buffers ofwel het surplus in de dekkingsgraad. Er is geen ruimte voor compensatie uit vermogen bij een dekkingsgraad gelijk aan of lager dan 101,5%. De omvang van de compensatie bedraagt 3,00% van de voorziening pensioenverplichtingen bij een dekkingsgraad van 107% en hoger. De toelichting in deze paragraaf omtrent de financiering van de compensatie wordt het “financieringsplan” genoemd. De omvang van het voor compensatie beschikbare vermogen (uitgedrukt in de voorziening pensioenverplichtingen) tussen deze dekkingsgraden is weergegeven in onderstaande tabel.

Dekkingsgraad bij invaren	Compensatie afschaffen doorsnee-systeem
101,5%	0,00%
102%	0,33%
103%	1,00%
104%	1,67%
105%	2,33%
106%	2,67%
107%	3,00%

Tabel 14: Financiering van compensatie uit vermogen bij verschillende dekkingsgraden

Als de dekkingsgraad bij invaren lager dan 107% is, dan volgt uit de hiervoor geschetste vermogensverdeling dat er minder dan 3,00% van de voorziening pensioenverplichtingen beschikbaar is voor de compensatie. Om de transitie meer evenwichtig te maken, zal in die situaties extra premie en een compensatiedepot worden gebruikt voor (aanvullende financiering van) de compensatie.

Als de dekkingsgraad bij invaren tussen 90% en 101,5% is, dan wordt gedurende 10 jaar 2,5%-punt extra premie geheven voor het vullen van het compensatiedepot. Uit dit compensatiedepot wordt vervolgens gedurende dezelfde periode (de compensatieperiode) compensatie in de vorm van een compensatiepremie toegevoegd aan de persoonlijke pensioenvermogens van de deelnemers die voor compensatie in aanmerking komen. Deze compensatiepremie is ook weer afhankelijk van het geboortjaar en de premiegrondslag van de deelnemer.

Als de dekkingsgraad bij invaren tussen 101,5% en 107% is, dan wordt hiervoor gedurende een compensatieperiode van maximaal 10 jaar 0,75%-punt extra premie geheven voor het vullen van het compensatiedepot. De duur van de compensatieperiode wordt hierbij afgestemd op de ontbrekende dekking van de compensatie vanuit de buffers, dat wil zeggen: de extra premies moeten aanvullen tot de benodigde 3% van de voorziening pensioenverplichtingen. De compensatieperiode start op de ingangsdatum van de gewijzigde pensioenovereenkomst en eindigt uiterlijk op 31 december 2036. Hoe groter de ontbrekende dekking hoe langer de compensatieperiode, die maximaal 10 jaar mag duren. De extra premie voor de compensatie voor de gevolgen van het afschaffen van de doorsneesysteem komt voor 50% uit de spaarpremie en 50% wordt gefinancierd door verhoging van de premie.

Als sprake is van financiering uit de buffers, dan wordt de compensatie in één keer op transitiedatum toegevoegd aan de persoonlijke pensioenvermogens van de deelnemers die voor compensatie in aanmerking komen. Als sprake is van financiering uit extra premie, dan wordt de compensatie gedurende de compensatieperiode in de

vorm van compensatiepremie toegevoegd aan de persoonlijke pensioenvermogens van de deelnemers die voor compensatie in aanmerking komen. Deze over de compensatieperiode gespreide compensatie moet tijdsevenredig worden toegekend, om nieuwe deelnemers die tijdens de compensatieperiode toetreden niet te benadelen. Vanwege de tijdsevenredige compensatie moet het compensatiedepot initieel worden gevuld om te voorkomen dat het direct negatief zal worden, waarmee geen sprake zou zijn van financiering op het moment dat de compensatie onvoorwaardelijk wordt. Zie paragraaf 4.B.1. Gedurende de compensatieperiode kunnen demografische ontwikkelingen (meer of minder actieve deelnemers, meer of minder compensatiegerechtigden of hogere of lagere premie- of compensatiegrondslag) zorgen voor financiële resultaten op het compensatiedepot. Dat wil zeggen: te weinig of te veel beschikbare premie voor de afgesproken (en op transitie moment vastgelegde) extra compensatie. Het financiële resultaat (door demografische ontwikkelingen) aan het eind van de compensatieperiode komt ten laste of ten gunste van het eigen vermogen.

Een combinatie van financiering uit de buffers en financiering uit extra premie is ook mogelijk, dan wordt een deel direct toegevoegd aan de persoonlijke pensioenvermogens en een deel gespreid over de compensatieperiode.

De duur van de compensatieperiode hangt af van de verhouding tussen de (tekortschietende) buffers voor compensatie ineens en de mogelijke compensatie uit extra premie. Bij een dekkingsgraad bij invaren van 105% is circa 9 jaar extra premie nodig en bij een dekkingsgraad bij invaren van 106% circa 4 jaar, om in totaliteit op het benodigde vermogen overeenkomend met 3% van de voorziening pensioenverplichtingen te komen. Onderstaand is uitgegaan van de benadering dat gedurende 10 jaar 1% extra premie overeenkomt met 1% van de voorziening pensioenverplichtingen. Deze cijfers zullen bij invaren anders zijn vanwege het wijzigen van allerlei parameters (zoals de rente, het deelnemersbestand, de actuariële grondslagen, de hoogte van de enkele transitielast etc.).

Bij dekkingsgraden bij invaren lager dan circa 105% komen de in totaliteit beschikbare middelen voor compensatie (compensatie uit extra premie + compensatie uit de buffers) lager uit dan de benodigde 3% van de voorziening pensioenverplichtingen (zie tabel 15).

De exacte compensatie (percentage van de premiegrondslag) zal pas na het invaarmoment kunnen worden bepaald, wanneer de dekkingsgraad en precieze samenstelling van het deelnemersbestand bekend zijn.

Dekkingsgraad bij invaren	Compensatie uit premie	Compensatie uit vermogen	Compensatie totaal	Duur van premiecompensatie
90%	2,50%	0,00%	2,50%	10 jaar
95%	2,50%	0,00%	2,50%	10 jaar
100%	2,50%	0,00%	2,50%	10 jaar
101%	2,50%	0,00%	2,50%	10 jaar
102%	0,75%	0,33%	1,08%	10 jaar
103%	0,75%	1,00%	1,75%	10 jaar
104%	0,75%	1,67%	2,42%	10 jaar
105%	0,67%	2,33%	3,00%	9 jaar
106%	0,33%	2,67%	3,00%	4,5 jaar

Tabel 15: Overzicht duur compensatieperiode

4.B.4. Solidariteitsreserve

Sociale partners hebben in het transitieplan de doelen van de solidariteitsreserve vastgesteld. Sociale partners gaan uit van de volgende aanwendingsdoelen van de solidariteitsreserve:

- voorkomen van negatieve vermogens in de opbouwfase;
- aanvullen eigen vermogen tot het wettelijke minimale vereiste niveau;
- delen van macro-langlevensrisico;
- dempen van grote negatieve overrendementen in de opbouwfase; en
- beperken van nominale verlagingen van uitkeringen.

Op basis van deze doelen heeft ABP een invulling van de vul- en uitdeelregels bepaald die in lijn is met deze doelen en evenwichtig uitpakt voor de verschillende (groepen) deelnemers.

Uitdeelregels

Sociale partners bepalen de aanwendingsdoelen van de solidariteitsreserve. ABP is verantwoordelijk voor de beleidsmatige invulling van die doelen. De meeste doelen zijn zodanig concreet dat er geen beleidsmatige ruimte resteert voor de vulling van de uitdeelregel. Zo ligt bij het voorkomen van negatieve vermogens of nominale uitkeringsverlagingen de grens waaronder de solidariteitsreserve ingezet moet worden vast. De uitzondering

daarop is het aanvullen van negatieve overrendementen als gevolg van 'onevenredig grote schokken' in het vermogen van (gewezen) deelnemers. Hierbij is de keuze gemaakt voor een begrenzing van het negatief overrendement op -30% op jaarbasis.

Afwikkelvolgorde

De aanwendingsdoelen van de solidariteitsreserve worden volgtijdelijk afgewikkeld. Ieder doel beschikt over een begrensde deel van de solidariteitsreserve dat overblijft na de onttrekking ten behoeve van doelen die eerder zijn afgewikkeld. De doelen van de solidariteitsreserve worden afgewikkeld volgens de volgorde:

1. Negatieve vermogens aanvullen tot € 0 vermogen;
2. Aanvullen eigen vermogen tot het wettelijke minimale vereiste niveau;
3. Financiering beschermen tegen macro-langlevensrisico;
4. Aanvullen overrendement lager dan -30%; en
5. Compenseren nominale verlaging.

Omdat negatieve persoonlijke vermogens wettelijk niet toegestaan zijn, plaatst ABP dit doel vooraan in de afwikkelvolgorde. Hetzelfde geldt voor het aanvullen van het eigen vermogen tot het wettelijke minimale vereiste niveau. Wettelijk moeten er altijd voldoende middelen zijn voor de dekking van de voorzieningen en geldt een minimum vereiste ten aanzien van het eigen vermogen.

Financiering van bescherming tegen langlevensrisico's komt vóór het aanvullen van negatieve overrendementen, omdat bij een ontoereikende solidariteitsreserve op financiering via het overrendement teruggevalen wordt. Het beperken van verlagingen in de uitkeringen komt als laatste om mogelijk iteratieslagen in de uitvoering te voorkomen.¹⁹ Voorgaande doelen zullen immers van invloed zijn op de hoogte van de benodigde aanvulling.

Het is ook van belang bij de volgorde rekening te houden met de kans op het zich voordoen van een bepaald doel en het beslag dat zo'n doel dan op de reserve legt. Kans en omvang vertalen zich in een daarbij horende waarde. Omdat de kans dat de reserve wordt aangesproken voor het aanvullen van uitkeringen groter is dan de kans op het aanvullen van overrendement, heeft ABP besloten de hiervoor beschreven volgorde aan te houden.

Beschikbaar budget

Jaarlijks is de volledige solidariteitsreserve (dus 100%) beschikbaar ter voorkoming van negatieve vermogens en het aanvullen van de operationele reserve. Voor het doel "aanvullen negatieve overrendementen" is 50% van het vermogen in de solidariteitsreserve beschikbaar dat resteert na afwikkeling van de voorgaande doelen in de afwikkelvolgorde. Voor de overige doelen is 25% van het vermogen in de solidariteitsreserve beschikbaar dat

resteert na afwikkeling van de voorgaande doelen in de afwikkelvolgorde.

De keuze van de beschikbare budgetten voor de verschillende doelen, is tot stand gekomen op basis van kwantitatieve analyses aangevuld met kwalitatieve overwegingen. Zo is de hoogte van het budget voor het beperken van verlagingen van de uitkering onderbouwd vanuit een uitruil tussen de omvang van (conditionele) verlagingen en de kans dat het budget niet toereikend is om de aanwendingsdoelen te realiseren. Inzichten uit een recent deelnemersonderzoek over deze uitruil pleiten immers enerzijds voor een niet te hoog budget en anderzijds voor een niet te laag budget. Uit dit onderzoek komt naar voren dat deelnemers de voorkeur geven aan een zo klein mogelijke kans op een pensioenverlaging, ook als dat betekent dat – in het uitzonderlijk geval dat de solidariteitsreserve zo'n verlaging niet kan voorkomen – die verlaging groot kan zijn. Dat pleit voor een relatief hoog budget. Tegelijkertijd toont het deelnemersonderzoek ook aan dat deelnemers begrijpen dat er altijd middelen in de solidariteitsreserve over moeten blijven voor toekomstige tegenvallers. Dat pleit voor een relatief laag budget. Vanuit dat perspectief vindt ABP een budget van 25% een verdedigbare keuze.

Voor het voorkomen van negatieve vermogens en het aanvullen van de operationele reserve maakt ABP een andere keuze, namelijk het beschikbaar stellen van de gehele solidariteitsreserve. Het voorkomen van negatieve vermogens is immers een wettelijke vereiste. En voor aanvullen negatieve overrendementen geldt ook een andere keuze, namelijk een budget van 50%. Dit grotere budget zorgt voor een effectievere solidariteitsreserve omdat de kans op een ontoereikend budget wordt verlaagd.

Vulregel

De vulregel van de solidariteitsreserve is afhankelijk van de hoogte van de solidariteitsreserve. Tussen een solidariteitsreserve:

- tussen 0% en 4% (uitgedrukt ten opzichte van de som van de persoonlijke pensioenvermogens en de solidariteitsreserve zelf) wordt de reserve gevuld met 10% van het positieve collectieve overrendement per jaar,
- tussen 4% en 7% met 5% van het positieve collectieve overrendement.

Daarmee dragen zowel (gewezen) deelnemers als pensioengerechtigden bij aan de solidariteitsreserve. Een belangrijk uitgangspunt voor ABP is dat alle deelnemers profijt kunnen hebben van de solidariteitsreserve én bijdragen aan de solidariteitsreserve.

19 Dit speelt met name indien de doelgroepen van het aanwendingsdoel "aanvullen negatief overrendement" en van het aanwendingsdoel "beperken verlagingen uitkeringen" elkaar overlappen. In de huidige invulling van het beleid is dit weliswaar niet aan de orde maar met de gekozen volgorde is de inrichting robuust voor eventuele toekomstige aanpassingen in dit beleid.

Macro-langlevenrisico

Sociale partners hebben ervoor gekozen om alle deelnemers te beschermen tegen het macro-langlevenrisico. Dit betekent dat alle deelnemers na een bijstelling van de sterftetafels een beschermingsrendement krijgen bijgeschreven zodanig dat de (verwachte) uitkering ongewijzigd blijft. Sociale partners hebben er bovendien voor gekozen om de financiering van die bescherming via de solidariteitsreserve te laten lopen.

Bij een toename van de levensverwachting betekent dit een onttrekking uit de reserve ten gunste van de voor de uitkering bestemde (persoonlijke) pensioenvermogens. Bij een afname van de levensverwachting betekent dit een dotatie aan de reserve vanuit de persoonlijke pensioenvermogens. Op moment dat de reserve niet toereikend is om een stijging van de levensverwachting te financieren, wordt de bescherming gefinancierd uit de toedeling van het overrendement.

Maximum omvang

ABP heeft gekozen voor een maximale solidariteitsreserve van 9% (uitgedrukt in percentage van de som van de persoonlijke vermogens vermeerderd met de solidariteitsreserve), lager dan het wettelijk maximum (15%). Daarboven worden overschotten uitgedeeld. De maximale vulgrens ligt lager: tot 7% wordt de solidariteitsreserve gevuld uit positief overrendement. Deze grenzen zijn inclusief een ingeschatte opslag van 2%-punt voor het macro langlevensrisico.

ABP heeft ervoor gekozen om onderscheid te maken tussen de maximale vulgrens en de maximale omvang van de solidariteitsreserve. De maximale vulgrens kan beschouwd worden als de gewenste omvang van de solidariteitsreserve. De maximale omvang ligt uiteraard hoger dan de maximale vulgrens. ABP hanteert een bufferzone van 2%-punt om de situatie te beperken dat een al goed gevulde reserve in enig jaar wordt gevuld met positief overrendement en dat rendement het jaar erop weer kan worden teruggeboekt als het maximum van de

solidariteitsreserve is bereikt. Een dergelijk 'jojo-effect' is lastig uitlegbaar.

Uitdelen overschotten uit solidariteitsreserve

Zodra de solidariteitsreserve boven de maximum omvang (9%) uitkomt, wordt het meerdere afgeroomd ten gunste van de persoonlijke vermogens. Dergelijke overschotten worden uitgedeeld naar rato van de blootstelling naar het collectieve overrendement. Vanuit een evenwichtigheids-gedachte ligt toedelen naar rato van overrendement voor de hand omdat het vullen ook gekoppeld is aan de blootstelling naar overrendement.

Initiële vulling solidariteitsreserve

Sociale partners hebben als één van de transitiedoelen geformuleerd dat in het nieuwe stelsel wordt gestart met een initieel gevulde solidariteitsreserve. Een op de invaardatum voldoende gevulde solidariteitsreserve zorgt ervoor dat - indien nodig - direct een beroep op de solidariteitsreserve gedaan kan worden. Dit draagt bij aan het vertrouwen in het nieuwe stelsel en de nieuwe regeling. Afhankelijk van de dekkingsgraad bij invaren kan de solidariteitsreserve in meer of mindere mate gevuld worden. Bij een zeer lage dekkingsgraad bij invaren (lager dan 101,5%) is er geen vermogen beschikbaar om de solidariteitsreserve te vullen. Bij hele hoge dekkingsgraden (hoger dan 122%) kan de solidariteitsreserve direct maximaal gevuld worden tot 8% van het vermogen.

Bij een dekkingsgraad bij invaren lager dan 107% wordt daarnaast ook premie gebruikt om de solidariteitsreserve te vullen. Als de dekkingsgraad bij invaren tussen 90% en 101,5% is, dan wordt gedurende maximaal 10 jaar 0,5%-punt premie voor het vullen van de solidariteitsreserve gebruikt. Als de dekkingsgraad bij invaren tussen 101,5% en 107% is, dan wordt hiervoor gedurende maximaal 10 jaar 0,25%-punt premie voor het vullen van de solidariteitsreserve gebruikt. De duur van de aanvullende premiefinanciering is afhankelijk gesteld van de duur die nodig zou zijn om op het transitiemoment het niveau van 3% compensatiedepot te kunnen bereiken.

Dekkingsgraad bij invaren	Solidariteits-reserve uit premie	Solidariteits-reserve uit vermogen	Solidariteits-reserve totaal	Duur van premie-compensatie
90%	0,50%	0,00%	0,50%	10 jaar
95%	0,50%	0,00%	0,50%	10 jaar
100%	0,50%	0,00%	0,50%	10 jaar
101%	0,50%	0,00%	0,50%	10 jaar
102%	0,25%	0,17%	0,42%	10 jaar
103%	0,25%	0,50%	0,75%	10 jaar
104%	0,25%	0,83%	1,08%	10 jaar
105%	0,23%	1,17%	1,40%	9 jaar
106%	0,11%	1,83%	1,94%	4,5 jaar

Tabel 16: Overzicht (maximale) duur premiecompensatie

4.B.5. Overbruggingsplan

ABP maakt vanaf 2024 gebruik van het transitie-FTK. Hiervoor heeft ABP op 1 juli 2024 een overbruggingsplan ingediend bij DNB (hierna: **Overbruggingsplan 2024**). Daarin laat ABP zien dat het fonds, onder bepaalde aannames, op de beoogde transitiedatum 1 januari 2027 de minimale dekkingsgraad (de invaardekkingsgraad) kan bereiken, die nodig is voor een verantwoorde, uitlegbare en evenwichtige transitie.

Deze invaardekkingsgraad bedraagt voor ABP 101,5%. Bij deze dekkingsgraad kunnen de belangrijkste transitiedoelen worden gerealiseerd, zonder een herverdeling van vermogen tussen pensioengerechtigden en (gewezen) deelnemers. Ook kunnen de in het nieuwe stelsel voorgeschreven wettelijke reserves en voorzieningen (het minimaal vereist eigen vermogen en de operationele reserve) worden gevormd.

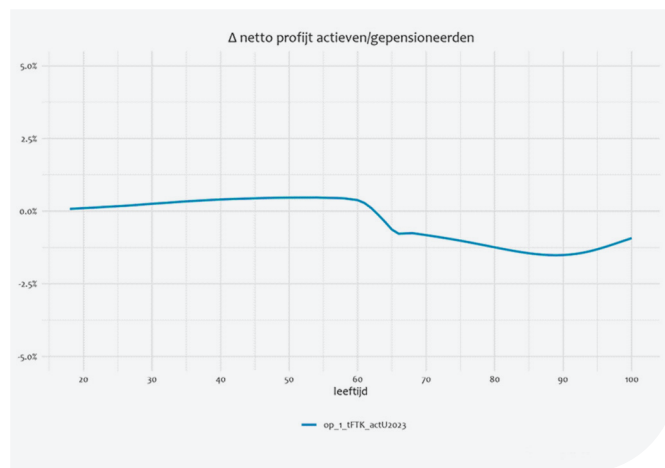
Als ABP voorziet dat het niet gaat lukken om op de invaardatum de invaardekkingsgraad van 101,5% te bereiken, moeten de aanspraken en rechten van de deelnemers worden verlaagd conform de bepalingen van het transitie-FTK. Dit is in lijn met het transitieplan van sociale partners. Maar als er niet wordt afgeweken van het beleid, bereikt ABP volgens het Overbruggingsplan 2024 de invaardekkingsgraad op de beoogde transitiedatum. Het is daarom niet nodig geweest om in 2024 eventuele extra beleidsmaatregelen door te rekenen waarmee de invaardekkingsgraad alsnog wordt bereikt.

Generatie-effecten

Voor het in kaart brengen van de kwantitatieve generatie-effecten wordt in de jaren 2024 tot en met 2026 gekeken naar de directe impact van:

- het verruimde indexatiebeleid van eind 2023, dat betekent dat indexatie wordt verleend als de dekkingsgraad hierdoor niet onder 110% zakt;
- het strengere verlagingsbeleid, ook van eind 2023.

Vanaf 2027 wordt in de netto profijtberekeningen (volgens voorschrift van DNB) weer overgegaan op het FTK. Er is in deze netto-profijtberekeningen dus geen sprake van een transitie naar het nieuwe pensioenstelsel eind 2026/begin 2027 en de daarbij behorende vermogensverdeling. In figuur 9 zijn de uitkomsten grafisch weergegeven.

Figuur 9: Netto-profijt resultaat van het gewijzigde indexatie- en verlagingsbeleid

In figuur 9 wordt het netto-profijtresultaat getoond van het eind 2023 gewijzigde indexatie- en verlagingsbeleid, waarbij is te zien dat:

- het effect op het netto-profijt in absolute waarde beperkt is;
- het effect tot de leeftijd van ongeveer 63 jaar positief en daarna negatief is.

De generatie-effecten zijn uitgedrukt in de verandering in het netto-profijt bij deelname aan het transitie-FTK ten opzichte van continuering van het FTK. Deze verandering (delta) in het netto-profijt is vervolgens uitgedrukt in de marktwaarde van de pensioenuitkering op basis van volledige opbouw onder het FTK. Referentiepunt in de generatie-effecten is dus het huidige beleid onder FTK, alsof daar geen wijziging in plaatsvindt.

De gevolgen van de wijziging van het indexatiebeleid van eind 2023 zijn duidelijk: er wordt meer geïndexeerd. Dit komt door een mogelijke combinatie van:

- eerder indexeren: niet vanaf een beleidsdekkingsgraad, maar een actuele dekkingsgraad van 110%;
- het loslaten van de eis van toekomstbestendige indexatie. Daardoor kan meer van de beschikbare indexatieruimte boven de dekkingsgraad van 110% direct worden benut. Oftewel, deze komt volledig beschikbaar voor de eerstkomende indexatie.

Meer indexeren leidt tot meer uitkeren. En daar profiteren de pensioengerechtigden direct en daarom meer van dan de nog niet gepensioneerden (deelnemers en gewezen deelnemers).

De gevolgen van de wijziging van het verlagingsbeleid van eind 2023 zijn bij de huidige dekkingsgraad ook eenduidig. De verlagingskansen nemen af, maar als er sprake is van een verlaging dan valt de verlaging gemiddeld significant hoger uit. Dat komt doordat de maximale spreidingsperiode onder het transitie-FTK begrensd wordt door de transitiedatum. Daardoor neemt de spreidingsperiode af

van 10 jaar tot (minder dan) 3 jaar. Zo wordt er gemiddeld meer verlaagd dan onder het huidige FTK. Verlagen werken precies omgekeerd als verhogingen. En daarom biedt de wijziging van het verlagingsbeleid (meer dan) tegenwicht tegen het gewijzigde, verruimde indexatie-beleid.

Dit verklaart ook meteen waarom het netto-profijt effect verschilt voor deelnemers jonger (actieve deelnemers en gewezen deelnemers; positief) en ouder dan ongeveer 65 jaar (pensioengerechtigden; negatief). Het negatieve effect van het gewijzigde verlagingsbeleid is voor pensioengerechtigden groter dan het positieve effect van het verruimde indexatiebeleid op het netto-profijt. Voor actieve deelnemers en gewezen deelnemers zijn de effecten precies andersom.

In het Overbruggingsplan 2024 berekent ABP vooraf de effecten van het gewijzigde beleid. Deze geschatte uitkomsten van het Overbruggingsplan 2024 wijken logischerwijs af van de daadwerkelijke realisatie. De gerealiseerde indexatie per 1 januari 2025 is uitgekomen op 1,84% bij een inflatie van 3,56%. Dat is in lijn met de 2,3% uit het Overbruggingsplan 2024 (bij een verwachte inflatie van 2,9%). Daarnaast is de dekkingsgraad na de indexatie van 1 januari 2025 zowel in het Overbruggingsplan 2024 als in de gerealiseerde situatie 110%. De realisatie van de indexatie per 1 januari 2025 leidt daarmee niet tot andere inzichten.

Naast de kwantitatieve effecten heeft het bestuur ook kwalitatieve argumenten betrokken bij de besluitvorming over (de beleidswijzigingen behorend bij) de transitie. Zie hiervoor paragraaf 5.B en 5.D.

Tijdelijke terugval naar FTK in 2025

In 2025 kan als gevolg van een vertraging in de behandeling van de wetgeving geen overbruggingsplan ingediend worden. Het ongewenste gevolg daarvan is een tijdelijke terugval op het FTK. Zie voor een nadere toelichting het einde van paragraaf 5.D.

4.B.6. Indexatie-AMvB

In 2022 en 2023 zijn de wettelijke indexatieregels deels verruimd door de mogelijkheden die het Besluit in verband met indexatie vanwege voorgenomen transitie (hierna: **Indexatie-AMvB**) biedt. Dit besluit regelt dat pensioenfondsen in 2022 en 2023, onder voorwaarden, voorwaardelijk indexatie kunnen verlenen vanaf een beleidsdekkingsgraad van 105%. En dat de eis van toekomstbestendige indexatieverlening niet geldt. Pensioenfondsen die gebruik maken van dit besluit, mogen maximaal volgens de (prijs- of loon) index (afhankelijk van het bij het pensioenfonds vastgestelde indexatiebeleid) indexeren. Voorwaarde hiervoor is dat de beleidsdekkingsgraad en de actuele dekkingsgraad hoger zijn dan 105% en de actuele dekkingsgraad na de indexatie niet onder de 105% komt.

Het bestuur heeft per 1 juli 2022, 1 januari 2023 en 1 januari 2024 gebruikgemaakt van de mogelijkheid om toeslag te verlenen op basis van de Indexatie-AMvB. Het bestuur heeft de belangen van alle groepen deelnemers zowel kwalitatief als kwantitatief afgewogen en generatie-effecten in kaart gebracht. De generatie-effecten zijn dan de som van de effecten op de uitkeringen gedurende de periode tot transitie, en op de hoogte van het persoonlijke pensioenvermogen. Een generatie wordt gedefinieerd als een groep deelnemers die op de startdatum van de berekening dezelfde leeftijd in jaren hadden.

Naast de kwantitatieve effecten heeft het bestuur ook kwalitatieve argumenten gegeven in de besluitvorming over de gebruikmaking van de Indexatie-AMvB. Het bestuur heeft een evenwichtige belangenafweging gemaakt volgens de processtappen van de Besluitwijzer (het kader voor evenwichtige belangenafweging, zoals uitgewerkt in de actuariële en bedrijfstechnische nota). De uitgangspunten zijn: solidariteit, proportionaliteit en uitlegbaarheid.

Bij de indexatie op 1 juli 2022 en 1 januari 2023 heeft het bestuur besloten om volledig te verhogen. De belangrijkste argumenten daarvoor waren:

- de ambitie om de pensioenen te verhogen als de financiële positie daarvoor voldoende is;
- de (sterke) verbetering van de financiële positie in 2022;
- de indexatieachterstand van (maximaal) 19,95%;
- de hoge inflatie (11,96% over de referentieperiode van september 2021 tot september 2022).

De indexatie per 1 januari 2024 is verleend in lijn met het eind november 2023 vastgestelde indexatie- en verlagingsbeleid tot invaren (zie hiervoor ook paragraaf 5.D). Om tot dit besluit te komen, heeft het bestuur een intensieve beoordeling gemaakt van het benutten van zowel de ruimte boven als onder een dekkingsgraad van 110%. Het vinden van de balans tussen de ambitie van een waardevast pensioen en het beschermen van de invaar-dekkingsgraad, speelde hierbij een belangrijke rol.

Onderstaand staat een samenvatting van de kwantitatieve effecten hiervan. De effecten van de toepassing van de Indexatie-AMvB per 1 juli 2022 waren als volgt:

- De gemiddelde impact van de extra indexatie van 2,39% per 1 juli 2022 op de dekkingsgraad bij transitie bedraagt -2,0%.
- De generatie-effecten vanwege de extra indexatie hebben een neerwaarts effect voor deelnemers jonger dan ongeveer 66 jaar en een opwaarts effect voor deelnemers ouder dan 67 jaar. Er is 90% kans dat het generatie-effect niet groter dan 2% zal zijn.

De effecten van de toepassing van de Indexatie-AMvB per 1 januari 2023 waren als volgt:

- Door de indexatie per 1 januari 2023 van 11,96% in plaats van de 3,8% volgens de FTK-indexatieregels, is het effect op de dekkingsgraad ongeveer -8%.
- De generatie-effecten vanwege de extra indexatie hebben een neerwaarts effect voor deelnemers jonger dan ongeveer 68 jaar en een opwaarts effect voor deelnemers ouder dan 68 jaar. De meest negatieve impact treedt op voor deelnemers in de leeftijdscategorie 60-65 jaar. Daar is de maximale impact een daling van ongeveer 1,5%.

De effecten van de toepassing van de Indexatie-AMvB per 1 januari 2024 waren als volgt:

- Vanwege de extra indexatie van ongeveer 2,6% per 1 januari 2024 (feitelijke indexatie van 3,03% in plaats van 0,44% volgens de FTK-indexatieregels) wordt met 80% kans de dekkingsgraad bij transitie van minimaal 110% behaald.
- De extra indexatie heeft een positieve impact op het pensioenresultaat voor ouderen en een negatieve impact op het pensioenresultaat voor jongeren.
- De generatie-effecten vanwege de extra indexatie zijn negatief voor generaties jonger dan ongeveer 68 jaar en positief voor generaties ouder dan 68 jaar. De meest negatieve impact treedt op voor deelnemers in de leeftijdscategorie 60-65 jaar. Daar is de maximale impact een daling van ongeveer 0,3%.
- Het generatie-effect vanwege de extra indexatie is tot een leeftijd van ongeveer 63 jaar negatief en daarna positief. Het negatieve effect is relatief beperkt (maximaal enkele tienden van procenten) en het positieve effect nadert bij oplopende leeftijd de hoogte van de extra indexatie.

Voor de bovengenoemde effecten zijn verschillende criteria gehanteerd. Dat komt doordat op de verschillende indexatiemomenten nog geen kennis was van de later gestelde criteria. Zo kon bij de indexatie van 1 juli 2022 nog geen rekening worden gehouden met de later vastgestelde gewenste dekkingsgraad van 110%. Ook waren er voor 2023 nog geen netto-profijsluitwerkingen. Die zijn pas bij de indexatie per 1 januari 2024 opgenomen.

Tijdelijke terugval naar FTK in 2025

Als gevolg van de tijdelijke terugval naar het FTK maakt ABP in 2025 (voor de indexatie per 1 januari 2026) weer gebruik van de Indexatie-AMvB. Zie hiervoor ook het einde van paragraaf 5.D.

4.B.7. AOP, PVAO en nabestaandenpensioen en invaren militair pensioen op declaratiebasis

AOP

Bij de transitie gaat de huidige regeling uit 2018 gelden voor alle lopende invaliditeits- en arbeidsongeschiktheids-pensioenen. Lopende uitkeringen op basis van de regeling sinds 2018 wijzigen daarmee niet. Lopende uitkeringen op basis van de oude regelingen van vóór 2018 worden omgezet naar en herrekend met de rekenregels van de nieuwe pensioenregeling. Deze worden vervolgens variabel, net als alle andere vormen van pensioen. Sociale partners hebben maatregelen genomen om ervoor te zorgen dat de uitkering die deelnemers krijgen na de omzetting niet wijzigt. De deelnemers krijgen een correctiebedrag op hun uitkering waarmee de uitkering na de transitie hetzelfde is als voor de omzetting. Hierdoor wijzigen lopende uitkeringen op basis van de regelingen van vóór 2018 dus ook niet. Het correctiebedrag wordt net als de uitkering variabel. Na de omzetting wordt de variabele uitkering aangepast als er sprake is van een wijziging van de arbeidsongeschiktheidsklasse. Als een deelnemer na de omzetting in een hogere arbeidsongeschiktheidsklasse terecht komt, krijgt hij een verhoging van zijn uitkering volgens de nieuwe pensioenregeling. Het correctiebedrag blijft bestaan, maar wordt niet hoger. In geval van een verlaging van de arbeidsongeschiktheidsklasse wordt het correctiebedrag evenredig verlaagd.

PVAO

In de huidige pensioenregeling loopt de pensioenopbouw voor ouderdoms- en partnerpensioen tijdens arbeidsongeschiktheid voor maximaal 50%²⁰ door, voor het deel dat de deelnemer arbeidsongeschikt is. Hiervoor wordt geen premie afgedragen. Voor de deelnemer die arbeidsongeschikt wordt door een dienstongeval of beroepsziekte is dit maximaal 100%. Sociale partners willen deze regeling voor de premievrije opbouw tijdens arbeidsongeschiktheid behouden, voor zover dat mogelijk is en binnen de kaders past van een premieovereenkomst in de Wtp. Dit betekent dat niet de pensioenaanspraken premievrij worden voortgezet, maar dat de pensioenpremies premievrij worden voortgezet bij arbeidsongeschiktheid. Daarnaast zijn er enkele aanvullende afspraken gemaakt. Zo sluiten sociale partners nu (volledig) aan bij het Convenant Dekking van arbeidsongeschiktheidspensioen en premievrijstelling in pensioenregelingen, gesloten tussen de Pensioenfederatie en het Verbond van Verzekeraars, en wordt de risicodekking voor het nabestaandenpensioen vóór pensioen-ingang in de nieuwe pensioenregeling voor 100% voortgezet op basis van het inkomen dat geldt voor het PVAO en AOP. Dus ook wanneer de pensioenopbouw bij arbeidsongeschiktheid maar voor 50% doorloopt. Omdat in de nieuwe pensioenregeling dit alleen nog op risicobasis is verzekerd, zou de dekking anders te veel terugvallen.

20 Sectorale aanvulling voor militaire deelnemers: 70% in plaats van 50%. Dit is ook zo in de huidige pensioenregeling.

Nabestaandenpensioen

Partnerpensioen bij overlijden na pensionering

Sociale partners willen de huidige regeling voor het partnerpensioen bij overlijden na pensionering zoveel mogelijk behouden. Het partnerpensioen dat na de transitiedatum wordt opgebouwd, wordt verzekerd via opbouw van een eigen pensioenvermogen en bedraagt 70% van het ouderdomspensioen²¹. Op de pensioeningangsdatum is een uitruil van partnerpensioen naar ouderdomspensioen mogelijk.

Partnerpensioen bij overlijden vóór pensionering

Het partnerpensioen bij overlijden van een deelnemer vóór pensionering wordt verzekerd op basis van risicodekking. Het wordt afgeleid van het vaste inkomen in de maand voor overlijden en het gemiddelde variabele inkomensbestanddelen in het kalenderjaar voor overlijden (zonder toepassing van een franchise) en de deeltijdfactor op het moment van overlijden en is diensttijdonafhankelijk. Sociale partners hebben voor het partnerpensioen bij overlijden voor de pensioendatum gekozen voor een niveau van 41%²² van het pensioengevend inkomen.

Na het eindigen van de deelneming loopt de dekking van het partnerpensioen gedurende 3 maanden door. Dat is wettelijke verplicht. De dekking eindigt eerder als de gewezen werknemer een dienstverband aangaat bij een nieuwe werkgever of als het ouderdomspensioen ingaat. Krijgt de deelnemer recht op een WW-uitkering, Ziekte-wetuitkering, ontslaguitkering of AOP van ABP? Dan loopt de dekking van het partnerpensioen wettelijk verplicht ook na het verstrijken van de periode van 3 maanden door. De dekking blijft voor 100% in stand.

Na afloop van de dekking in de hierboven beschreven situaties kunnen gewezen deelnemers de dekking van het partnerpensioen vrijwillig voortzetten.

Anw-compensatie en compensatie sociale premies die al lopen op 1 januari 2027

De lopende uitkeringen Anw-compensatie en compensatie sociale premies worden op 1 januari 2027 vastgesteld op het dan geldende bedrag. De uitkeringen worden vanaf 1 januari 2027 variabel en worden uitgekeerd tot de AOW-leeftijd van de nabestaande.

Nabestaanden die op de transitiedatum geen Anw-compensatie ontvangen, kunnen zich tot 10 jaar na het invaren melden bij ABP. Als de nabestaande aan de voorwaarden voldoet, kan een vast bedrag per dienstjaar van de overleden deelnemer (met een maximum van 40) aan Anw-compensatie worden toegekend. Dit wordt

uitgekeerd tot de AOW-datum van de nabestaande. De Anw-compensatie wordt na ingang variabel.

Wezenpensioen bij overlijden na pensionering

Sociale partners willen de huidige regeling voor het wezenpensioen bij overlijden na pensionering zoveel mogelijk behouden. Het wezenpensioen bedraagt op moment van toekenning 14% van het ouderdomspensioen. Is er sprake van een volle wees, dan is dit 28%²³. Het wezenpensioen wordt uitgekeerd tot de 25-jarige leeftijd van de wees. Verder geldt er geen beperking in het aantal wezen aan wie het wezenpensioen wordt uitgekeerd.

Wezenpensioen bij overlijden vóór pensionering

Het wezenpensioen bij overlijden van een deelnemer voor pensionering wordt verzekerd op basis van risicodekking. Het wordt afgeleid van het vaste inkomen in de maand voor overlijden en het gemiddelde variabele inkomensbestanddelen in het kalenderjaar voor overlijden (zonder toepassing van een franchise) en de deeltijdfactor op het moment van overlijden en is diensttijdonafhankelijk. Sociale partners hebben voor het wezenpensioen gekozen voor een niveau van 7% van het pensioengevend inkomen. In geval van volle wezen is dit 14%²⁴. Het wezenpensioen wordt uitgekeerd tot de 25-jarige leeftijd van de wees. Er is geen beperking in het aantal wezen aan wie het wezenpensioen wordt uitgekeerd.

Voor de voortzetting van de dekking van het wezenpensioen na beëindiging van de deelneming gelden dezelfde verplichtingen als voor het partnerpensioen.

Wezenpensioenen die al lopen op 1 januari 2027

Nog lopende wezenpensioenen met een ingangsdatum vóór 1 januari 2018 kennen een eindleeftijd van 21 jaar. Als deze wezenpensioenen nog lopen op 1 januari 2027, wordt de eindleeftijd in lijn met de Wtp verhoogd naar 25 jaar.

De huidige regeling kent een maximering van het aantal wezen dat in aanmerking komt voor wezenpensioen. Dit werkt door in de hoogte van het individuele wezenpensioen. Vanaf het ingangsmoment van de nieuwe pensioenregeling wordt het maximum niet meer toegepast.

Invaren opgebouwde aanspraken nabestaandenpensioen

Bij het invaren worden de bestaande pensioenaanspraken en -rechten die tot de transitiedatum zijn opgebouwd, omgezet in een persoonlijk pensioenvermogen. Dat geldt ook voor het partnerpensioen. Op het transitiemoment wordt per deelnemer gekeken hoe het ouderdomspen-

21 Dit geldt voor de nieuwe regeling. Voor eerder opgebouwd en ingevaren partnerpensioen geldt veelal een andere verhouding, omdat in verschillende periodes andere afspraken golden over de verhouding tussen ouderdomspensioen en partnerpensioen.

22 Sectorale aanvulling voor militaire deelnemers: 43% in plaats van 41%.

23 Dit geldt voor de nieuwe regeling. Voor eerder opgebouwd en ingevaren wezenpensioen geldt veelal een andere verhouding, omdat in verschillende periodes andere afspraken golden over de verhouding tussen ouderdomspensioen en wezenpensioen.

24 Sectorale aanvulling voor militaire deelnemers: respectievelijk 8% en 16% in plaats van 7% en 14%.

sioen en het partnerpensioen zich tot elkaar verhouden. Die verhouding wordt vastgelegd. Het nabestaandenpensioen bij overlijden voor en na de pensioendatum dat tot de transitiedatum is opgebouwd, moet volgens de wet na het invaren beschikbaar blijven voor de (ex-)partner van de (gewezen) deelnemer en zijn kinderen. Hierna wordt beschreven hoe ABP omgaat met deze eerbiedigende werking van het partner- en wezenpensioen.

Vorming partnerpensioen oud kapitaal uit hoofde van eerbiedigende werking

Bij het invaren wordt voor niet-pensioengerechtigde deelnemers met opgebouwde partnerpensioen-aanspraken een apart “partnerpensioen oud kapitaal” gevormd²⁵. Dat geldt ook voor deelnemers die op het moment van de transitie geen partner hebben: ook zij hebben een recht op partnerpensioen opgebouwd. Zolang de eerbiedigende werking van kracht blijft, is dit oud kapitaal beschikbaar voor de financiering van dekking van partnerpensioen. De potentiële aanspraakgerechtigde voor dit partnerpensioen blijft daarbij ongewijzigd ten opzichte van de situatie vóór het invaren. Dat betekent uiteraard dat het oud kapitaal financiering biedt voor een partnerpensioen voor de huidige partner. Maar als een deelnemer geen partner heeft op het moment van invaren, en later wel een partner krijgt, dan is er vanuit het oud kapitaal ook financiering voor een partnerpensioen voor de nieuwe partner²⁶.

Jaarlijks bijstellen van de dekking partnerpensioen

De hoogte van de dekking voor het partnerpensioen gedurende het komende jaar wordt jaarlijks bepaald. Dit wordt gedaan door het actuele kapitaal te delen door de actuele financieringsfactor²⁷ en de actuele actuariële prijs (factor) die hoort bij de dekking van het partnerpensioen. Van het partnerpensioen oud kapitaal wordt een bedrag afgetrokken dat nodig is om de toekenningen van het partnerpensioen door ABP in het betreffende jaar te financieren. Dit bedrag is het biometrisch beschermingsrendement. Dit gebeurt ook bij deelnemers die geen partner hebben. Want als onderdeel van het overgangsrecht blijven zij wel meedelen in de collectieve manier van verzekeren en financieren van de nieuwe toekenningen. Op dit partnerpensioen oud kapitaal vanuit de eerbiedigende werking zijn dezelfde toedeelregels van toepassing als op het kapitaal dat vanaf transitiedatum in de nieuwe pensioenregeling wordt opgebouwd. Daarbij is met name

het overrendement bedoeld voor de jaarlijkse aanpassing van de dekking.

Einde eerbiedigende werking partnerpensioen

Op de pensioendatum wordt het partnerpensioen oud kapitaal voor de keuzes die bij pensionering van toepassing zijn, samengevoegd met het kapitaal dat in de nieuwe pensioenregeling is opgebouwd. Na de keuze voor de gewenste dekking van het partnerpensioen vanaf de pensionering, is de eerbiedigende werking op het partnerpensioen niet meer van kracht²⁸. Als de deelnemer geen keuze maakt bij pensioneren, dan wordt een default verhouding tussen ouderdomspensioen en partnerpensioen toegepast. Deze verhouding wordt vastgesteld op het moment van invaren (met betrekking tot de eerbiedigende werking van het partnerpensioen) en de verhouding 100:70 die geldt voor het vermogen dat daarna is opgebouwd in de nieuwe regeling. Voor ex-partners blijft het partnerpensioen oud kapitaal apart vastgelegd. Dit “kapitaal bijzonder partnerpensioen” wordt bij pensioneren ingekocht in de collectieve uitkeringsfase. Na uit dienst gaan, wijzigt er niets aan de dekking partnerpensioen. Bij waardeoverdracht wordt het partnerpensioen oud kapitaal overgedragen aan de nieuwe uitvoerder.

Bepalen initiële dekking wezenpensioen uit hoofde van eerbiedigende werking

Bij het invaren wordt de hoogte van de dekking van het wezenpensioen uit eerbiedigende werking vastgesteld als het opgebouwd wezenpensioen op de invaardatum. Als er bij het invaren sprake is van een generieke verhoging en tegemoetkoming voor de indexatie-achterstand van opgebouwde aanspraken, worden deze aanspraken op dezelfde manier verhoogd. Dit (eventueel verhoogde) bedrag wordt vastgelegd in het dossier van de individuele (gewezen) deelnemer of gepensioneerde.

Financiering eerbiedigende werking wezenpensioen

In de huidige FTK-voorziening is een reservering opgenomen voor opgebouwd latent wezenpensioen. De vermogens voor eerbiedigende werking wezenpensioen die uit de invaarberekening komen, worden ondergebracht in een collectieve voorziening voor het wezenpensioen uit overgangsrecht. Periodiek wordt berekend of deze collectieve voorziening nog past bij de actuele sterftekansen en de aannames over het aantal kinderen en de leeftijd van de kinderen op het moment van

25 Bij ABP is er, vanuit een bepaalde opbouwperiode in het verleden, sprake van separate opgebouwde partnerpensioen+ aanspraken. partnerpensioen+ aanspraken leiden alleen tot een uitkering van partnerpensioen als de deelnemer na 65 jaar komt te overlijden. Tot aan 65 jaar is er bij het partnerpensioen+ nog geen onttrekking van een actuariële risicopremie nodig, aangezien de risicodekking dan nog niet loopt. Na 65 jaar is er geen onderscheid meer tussen reguliere partnerpensioen aanspraken met eerbiedigende werking, en de partnerpensioen+-aanspraken. De partnerpensioen+-aanspraken leiden bij ABP tot een apart partnerpensioen+ oud kapitaal. Er zijn voor ABP dan twee partnerpensioen oud kapitalen.

26 Het uniform partnerbegrip wordt hier toegepast. Behalve als de 'oude' partnerdefinitie ruimer is.

27 Omdat bij overlijden van de hoofdverzekerde een financieringsbehoefte ontstaat inclusief het niveau van de financieringsfactor, wordt hier bij de omrekening van het actuele kapitaal rekening mee gehouden.

28 Bij ABP kan het partnerpensioen ook tot uitkering komen als een partnerschap na pensioendatum (maar voor de AOW-leeftijd) is aangevangen (mits de deelnemer op de pensioendatum niet voor uitruil heeft gekozen). De eerbiedigende werking brengt met zich mee dat dit uitgangspunt na transitie moet blijven gelden voor het partnerpensioen uit overgangsrecht (partnerpensioen oud).

overlijden. Bij het overlijden van de (gewezen) deelnemer of gepensioneerde wordt het benodigde bedrag voor de toekenning van het wezenpensioen uit overgangsrecht uit de collectieve voorziening gehaald. De toekenning werkt hetzelfde als de toekenning risico partnerpensioen. Dit houdt in dat de eerste uitkering altijd gelijk is aan de verzekerde aanspraak, ongeacht de dekkingsgraad en een eventuele aanvulling in de collectieve uitkeringsfase.

Jaarlijks bijstellen van de dekking wezenpensioen

De initiële dekking van het wezenpensioen wordt jaarlijks bijgesteld op basis van een vooraf gedefinieerde maatstaf. ABP sluit aan bij de verhogingen/verlagingen die voor de collectieve uitkeringsfase worden vastgesteld. Doordat hiermee bij de rendementstoedeling aan het vermogen rekening wordt gehouden, blijft de voorziening goed op peil en is de financiering geborgd.

Einde eerbiedigende werking wezenpensioen

Uit dienst gaan en pensionering hebben geen effect op de dekking van het wezenpensioen met eerbiedigende werking. De eerbiedigende werking blijft dan gelden. Bij waardeoverdracht vervalt de eerbiedigende werking van het wezenpensioen, in lijn met het eindigen van de eerbiedigende werking van het partnerpensioen. Er wordt geen overdrachtswaarde voor wezenpensioen meegegeven bij waardeoverdracht van ABP naar een ander fonds.

Invaren militairen pensioenen: begrotingsgefinancierd pensioen

Sociale partners hebben ABP gevraagd om de bestaande militairen pensioenen in te varen en om te zetten in persoonlijke pensioenvermogens. Dit geldt voor alle pensioenrechten en -aanspraken van militaire deelnemers, gewezen deelnemers, gepensioneerden, (gewezen) partners en nabestaanden die tot de transitiedatum zijn opgebouwd in de huidige pensioenregeling. Het besluit van sociale partners om de bestaande pensioenen om te zetten naar de nieuwe pensioenregeling is getoetst. Voor (voormalig) militairen geldt, net als voor overige ABP-deelnemers, dat sociale partners vinden dat het invaren past binnen een evenwichtige transitie. ABP heeft dit ook onderzocht en is het eens met sociale partners.

ABP zal ook de afspraken uit het transitieplan uitvoeren die gaan over het invaren van het begrotingsgefinancierde pensioen voor de militairen opgebouwd vóór 1 juni 2001, inclusief de afspraken over de tegemoetkoming. Deze militaire ouderdomspensioenen zijn onderdeel van de ABP-regeling, maar zijn niet kapitaalgedekt. Dit betekent dat voor deze pensioenen geen vermogen aanwezig is bij ABP. Als het pensioen tot uitkering komt, wordt dit via ABP betaald uit de begroting van Defensie (begrotingsgefinancierde pensioen). In het huidige pensioenreglement voor militairen is afgesproken dat deze pensioenen niet worden verlaagd als ABP bij een slechte financiële situatie over moet gaan tot verlagen van de opgebouwde kapitaalgedekte aanspraken.

Deze afspraak wordt aangeduid als de “niet-korten bepaling”. Als het begrotingsgefinancierde pensioen wordt ingevaren, komt deze afspraak te vervallen.

Bij het invaren van het begrotingsgefinancierde pensioen spelen dus twee effecten. Enerzijds is er een nadeel voor (voormalig) militairen met een begrotingsgefinancierd pensioen, omdat de niet-korten bepaling vervalt. Anderzijds worden de betreffende pensioenen gefinancierd bij ABP. Daardoor doet het begrotingsgefinancierde pensioen mee in het nieuwe stelsel en kan het van de voordelen gebruikmaken.

Sociale partners hebben onderzocht wat het totale effect op de verwachte pensioenuitkeringen is bij verschillende dekkingsgraden in verschillende economische scenario's. Op basis daarvan hebben zij geconcludeerd dat, gemiddeld genomen over alle scenario's, het voordeel van deelname in het nieuwe stelsel groter is dan het nadeel van het vervallen van de niet-korten bepaling. Het voordelige effect van het financieren van het begrotingsgefinancierde pensioen plus de betaling van de dekkingsgraadopslag is naar verwachting dus groter dan het nadelige effect van het vervallen van de niet-kortenbepaling. Sociale partners hebben ook vastgesteld dat in slechtweersscenario's een nadeel kan optreden voor (voormalig) militairen met begrotingsgefinancierde pensioenen. Daarom hebben sociale partners besloten tot een tegemoetkoming voor het vervallen van de niet-korten bepaling bij het invaren. Deze tegemoetkoming bestaat uit twee onderdelen:

1. **Een tegemoetkoming voor een eventuele korting op het moment van invaren:** bij een lage dekkingsgraad gaat ABP mogelijk over tot een verlaging van de kapitaalgedekte pensioenen op het moment van invaren. Om te voorkomen dat de begrotingsgefinancierde pensioenen dan worden verlaagd, is in het transitieplan opgenomen dat de inkoopsum van deze pensioenen altijd minimaal gelijk is aan de 100%-waarde van het opgebouwde begrotingsgefinancierde pensioen, verhoogd met de wettelijke reserves. Uitgaande van de huidige berekening van de wettelijke reserve van 1,5% is de inkoopsum daarmee altijd minimaal 101,5%, ook als de dekkingsgraad van ABP lager is.
2. **Een tegemoetkoming voor de kans op verlaging van het pensioen na invaren:** in het transitieplan is opgenomen dat deze tegemoetkoming bestaat uit een dekkingsgraadafhankelijke opslag op de actuariële waarde van het begrotingsgefinancierde pensioen. De opslag bedraagt 1% bij een dekkingsgraad op transitiedatum tot 110%. Bij een dekkingsgraad van 110% of hoger vervalt deze opslag. Vanaf die dekkingsgraad wordt namelijk een generieke verhoging en een tegemoetkoming voor indexatie-achterstand toegekend.

In het transitieplan is aangegeven hoe beide tegemoetkomingen aan (voormalig) militairen wordt toegekend. Deze worden betaald door de werkgever bij het financieren van het begrotingsgefinancierde pensioen bij ABP bij invaren.

ABP heeft het uitvoeren respectievelijk het invaren van de tegemoetkoming beoordeeld als onderdeel van het totale invaarverzoek.

ABP Extra Pensioen

In de huidige pensioenregeling bestaat een bijspaar-mogelijkheid voor deelnemers, het ABP Extra Pensioen. Deze beschikbare premieregeling wordt ook ingevaren in de nieuwe pensioenregeling (onderdeel individueel bijsparen). Het uitgangspunt hierbij is om deze een-op-een over te zetten. Het ABP Extra Pensioen bevat een inleggarantie. Naast het een-op-een overzetten van de individuele kapitalen wordt de voorziening voor de inleggarantie, die individueel wordt bepaald, ook individueel aan de deelnemers toebedeeld.

4.B.8. Uitvoering pensioenovereenkomst

De pensioenovereenkomst 2027 is opgesteld door sociale partners. Voor de inhoud van de pensioenregeling wordt in de pensioenovereenkomst verwezen naar het pensioenreglement van ABP. De uitvoerbaarheid van de nieuwe pensioenregeling wordt in paragraaf 2.B.1 beschreven.

De afspraken van sociale partners over de nieuwe pensioenregeling die zijn opgenomen in het transitieplan en pensioenovereenkomst voldoen, voor zover nu te overzien, aan de toepasselijke wet- en regelgeving. Hieronder wordt achtereenvolgens bepaald op de regeling voldoet aan:

1. pensioenwetgeving;
2. gelijke behandelingswetgeving;
3. fiscale wetgeving.

1. De regeling voldoet aan de Pw

De afspraken van sociale partners over de nieuwe pensioenregeling in het transitieplan voldoen aan de toepasselijke Pw. ABP heeft hier als extra waarborg een externe juridische toets voor uitgevoerd. Daaruit blijkt dat de manier waarop het transitieplan wordt uitgevoerd niet in strijd is met de wet- en regelgeving.

2. De regeling voldoet aan de gelijke behandelingswetgeving

Volgens de wet moet de regeling getoetst worden op de norm van gelijke behandeling op grond van leeftijd of geslacht. Als extra waarborg heeft ABP hiervoor een externe toets laten uitvoeren. Hieruit blijkt dat er geen aanleiding is om aan te nemen dat de manier waarop het transitieplan wordt uitgevoerd niet voldoet aan de gelijke behandelingswetgeving. Hieronder worden een tweetal onderdelen specifiek toegelicht.

Onderscheid naar leeftijd

In het transitieplan geven sociale partners aan welke leeftijdscohorten worden gecompenseerd. De bestaande pensioenaanspraken en -rechten worden collectief overgedragen. En er vindt een overstap plaats van een doorsneesystematiek naar een leeftijdsafhankelijke premie en leeftijdsafhankelijke risicotoedeling. Daarmee wordt aangesloten op de gelijke behandelingswetgeving.

Risicohouding en rendementstoedeling per leeftijdscohort

Behaalde rendementen kunnen onder de Wtp gerichter worden toebedeeld aan de verschillende leeftijdscohorten en vervolgens aan de persoonlijke pensioenvermogens. ABP is verplicht om hiervoor de risicohouding per leeftijdscohort vast te stellen. Dit doet ABP onder andere door het uitvoeren van een risicopreferentieonderzoek onder deelnemers. De uitkomsten hiervan vertaalt ABP naar een risicohouding per leeftijdscohort. Dit risicopreferentieonderzoek moet ABP ten minste een keer per vijf jaar uitvoeren. Naast de uitkomsten van het risicopreferentieonderzoek, heeft ABP andere elementen meegewogen om tot de cohorten voor het beleggingsbeleid en de risicohouding per cohort te komen. Dit zijn wetenschappelijke inzichten en deelnemerskenmerken. De risicohouding wordt vervolgens gebruikt in de vaststelling van een passend beleggingsbeleid per leeftijdscohort. Dat komt tot uitdrukking in toedeelregels per cohort. Elke deelnemer participeert op een symmetrische manier in positieve als negatieve rendementen. Deze werkwijze sluit aan op de gelijke behandelingswetgeving.

3. De regeling voldoet aan de fiscale wetgeving

ABP heeft bij APG een check laten uitvoeren of de pensioenregeling voldoet aan de fiscale wetgeving. Hieruit is geconcludeerd dat de opdracht uitgevoerd kan worden binnen de kaders van de fiscale wet- en regelgeving.

Fiscale aanwijzing ten aanzien van de militairen pensioenregeling

Vanaf de overstap naar het nieuwe pensioenstelsel voert ABP nog maar één pensioenregeling uit. Die geldt dan voor het burgerpersoneel én de militairen. Sociale partners hebben afspraken gemaakt over hoe dit kan worden gerealiseerd. Een van de onderwerpen van deze afspraken vormt het vervallen van de niet-korten bepaling.

Op het begrotingsgefinancierde deel van het huidige militaire pensioen geldt de niet-korten bepaling. Dit is een garantiebepaling om het begrotingsgefinancierde deel niet te verlagen in geval van een verlaging van de pensioenen op grond van artikel 134 Pw. Met de overgang naar het nieuwe pensioenstelsel komt deze niet-korten bepaling te vervallen. Vanwege het vervallen van deze bepaling is in het transitieplan opgenomen dat werkgever Defensie hiervoor onder voorwaarden een tegemoetkoming van 1% van de actuariële waarde van het vóór 1 juni opgebouwde militaire pensioen betaalt.

Deze tegemoetkoming zorgt ervoor dat het pensioen(recht) hoger wordt.

Om overschrijding van de fiscale begrenzings te voorkomen bij het toekennen van deze 1% tegemoetkoming wordt gebruik gemaakt van de aanwezige fiscale ruimte voor de militaire pensioenregeling die er is doordat eerder de fiscale begrenzings niet volledig zijn benut. Hiertoe heeft ABP een verzoek tot aanwijzing van de militaire pensioenregeling gevraagd en gekregen. ABP toetst bij de uitvoering de betreffende situaties aan de wettelijke kaders. Op deze wijze borgt ABP dat de betreffende deelnemers geen fiscaal bovenmatig pensioen ontvangen.

4.B.9. Evenwichtigheid invaren

In de Wtp is bepaald dat sociale partners en pensioenfondsen ieder verantwoordelijk zijn voor een evenwichtige transitie van de reeds opgebouwde pensioenaanspraken en -rechten naar het nieuwe stelsel, en de overstap naar één van de contracten uit het nieuwe stelsel. De Wtp biedt waarborgen en voorschriften waar partijen zich aan moeten houden in het kader van de transitie. De wetgever schrijft eveneens voor dat de transitie als geheel evenwichtig moet zijn.

Sociale partners hebben in het kader van de transitie een transitieplan opgesteld. Dit plan beschrijft de nieuwe regeling en is in de optiek van sociale partners evenwichtig. Het transitieplan is voor ABP een startpunt geweest bij de eigen toets door het pensioenfonds op evenwichtigheid.

Ten behoeve van het zorgvuldig kunnen uitvoeren van de bedoelde toets is door het bestuur van ABP een kader voor de integrale beoordeling van de evenwichtigheid vastgesteld.

De bedoelde bestuurlijke afwegingen zijn steeds gebaseerd op de transitie-effecten zoals die volgen uit het transitieplan, uitgaande van de feiten, de omstandigheden en de berekeningsdatum van 1 januari 2024. De beoordeling van de evenwichtigheid ziet op de gevolgen voor (groepen) deelnemers van de overstap op de Wtp, in vergelijking met het continueren van het FTK.

De integrale toets is gebaseerd op het kader. Dit is het fundament voor de gemaakte afwegingen van evenwichtigheid tussen doelgroepen. Het kader is gebaseerd op de evenwichtigheidsprincipes begrijpelijkheid, solidariteit en proportionaliteit.

De integrale evenwichtigheidsbeoordeling vindt plaats aan de hand van de resultaten van het invaren, het transitie FTK (overbruggingsplan en Indexatie-AMvB), de nieuwe regeling en Bijlage K en OOP.

Op basis van het kader zijn de deelnemers van ABP ingedeeld in tien doelgroepen. Vijf groepen met deelnemers die in opbouwfase zitten, drie groepen

gewezen deelnemers en twee groepen pensioen-gerechtigden. Deze indeling is zo gemaakt dat er voldoende onderscheid in de transitie-effecten van deze groepen waarneembaar is en deze groepen kennen veel vergelijkbare omstandigheden en kenmerken.

De integrale beoordeling vindt plaats in zes verschillende financiële en economische scenario's. De financieel en economische scenario's betreffen vier dekkinggraden (110%, 101,5%, 90% en 125%) en twee renteschokken (+/-100bps). Renteschokken van +/-200bps zijn ook onderzocht, echter deze zijn niet evenwichtig bevonden. Zie hiervoor paragraaf 6.B.

De toelichting per scenario is daarbij als volgt:

Dekkingsgraad 110%

De integrale beoordeling van alle onderdelen levert bij deze dekkinggrad voor alle doelgroepen een positief effect op in het nieuwe stelsel. De herkomst van dit positieve effect verschilt per doelgroep en de hoogte van het positieve effect verschilt ook tussen de doelgroepen. De onderlinge verschillen tussen de doelgroepen, integraal beschouwd, blijven beperkt en er zijn geen doelgroepen die in positieve of negatieve zin sterk afwijken van elkaar. Er ontstaat op totaalniveau geen nadeel voor doelgroepen en zij kunnen zich evenwichtig vertegenwoordigd voelen doordat er geen grote verschillen zijn. Daarmee is bij deze dekkinggrad het oordeel dat sprake is van een evenwichtige transitie.

Dekkingsgraad 101,5%

De integrale beoordeling van alle onderdelen levert bij deze dekkinggrad voor bijna alle doelgroepen een positief effect op van het nieuwe stelsel. Alleen de deelnemers tussen 40 en 49 jaar kennen op totaalniveau een neutraal effect van het nieuwe stelsel. De herkomst van het effect verschilt per doelgroep en de hoogte van het (positieve) effect verschilt ook tussen de doelgroepen. De onderlinge verschillen tussen de doelgroepen, integraal beschouwd, blijven beperkt en er zijn geen doelgroepen die in positieve of negatieve zin sterk afwijken van elkaar. Er ontstaat op totaalniveau geen nadeel voor doelgroepen en zij kunnen zich evenwichtig vertegenwoordigd voelen doordat er geen grote verschillen zijn. Hierbij is rekening gehouden met de situatie dat er bij een dekkinggrad lager dan 107% voor maximaal 10 jaar extra premie wordt gebruikt voor compensatie en solidariteitsreserve. Daarmee is bij deze dekkinggrad sprake van een evenwichtige transitie.

Dekkingsgraad 90%

De integrale beoordeling van alle onderdelen levert voor bijna alle doelgroepen een positief effect op van het nieuwe stelsel. De deelnemers tussen 40 en 49 jaar en de middengroep gewezen deelnemers kennen op totaalniveau een neutraal effect van het nieuwe stelsel. De herkomst van het effect verschilt per doelgroep en de hoogte van het effect verschilt ook tussen de doelgroepen. Hierbij is rekening gehouden met de situatie

dat er bij een dekkingsgraad lager dan 107% voor maximaal 10 jaar extra premie wordt gebruikt voor de compensatie en de solidariteitsreserve. Op basis van de evenwichtigheidsbeoordeling is te beredeneren dat bij een dekkingsgraad van 90% er geen sprake zou hoeven zijn van onevenwichtig nadeel voor doelgroepen. Echter, bij een dekkingsgraad van 90% vindt er een dermate forse (11,5%) korting plaats van de opgebouwde pensioenen en de pensioenuitkeringen, dat dit onwenselijk wordt geacht. Het bestuur wenst vanwege deze korting vast te houden aan een 'ondergrens' van dekkingsgraad 95%, waar geen sprake is van een onevenwichtig nadeel voor doelgroepen, ondanks de positieve uitkomsten van de integrale beoordeling bij een dekkingsgraad van 90%. Op grond van aanvullende analyses is ABP tot het oordeel gekomen dat vanaf een dekkingsgraad van 95% er geen sprake is van een onevenwichtig nadeel. De integrale beoordeling van de groep gewezen deelnemers verbetert bij deze dekkingsgraad. De effecten voor de andere doelgroepen veranderen nauwelijks bij deze dekkingsgraad. De verschillen tussen doelgroepen op totaalniveau worden daarmee kleiner.

Dekkingsgraad 125%

De integrale beoordeling van alle onderdelen levert voor alle doelgroepen een positief effect op van het nieuwe stelsel. De herkomst van dit positieve effect verschilt per doelgroep en de hoogte van dit positieve effect verschilt ook tussen de doelgroepen. Met name de jonge gewezen deelnemers kennen integraal beschouwd een (zeer) positief effect. Dit kan geaccepteerd worden, omdat alle doelgroepen er op vooruit gaan en er dus op totaalniveau geen nadeel voor doelgroepen ontstaat. ABP accepteert grotere verschillen onder de voorwaarde dat iedereen erop vooruit gaat. Daarmee is bij deze dekkingsgraad sprake geen sprake van een onevenwichtig nadeel.

Renteschok -100bps

De integrale beoordeling van alle onderdelen levert voor alle doelgroepen een (zeer) positief effect op van het nieuwe stelsel bij een renteschok van -100bps (wat neerkomt op een dekkingsgraad van 101,4%). De herkomst van het effect verschilt per doelgroep en de hoogte van het positieve effect verschilt ook tussen de doelgroepen. De onderlinge verschillen tussen de doelgroepen, integraal beschouwd, blijven beperkt en er zijn geen doelgroepen die in positieve of negatieve zin sterk afwijken van elkaar. Het bestuur heeft geconstateerd dat de ontstane verschillen met name worden veroorzaakt door de effecten uit het FTK. Er is rekening gehouden met de situatie dat er bij een dekkingsgraad lager dan 107% voor maximaal 10 jaar extra premie wordt gebruikt voor de compensatie en de solidariteitsreserve. Er ontstaat op totaalniveau geen nadeel voor doelgroepen en zij kunnen zich evenwichtig vertegenwoordigd voelen doordat er geen grote verschillen zijn. Daarmee is het oordeel van ABP dat bij deze dekkingsgraad sprake van geen onevenwichtig nadeel voor groepen.

Renteschok +100bps

De integrale beoordeling van alle onderdelen levert op totaalniveau een verschillend beeld tussen de doelgroepen onderling bij een renteschok van +100bps (wat neerkomt op een dekkingsgraad van 120,3%). Er zijn doelgroepen die integraal een negatief/nihil effect kennen en er zijn doelgroepen die integraal een (zeer) positief effect kennen van het nieuwe stelsel ten opzichte van het FTK. De herkomst van dit negatieve en positieve effect verschilt per doelgroep en de hoogte van dit negatieve en positieve effect verschilt ook tussen de doelgroepen. De onderlinge verschillen tussen de doelgroepen, integraal beschouwd, zijn aanwezig en er zijn doelgroepen die in positieve of negatieve zin (sterk) afwijken van elkaar. Daarmee is bij dit scenario nog nadrukkelijker de vraag aan de orde geweest of bij deze renteschok al dan niet sprake is van een evenwichtige transitie. Na zorgvuldige bestudering van alle voor- en tegens, gegeven de specifieke situatie van de effecten van een renteschok, is het oordeel van ABP dat bij dit scenario gesproken kan worden van evenwichtigheid vertegenwoordigd voelen en geen sprake is van een onevenwichtig nadeel.

Conclusie

ABP concludeert dat voor dekkingsgraden tussen 95% en 125% en bij renteschokken tussen +/- 100 bps ten opzichte van het ijkmoment van 1 januari 2024 de transitiedoelstellingen van sociale partners op een evenwichtige wijze kunnen worden gerealiseerd. Uit de analyses volgt ook dat er geen doelgroepen zijn die consequent lager uitkomen dan andere groepen. Het bestuur heeft daarbij nadrukkelijk stil gestaan bij de gehanteerde aannames bij het berekenen van de transitie-effecten, zowel die van de verschillende doelgroepen als de verschillen tussen de doelgroepen onderling. Ook zijn alternatieve vermogensverdelingen onderzocht. Uit de analyses is niet gebleken dat een andere verdeling superieur is aan de vermogensverdeling die is voorgesteld in het transitieplan. Het bestuur heeft evenwel benoemd om met sociale partners in gesprek te treden in geval de dekkingsgraad in de periode voor invaren lager wordt dan 107%. Dat past overigens in het scenario zoals ook opgenomen in het transitieplan van sociale partners waarin staat dat partijen met elkaar in overleg zullen treden (in geval van dekkingsgraad lager dan 107%) om te bepalen of aanvullende afspraken nodig zijn.

Hoofdstuk

5 Transitie-FTK en overbruggingsplannen

5.A. Besluitvormingsproces

ABP heeft het verantwoordingsorgaan gevraagd advies te geven over het overbruggingsplan. Op 29 juni 2024 heeft het verantwoordingsorgaan daarover positief geadviseerd. Op basis van dit advies heeft het bestuur het overbruggingsplan definitief vastgesteld.

5.B. Effecten transitie-FTK

In het overbruggingsplan is afgesproken over te gaan op het transitie-FTK. Op de volgende drie onderdelen leidde dat tot een beleidswijziging:

- **Toeslagbeleid:** indexatie vindt alleen plaats als de actuele dekkingsgraad boven de 110% ligt. En deze niet onder de 110% komt ná de indexatie. De indexatie is nooit hoger dan de maatstaf (Consumentenprijsindex). Daarnaast moet de beleidsdekkingsgraad vóór indexatie minimaal 105% zijn, zoals wettelijk vereist binnen het transitie-FTK.
- **Verlagingsbeleid:** voor het overbruggingsplan geldt een invaardekkingsgraad van (minimaal) 101,5%. Om te voorkomen dat de dekkingsgraad hieronder komt, kan ABP besluiten om de pensioenaanspraken en -rechten te verlagen. Daarnaast geldt een wettelijke harde ondergrens voor de dekkingsgraad van 90%.
- **Premiebeleid:** de mogelijkheid van een premieopslag bij een beleidsdekkingsgraad onder de 110% vervalt.

Toeslagbeleid tot invaren

In november 2023 heeft het bestuur besloten niet te indexeren als de actuele dekkingsgraad tot het moment van invaren onder de 110% ligt. De argumenten waaraan het bestuur uiteindelijk het meeste gewicht heeft gegeven en die daarmee hebben geleid tot het besluit, zijn:

- de ambitie om de pensioenen te verhogen als de financiële positie dat toelaat;
- de bescherming van de gewenste invaardekkingsgraad van 110%; de huidige indexatieachterstand van (maximaal) 19,95%.

Door de keuze voor het transitie-FTK kan ABP alle ruimte boven de actuele dekkingsgraad van 110% gebruiken voor indexatie en hoeft ABP geen rekening te houden met de voorwaarde van toekomstbestendige indexatie. Hiermee komt ABP vanaf deze dekkingsgraad tegemoet aan de ambitie van een waardevast pensioen en beschermt het de gewenste invaardekkingsgraad van 110%. Ook helpt het om een verdere toename van de indexatieachterstand te voorkomen of te beperken.

Het besluit is in het belang van deelnemers, gewezen deelnemers en pensioengerechtigden omdat:

- het besluit past binnen de norm van (gewenste) solidariteit: ABP verhoogt zowel de pensioenen van de pensioengerechtigden als die van de deelnemers en gewezen deelnemers.
- het besluit wordt als proportioneel gezien: mede tegen de achtergrond van de (voorgenomen) overgang op het nieuwe pensioenstelsel op 1 januari 2027 (zie vorige punt) leidt het verhogen van de pensioenen naar verwachting niet tot het doorschuiven van tekorten naar jongeren of toekomstige generaties;
- het besluit is uitlegbaar: door de pensioenen te verhogen, maakt ABP de verwachtingen waar en komt het tegemoet aan de wensen van de deelnemers. Geen extra indexatieruimte benutten is nauwelijks uit te leggen aan de deelnemers, gezien de inmiddels opgelopen indexatieachterstand in combinatie met de daarvoor beschikbare ruimte (mits voldoende hoge dekkingsgraad).

Verlagingsbeleid tot invaren

Het transitie-FTK gaat niet alleen over het indexatiebeleid (in dit geval ruimere indexatieregels) maar ook over gewijzigde verlagingsregels. In de aanloop naar de transitie geldt een harde ondergrens voor de dekkingsgraad: die mag niet onder de 90% komen. Als dat gebeurt, moet ABP direct ingrijpen. In het uiterste geval betekent dat een verlaging van pensioenaanspraken en -rechten. Daarnaast moet ABP de pensioenaanspraken en -rechten verlagen als de invaardekkingsgraad van 101,5% voor het

overbruggingsplan niet op tijd behaald dreigt te worden. De verlaging wordt dan direct verwerkt in de pensioen-aanspraken en -rechten in het jaar waarin het overbruggingsplan is ingediend. Sociale partners willen een verantwoorde, uitlegbare en evenwichtige transitie. Afhankelijk van de dekkinggraad bij invaren kan dat betekenen dat de pensioenen verlaagd moeten worden.

De invaardekkinggraad voor het overbruggingsplan van 101,5% is gebaseerd op een transitie zonder generieke verlaging van de ingegane pensioenen, en met het wettelijk minimaal vereiste eigen vermogen en operationele reserve. De ruimte in de dekkinggraad boven de 101,5% kan op het invaarmoment gebruikt worden om de overige door sociale partners geformuleerde transitiedoelen te realiseren.

Premiebeleid tot invaren

Naast het indexatie- en verlagingbeleid is ook het premiebeleid gewijzigd. De mogelijkheid van een premie-opslag vervalt, omdat dit niet past bij de overstap naar het transitie-FTK. Het bestuur heeft deze keuze gemaakt, omdat:

- de premieopslag beperkt bijdraagt aan een hogere dekkinggraad in de periode tot invaren;
- de premieopslag een substantieel effect heeft op de koopkracht van werknemers;
- de premiedekkinggraad al hoog is;
- er in het nieuwe pensioencontract ook geen premie-opslag meer is.

In paragraaf 4.B.5 zijn de (kwantitatieve) effecten van het transitie-FTK beschreven.

5.C. Effect toeslagverlening

Zoals in paragraaf 4.B.6 beschreven, heeft ABP op de onderstaande data als volgt geïndexeerd, op basis van de Indexatie-AMvB:

- per 1 juli 2022: 2,39%
- per 1 januari 2023: 11,96%
- per 1 januari 2024: 3,03%
- per 1 januari 2025: 1,84%

De indexatie per 1 januari 2024 sluit aan op het eind november 2023 vastgestelde beleid voor indexatie en verlagingbeleid tot invaren. Zie ook paragraaf 5.D.

Het effect van deze indexaties op de actuele primo dekkinggraad van het betreffende boekjaar was:

- 2022: -/-14,1% (door indexatie per 1 juli 2022 en 1 januari 2023)
- 2023: -/-3,3%
- 2024: -/- 2,0%

Het verwachte effect voor de resterende jaren tot moment van invaren is opgenomen in het overbruggings-sjabloon bij het Overbruggingsplan 2024. Voor de volledigheid is het verwachte effect van de toeslagverlening op de dekkinggraad voor de desbetreffende jaren hieronder nogmaals weergegeven:

- 2025: -/-2,8%
- 2026: -/-2,6%

De dekkinggraad na de indexatie van 1 januari 2025 was 110%, zowel in het overbruggingsplan als in de feitelijke situatie.

5.D. Beschrijving evenwichtigheid

Eind november 2023 heeft het bestuur het indexatie-beleid tot invaren vastgesteld. Dit beleid maakt gebruik van de ruimte van het transitie-FTK. Indexatie vindt alleen plaats als de dekkinggraad hoger is dan 110%, en ná de indexatie, niet onder de 110% komt. Daarnaast moet de beleidsdekkinggraad vóór indexatie minimaal 105% zijn, zoals wettelijk vereist binnen het transitie-FTK.

Bij het nemen van dit besluit heeft het bestuur een evenwichtige afweging van alle belangen gemaakt. De belangrijkste uitgangspunten waren solidariteit, proportionaliteit en uitlegbaarheid. De randvoorwaarden waren effectiviteit en continuïteit.

De drie belangrijkste redenen voor het gekozen indexatie-beleid tot invaren zijn:

- de ambitie om de pensioenen te verhogen als de financiële positie dat toelaat;
- de bescherming van de gewenste invaardekkinggraad van 110%;
- de beperking van de indexatieachterstand van (maximaal) 19,95% per 1 januari 2024.

Het besluit is evenwichtig omdat:

- het past binnen de norm van (gewenste) **solidariteit**: ABP verhoogt de pensioenen van zowel de pensioengerechtigden als van actieve en gewezen deelnemers. Pensioengerechtigden profiteren hier het meest van, omdat zij direct baat hebben bij een verhoging.
- het **proportioneel** is: gezien de (voorgenomen) overgang naar het nieuwe pensioenstelsel op 1 januari 2027, zorgt de verhoging er niet voor dat tekorten worden doorgeschoven naar jongeren of toekomstige generaties.
- het **uitlegbaar** is: gegeven de hoge inflatie, de opgelopen indexatieachterstand én de beschikbare financiële ruimte (voldoende hoge dekkinggraad) wil ABP tegemoetkomen aan de wensen en verwachtingen van de deelnemers om de pensioenen te verhogen. Niet verhogen zou nauwelijks uit te leggen zijn.

Het besluit is ook getoetst aan de randvoorwaarden van effectiviteit en continuïteit:

- **Effectiviteit:** ABP wil waardevaste pensioenen uitkeren, nu en in de toekomst. Door de pensioenen te verhogen, wordt deze ambitie waargemaakt. De verhoging voorkomt dat de indexatieachterstand verder oploopt en maakt effectief gebruik van de verruimde toeslageregels binnen het transitie-FTK. Zo sorteert ABP al voor op de overgang naar de nieuwe regels voor pensioen.
- **Continuïteit:** een voorwaarde voor het verhogen van de pensioenen is dat het de financiële positie van het fonds niet in gevaar brengt. Daarom mag de actuele dekkingsgraad na verhoging niet onder de ondergrens komen.

Het bestuur vindt dat het in het licht van de overgang naar de nieuwe regels voor pensioen verantwoord is om volledig te indexeren, mits de ruimte daarvoor voldoende is. De redenen daarvoor zijn:

- uit analyse blijkt dat de effecten van volledige indexatie voor de verschillende leeftijdsgroepen nauwelijks verschillen;
- de ruimte die na de verhoging overblijft, is op basis van huidige inzichten voldoende voor vulling van de solidariteitsbuffer en het compensatiedepot;
- het indexatiebeleid in de periode tot invaren wordt meegewogen bij de beoordeling op evenwichtigheid van de verdeling van het vermogen op het moment van invaren.

Tijdelijke terugval naar FTK in 2025

Volgens de Pw mag een pensioenfonds dat op 1 juli 2025 geen implementatieplan heeft ingediend bij de toezichthouder, geen overbruggingsplan indienen voor 2025 en 2026. Dat betekent dat die pensioenfonds geen gebruik (meer) kunnen maken van het transitie-FTK. Zij vallen terug op het FTK. Dit heeft tot gevolg dat zij – afhankelijk van de hoogte van de beleidsdekkingsgraad – een herstelplan moeten indienen in plaats van een overbruggingsplan.

Voor ABP betekent dit:

- dat ABP vóór 1 oktober 2025 een herstelplan heeft ingediend.
- dat indexatie per 1 januari 2026 plaatsvindt op basis van de Indexatie-AMvB, zodat er geïndexeerd kan worden volgens het indexatiebeleid tot invaren.
- dat ABP in 2026 opnieuw een overbruggingsplan wil indienen. Vanaf dan kan er weer gebruikgemaakt worden van het transitie-FTK.

Hoofdstuk

6 Transitieplan (in hoofdlijnen)

6.A. Besluitvormingsproces

Om de ABP-pensioenregeling te laten voldoen aan de Wtp hebben sociale partners en ABP een iteratief proces doorlopen. In de eerste fase hebben sociale partners afspraken gemaakt over de pensioenregeling, zoals de keuze voor de solidaire premieregeling, het omzetten van de bestaande pensioenaanspraken en -rechten (invaren) in de nieuwe pensioenregeling en compensatie.

Voordat er een formeel besluit werd genomen, vond er veelvuldig (informeel) overleg plaats tussen het bestuur en de sociale partners. In de arbeidsvoorwaardelijke fase heeft ABP sociale partners ondersteunend bij werkzaamheden inzake onder andere berekeningen, de impact van alternatieve keuzes op de evenwichtigheid (zoals compensatie, de solidariteitsreserve en gemiste indexatie) en de gevolgen en haalbaarheid van de mogelijke besluiten.

Ook heeft het bestuur, in lijn met artikel 102a lid 2 Pw, geprobeerd zoveel mogelijk duidelijkheid van de sociale partners te krijgen over de doelstellingen die ten grondslag liggen aan de pensioenregeling. Het uitgangspunt hierbij was dat de doelstellingen, maatstaven, bandbreedtes en voorrangsregels helder en robuust moesten zijn, zodat het bestuur binnen de opdracht van sociale partners kon handelen.

Sociale partners legden tenslotte de uiteindelijke keuzes, overwegingen en berekeningen vast in het transitieplan. Hierin wordt ook verantwoord waarom zij vinden dat er sprake is van een evenwichtige transitie. Met de vastgelegde afspraken geven sociale partners aan wanneer volgens hen de transitiedoelen, die zij aan een evenwichtige transitie gesteld hebben, zijn behaald.

In het transitieplan staan de effecten van de wijziging van de pensioenovereenkomst. Ook beschrijft het plan de manier waarop wordt omgegaan met opgebouwde pensioenaanspraken en -rechten voor de verschillende doelgroepen. De effecten voor deze doelgroepen zijn berekend per leeftijdscohort.

Waarborgen in arbeidsvoorwaardelijke fase

De verenigingen van pensioengerechtigden en gewezen deelnemers hebben hoorrecht. In maart 2024 kregen zij de gelegenheid dit hoorrecht uit te oefenen en een oordeel uit te spreken over het concept-transitieplan.

De verenigingen hebben onder andere hun standpunten uitgebracht over het koopkrachtbehoud, de vermogensverdeling en evenwichtigheid, en de uitwerking voor militairen. Ook gaven de verenigingen aan dat er een grote behoefte is aan duidelijke communicatie over de individuele uitwerking, met name rondom het moment van invaren.

Na toepassing van het hoorrecht hebben sociale partners hun achterban geraadpleegd door middel van een stemming om goedkeuring te krijgen voor het transitieplan. Daarna hebben sociale partners het transitieplan definitief gemaakt en aangeboden aan ABP. In het transitieplan wordt nader toegelicht hoe de inbreng van de verenigingen in het hoorrecht is gewogen.

6.B. Evenwichtigheid transitieplan

Het bestuur heeft vanuit de eigen taak en rol een zelfstandige wettelijke verantwoordelijkheid om het invaarbesluit en het besluit om de nieuwe pensioenregeling uit te voeren, te onderbouwen. Ook moet het bestuur aangeven op welke manier zij voldoet aan de verplichting tot evenwichtige belangenafweging. En waarom de effecten van de voorgenomen wijzigingen als geheel (dus) niet tot onevenwichtig nadeel leiden. Hierbij moet het bestuur aantonen dat in het proces en het resultaat van de besluitvorming de verschillende groepen deelnemers op evenwichtige wijze vertegenwoordigd kunnen voelen.

Na het ontvangen van het transitieplan heeft het bestuur in diverse vergaderingen gesproken over de opzet en inrichting van een evenwichtigheidskader (zie ook paragraaf 4.B.9). Hierin is de onderbouwing van de evenwichtigheid van de transitie zorgvuldig vastgelegd aan de hand van een raamwerk.

Hierin zijn de doelstellingen, maatstaven, bandbreedtes en voorrangsregels opgenomen. Bij dit bestuurlijke proces, voor het opstellen van een kader, hoort ook de input en opvolging van opinies van de sleutelfunctiehouders actuariële zaken en risicobeheer, het opvragen van diverse externe juridische adviezen en beoordelingen door Legal. De sleutelfunctiehouder risicobeheer is standaard bij alle bestuursvergaderingen aanwezig, de sleutelfunctiehouder actuariële zaken is op uitnodiging bij specifieke agenda-onderwerpen aanwezig geweest.

Startpunt: evenwichtigheidsprincipes voor het transitieplan

Het uitgangspunt van een evenwichtige belangenafweging is een beoordeling op kwalitatieve en kwantitatieve gronden. De evenwichtigheidsprincipes zijn de basis waarop afwegingen tussen doelgroepen gemaakt en uitgelegd kunnen worden (zie tabel 17). Het gaat dan om keuzes over benodigde compensaties of eventuele inhaalindexaties.

Principe	Toelichting
Begrijpelijkheid	Het besluit dient uitlegbaar, aanvaardbaar en logisch te zijn
Proportionaliteit	Bij de verdeling van de lusten en de lasten ontstaan er geen te grote verschillen tussen doelgroepen
Solidariteit	Het is inzichtelijk of en welke solidariteitsstromen er zijn tussen de verschillende doelgroepen en of die stromen acceptabel zijn

Tabel 17: Principes

Het principe van begrijpelijkheid houdt een gerust gevoel en vertrouwen voor de deelnemers in. Het blijft complexe materie die zo begrijpelijk mogelijk moet zijn. Deze uitlegbaarheid is geen afzonderlijke doelstelling; het verhaal naar de deelnemers moet goed, logisch, duidelijk, aanvaardbaar en uitlegbaar zijn. Dit draagt bij aan het vertrouwen in de transitie en de nieuwe regeling.

Het principe van proportionaliteit houdt in dat de verschillen bij de verdeling van de lusten en de lasten niet te groot zijn. De concrete uitwerking hiervan zijn de gedefinieerde bandbreedtes die verder worden toegelicht in dit document. Zie ook hoofdstuk 4 inzake de evenwichtigheidsbeoordeling.

Het principe van solidariteit gaat over de mate waarin de risico's en het rendement onder de deelnemers worden gedeeld. Het doel hiervan is om uiteindelijk op de juiste manier invulling te geven aan het belang van alle doelgroepen.

Doelstellingen ABP

Op grond van artikel 102a lid 1 Pw heeft het bestuur vanuit diens eigen verantwoordelijkheid, en geïnspireerd op de gezamenlijke principes, eigen doelstellingen vastgesteld voor de beoordeling van de evenwichtigheid in het transitieplan. Deze zijn:

1. Stabiele overgang:

Dit houdt in dat de uitkeringen zoveel als mogelijk gelijk blijven als gevolg van het invaren naar het nieuwe stelsel, met name op korte termijn (3 tot 5 jaar)²⁹.

2. Financiële gelijkwaardigheid:

Dit houdt in dat ABP streeft naar beperkte verschillen in het verwachte bereikbaar pensioen van deelnemers, met name op de langere termijn.

Om een besluit te kunnen vormen over de opdrachtaanvaarding is het transitieplan beoordeeld. Het bestuur heeft geprobeerd zoveel mogelijk duidelijkheid van sociale partners te krijgen over de doelstellingen, maatstaven en bandbreedtes van de opdracht die sociale partners in de vorm van het transitieplan aan ABP hebben gegeven. Dit is gedaan in lijn met artikel 102a lid 2 Pw. ABP en sociale partners hebben het belang van het iteratieve proces

²⁹ Hiermee is bedoeld aan te geven dat ernaar gestreefd wordt om de uitkeringen "minimaal" gelijk te houden. Simpel gezegd: verlagingen dienen in principe te worden voorkomen maar verhogingen worden wel nagestreefd.

onderkend om te zorgen dat doelen, maatstaven en bandbreedtes op elkaar aansluiten. Het bestuur heeft geconstateerd dat haar hoofddoelstellingen aansluiten op de transitiedoelen.

Transitiedoelen en maatstaven

Met de kwantitatieve maatstaven is beoordeeld in welke mate de transitiedoelen behaald worden. Hieronder volgt per doelstelling van ABP en per transitiedoel welke maatstaven van toepassing zijn.

Hoofddoelstellingen ABP	Transitiedoelen transitieplan	Maatstaven
Stabiele overgang	(1) Tenminste gelijke pensioenuitkeringen.	Delta uitkering op het moment van transitie.
	(2) Opvangen schommelingen na transitie door vullen solidariteitsreserve.	Verwachte verlaging (product van kans en omvang van verlaging) van de uitkering.
	(3) Verhogen (verwachte) pensioenen.	Delta uitkering op het moment van transitie. Delta opgebouwd pensioen op het moment van transitie.
	(4) Tegemoetkoming indexatieachterstand.	Delta uitkering op het moment van transitie. Delta opgebouwd pensioen op het moment van transitie.
Financiële gelijkwaardigheid	(5) Tenminste gelijk verwacht pensioen.	Delta uitkering 10 jaar na transitie, in slecht, verwacht en goed weer. Delta verwacht pensioen op 68 jaar of minimaal 10 jaar na transitie, in slecht, verwacht en goed weer. Delta netto profijt.
	(6) Compensatie afschaffen doorsnee-systematiek.	Verschil in verwacht pensioen tussen doelgroepen, voor en na compensatie.

Tabel 18: Overzicht koppeling doelstellingen en maatstaven

Bandbreedtes

Bandbreedtes zijn noodzakelijk om de evenwichtigheid te kunnen beoordelen. Deze bandbreedtes zijn vastgesteld in het kader voor de integrale beoordeling van de evenwichtigheid en geven aan wat de grenzen van de uitkomsten zijn die als evenwichtig worden beoordeeld.

Als de uitkomst van de maatstaf binnen de bandbreedte blijft, is geen sprake van een onevenwichtig nadeel. Andersom geldt, dat als de uitkomsten buiten de bandbreedte vallen, is het uitgangspunt dat dit in principe niet binnen het kader van ABP past ter beoordeling van de opdracht van sociale partners. Het resultaat voldoet in dat geval in beginsel niet aan de evenwichtigheidsnorm van ABP.

De conclusie van de evenwichtigheidsbeoordeling is dat de uitkomsten van financiële en economische scenario's in principe binnen de gestelde bandbreedtes vallen. Minimale (positieve) overschrijdingen, van niet wettelijke maatstaven, zijn beargumenteerd en verklaard. Naar het oordeel van het bestuur vallen deze afwijkingen binnen de

Zoals eerder beschreven, hebben het fonds en sociale partners ieder hun eigen verantwoordelijkheid in het beoordelen van de evenwichtigheid. Alle partijen erkennen het belang dat de uitgangspunten op elkaar moeten aansluiten. Juist door het gebruik van een iteratief proces, zijn de te hanteren maatstaven om de haalbaarheid van de doelstellingen te beoordelen, gaandeweg op elkaar gaan aansluiten.

marge en zijn deze zodoende als evenwichtig beschouwd. Bij grote renteschokken van +/- 200 bps vallen de uitkomsten buiten de bandbreedtes. In die gevallen worden de uitkomsten als onevenwichtig beoordeeld. Daarom moeten uitkomsten bij renteschokken groter dan +/- 100 bps nader beoordeeld worden. Zie hiervoor ook hoofdstuk 6.E.

In bijlage 4 zijn de resultaten van de toetsing van alle maatstaven opgenomen. In de grafieken zijn ook de bandbreedtes opgenomen zoals gedefinieerd in het kader voor de integrale beoordeling van de evenwichtigheid.

6.C. Uitvoerbaarheid transitieplan

Solidaire premieregeling

Zoals eerder in dit hoofdstuk vermeld, is het transitieplan beoordeeld om een besluit te kunnen nemen over de opdrachtaanvaarding. Daarna zijn de details van de pensioenregeling verder uitgewerkt en getoetst. Daarbij is gekeken of de regeling past bij de doelstellingen en beleidsuitgangspunten van het fonds, of deze evenwichtig

is, voldoet aan wet- en regelgeving, en beheerst en integer kan worden uitgevoerd. Tijdens dit proces waren zowel de sleutelfunctiehouders, het verantwoordingsorgaan als het intern toezicht betrokken, ieder vanuit hun eigen rol en verantwoordelijkheid. Dit proces is afgerond met een opdrachtbevestiging van het fonds aan sociale partners als sluitstuk van het opdrachtaanvaardingsproces van de nieuwe pensioenregeling die per 1 januari 2027 in werking treedt.

Het bestuur vindt dat de opdracht zoals beschreven in het transitieplan kan worden aanvaard, omdat deze uitvoerbaar is. Dit heeft het bestuur geconcludeerd onder andere naar aanleiding van de uitvoeringstoetsen die zijn verricht. Voor een uitgebreide beschrijving van hoe deze uitvoerbaarheid getoetst is, wordt verwezen naar paragraaf 2.B. Zoals uit hoofdstuk 2 volgt zijn uitgebreide analyses uitgevoerd om de uitvoerbaarheid (haalbaarheid en maakbaarheid) aan te tonen respectievelijk te toetsen. In de opdrachtbevestiging is uitgewerkt hoe het bestuur de opdracht heeft geïnterpreteerd en onder welke voorwaarden de opdracht is aanvaard.

Complexiteitsreductie

De zogenoemde “complexiteitsreductie” wordt primair gedreven door de wijziging van de aard van de regeling, van uitkeringsregeling naar premieregeling. Daarnaast vinden ABP en sociale partners dat de huidige pensioenregeling te complex is geworden zowel voor deelnemers om te begrijpen als voor ABP om uit te voeren. Daarom hebben sociale partners ervoor gekozen om complexiteit in de nieuwe pensioenregeling zoveel mogelijk te vermijden en bestaande complexiteit op te lossen.

Dit heeft in het transitieplan geleid tot een aantal vereenvoudigingen, met inachtneming van de belangen van de betreffende deelnemers:

1. **Overgangsbepaling K1 t/m K3 uit het huidige reglement (ook wel de zogenaamde Bijlage K en OOP):** er is gezocht naar een mogelijkheid om ook deze bijzondere overgangsregelingen om te kunnen zetten naar de nieuwe regeling. Het gaat hierbij om een bijzondere vorm van aanspraken en rechten vanwege het voorwaardelijke karakter.
2. **AOP:** in de huidige regeling waren drie vormen van arbeidsongeschiktheidspensioenen mogelijk. In de nieuwe regeling is er nog maar één regeling van toepassing.
3. **Wezenpensioen:** bij ingegane wezenpensioenen waren verschillende eindleeftijden van toepassing. Deze worden in de nieuwe regeling allemaal gesteld op 25 jaar. Daarnaast is de maximering van het aantal wezen komen te vervallen. In de huidige regeling was er een maximum van vijf kinderen.
4. **ANW-compensatie en compensatie bestaande uitkeringen:** de bestaande uitkering zal worden vastgesteld op het op transitiemoment geldend bedrag. Toekomstige uitkeringen zullen worden vastgesteld op een vast bedrag per dienstjaar.

5. **Vrijwillig bijsparen:** de mogelijkheid tot vrijwillig bijsparen voor een extra ouderdomspensioen/ nabestaandenpensioen na de pensioendatum blijft, waarbij de complexiteit van het product is teruggebracht.
6. **Nettopensioen:** deze regeling wordt beëindigd en komt te vervallen, uiterlijk per 1 januari 2027. De regeling bleek te kostbaar en wordt door zeer weinig deelnemers gekozen. Voor deze regeling zal een collectieve waardeoverdracht plaatsvinden van het opgebouwde kapitaal en de ingegane uitkeringen naar een verzekeraar. In afstemming met sociale partners, wil ABP deze collectieve waardeoverdracht halverwege 2026 realiseren.
7. **Uitgangspunt is één pensioenregeling:** militairen hebben op dit moment een eigen pensioenregeling binnen de ABP-regeling. In het transitieplan hebben sociale partners vastgesteld dat militairen in de nieuwe situatie het beste kunnen meedoen aan de nieuwe algemene ABP-regeling. Aansluiting bij de algemene ABP-regeling leidt tot financiële voordelen: er gelden lagere uitvoeringskosten en de pensioentarieven zijn gunstiger. Dit is het gevolg van de samenstelling van de gehele ABP-populatie ten opzichte van de militaire populatie. Ook voor militairen gaat daarom de algemene ABP-regeling gelden. Dit heeft qua uitvoering diverse voordelen voor ABP, omdat er geen sprake meer is van een uitzonderingssituatie. In algemene zin geldt dat er vanaf 1 januari 2027 sprake zal zijn van één basispensioenregeling voor alle sectoren binnen ABP.
8. **Begrotingsgefinancierde pensioenaanspraken militairen:** voor de betreffende militairen worden de begrotingsgefinancierde pensioenaanspraken van vóór 1 juni 2001 gekapitaliseerd, met een eenmalige koopsom. Ook wordt rekening gehouden met een arbeidsvoorwaardelijke toezegging voor (het vervallen van) de niet-korten bepaling.
9. **Niet-uitruilbaar partnerpensioen:** het niet-uitruilbaar partnerpensioen dat is opgebouwd tot 1 juli 1999 wordt uitruilbaar voor deelnemers die nog niet met pensioen zijn. Hierdoor vervalt het onderscheid tussen opgebouwd partnerpensioen in de verschillende tijdsvakken.

Uitvoerbaarheid pensioenregeling

De genoemde complexiteitsreducties zorgen ervoor dat de pensioenregeling beter uitvoerbaar wordt ten opzichte van de huidige situatie.

In paragraaf 2.B.1 wordt de uitvoerbaarheid van de nieuwe pensioenregeling nader besproken.

6.D. Conformiteit transitieplan met wettelijke voorschriften

Het bestuur heeft laten toetsen (zie paragraaf 2.B.1) of het transitieplan en de uitvoering daarvan inclusief de financiële opzet van de pensioenregeling in lijn zijn met de toepasselijke wet- en regelgeving. Verder is de toepasselijke regelgeving getoetst via het voorgeschreven invaarsjabloon van DNB. De uitkomst is dat de pensioenregeling

en de financiële opzet, voor zover bij de besluitvorming inzake de opdrachtaanvaarding en het opstellen van het implementatieplan is te overzien, voldoen aan wet- en regelgeving.

6.E. Aandachtspunten transitieplan

Het bestuur heeft een aantal aandachtspunten geconstateerd voor het uitvoeren van het transitieplan in relatie tot de evenwichtigheidsbeoordeling.

Algemeen

Het bestuur is van mening dat de opdracht zoals beschreven in het transitieplan kan worden aanvaard en heeft dit in de opdrachtbevestiging vastgelegd.

Aandachtspunten transitieplan in verband met eigen bestuurlijke beoordeling

Op basis van de evenwichtigheidsbeoordeling zijn door het bestuur een aantal aandachtspunten benoemd die ABP nader wil toelichten. Hiermee wordt bedoeld dat het bestuur ruimte ziet om op deze punten een nadere duiding te geven, binnen de tekst van het transitieplan.

- **Dekkingsgraad op moment van invaren.** Het eerste punt gaat over de dekkingsgraad op het moment van invaren. In het transitieplan hebben sociale partners bepaald dat evenwichtig invaren mogelijk is bij een dekkingsgraad op invaarmoment tussen 90% en 125%. Het bestuur heeft een eigen beoordeling en afweging gemaakt. Voor het bestuur geldt dat een dekkingsgraad tussen 95% en 125% niet leidt tot onevenwichtig nadeel voor deelnemers, gewezen deelnemers, andere aanspraakgerechtigden of pensioengerechtigden. Als op het invaarmoment de dekkingsgraad lager dan 95% of hoger dan 125% is, dan is een nadere afweging noodzakelijk door ABP. Volgens het bestuur wijkt deze beoordeling niet wezenlijk af van het transitieplan. Het fonds neemt enkel zijn eigen verantwoordelijkheid in het beoordelen van de evenwichtigheid. Als de dekkingsgraad op invaarmoment lager dan 95% of hoger dan 125% is (of voorzienbaar is dat dit het geval is), zal ABP in gesprek gaan met sociale partners om samen te bepalen wat er moet gebeuren. In het transitieplan is al afgesproken dat sociale partners bij een dekkingsgraad lager dan 107% of hoger dan 125% met elkaar overleggen of aanvullende of afwijkende afspraken nodig zijn. Een overleg met ABP in die situaties sluit daar goed op aan. Bij een dekkingsgraad lager dan 107% of hoger dan 125% (tijdens de monitoringsperiode) kan sprake zijn van een gezamenlijk overleg tussen ABP en sociale partners. Ook zal ABP in de situatie van een dekkingsgraad lager dan 107% in overleg treden met het verantwoordingsorgaan.
- **Renteschok.** Het tweede punt gaat over hoe het bestuur en sociale partners tegen renteschokken aankijken. Zoals gezegd, staat in het transitieplan dat bij bepaalde dekkingsgraden opnieuw overleg plaatsvindt om te beoordelen of aanvullende afspraken nodig zijn

voor een evenwichtige transitie. ABP heeft dit nader uitgewerkt en stelt een grens bij een renteschok van 100 bps. Dit houdt in dat renteschokken in geval van invaren binnen +/- 100 bps (ten opzichte van de peildatum 1 januari 2024) niet tot onevenwichtig nadeel zullen leiden voor deelnemers, gewezen deelnemers, andere aanspraakgerechtigden of pensioengerechtigden. Volgens het bestuur geldt hiervoor hetzelfde als voor de dekkingsgraad op het moment van invaren. Als de renteschokken buiten de bandbreedte vallen tijdens de monitoringsperiode (of indien voorzienbaar is dat deze situatie zich voordoet), dan zal ABP initiatief nemen om nader in overleg met sociale partners te treden.

- **Bandbreedtes.** Het derde punt heeft betrekking op de bandbreedtes van de maatstaven die de transitiedoelen beoordelen. Het evenwichtigheidskader van ABP geeft een nadere duiding van de bandbreedtes die als acceptabel worden gezien door ABP. Dit leidt ertoe dat de bandbreedtes variëren en in meer detail worden ingevuld voor de diverse maatstaven en doelgroepen. Volgens ABP past deze duiding binnen de afspraken van het transitieplan.
- **Bijlage K en OOP.** Het vierde punt ziet op de omzetting van de voorwaardelijke aanspraken uit Bijlage K en OOP en de methode die in het transitieplan is opgenomen om deze aanspraken te waarderen en toe te kennen aan het pensioenvermogen. ABP heeft na ontvangst van het verzoek tot opdrachtaanvaarding vastgesteld dat die doelstelling van het transitieplan – vanwege de aard van deze voorwaardelijke aanspraken – niet binnen de standaardregel in te vullen is (artikel 150n lid 3 Pw). ABP heeft onderzocht op welke wijze, binnen de wettelijke vereisten, zo goed mogelijk recht gedaan kan worden aan de doelstellingen uit het transitieplan. Het is mogelijk om binnen de standaardmethode een vermogensverschuiving toe te passen (zoals bedoeld in artikel 150n lid 6 Pw) als de dekkingsgraad dat toelaat. Op grond van de bestuurlijke ruimte (door het toepassen van zo'n vermogensverschuiving) zal ABP zo veel als mogelijk recht doen aan de methode zoals beschreven in het transitieplan. Hierbij zal ABP rekening houden met artikel 150o lid 3 Pw. Deze bepaling zorgt ervoor dat er minimaal 100% van de Technische voorziening dient te worden meegegeven. Deze wettelijke bepaling heeft effect op het resultaat van de vermogensverschuiving.

Samenvattend

De genoemde aandachtspunten zijn volgens het bestuur een nadere duiding van de bedoeling van het transitieplan rekening houdend met het uitvoeren van deze afspraken passend binnen wet- en regelgeving.

6.F. Financiële grenzen

In het transitieplan zijn afspraken gemaakt over het invaren bij dekkingsgraden vanaf 90% tot en met 125%. Om tot een goed besluit te komen, hebben ABP en sociale partners samen verschillende financiële en economische omstandigheden verkend. Daarbij is besproken in welke

situaties de afgesproken (transitie)doelstellingen, kwantitatieve maatstaven, voorrangregels en bandbreedtes zonder meer gelden en geen nadere besluitvorming nodig is. Tabel 19 geeft een overzicht van deze scenario's, waarvan de evenwichtigheidsbeoordeling bij het bestuur ligt. Het samenspel van deze scenario's kan worden gezien als het afdekken van de redelijkerwijs voorzienbare situaties. Daarom is ook gekeken naar meer extreme situaties.

Met deze scenario's kan worden bepaald wanneer de transitie-effecten binnen de bandbreedtes vallen en wanneer niet. Daarnaast heeft het bestuur in haar beoordeling van evenwichtigheid ook de effecten van het transitie-FTK en de nieuwe regeling betrokken. Hierdoor ontstaat een duidelijk beeld van de ruimte waarbinnen ABP de opdracht van sociale partners kan uitvoeren en beheerst kan invaren.

Hierbij is het standpunt dat andere variabelen voor nu onvoldoende relevant zijn om op voorhand al te betrekken in deze analyses. Veel mogelijke variabelen hebben

bovendien al een effect dat tot uiting komt in de dekkingsgraad.

De beoordeling van de evenwichtigheid is uitgevoerd op basis van de transitie-effecten die uitgaan van de door DNB gepubliceerde sets. Dit sluit aan op de wettelijke verplichting om deze sets ook te gebruiken in de communicatie naar deelnemers. Het sluit ook aan bij de uitgangspunten in het transitieplan van sociale partners.

In paragraaf 4.B.9 is toegelicht hoe de evenwichtigheid is beoordeeld, inclusief een toelichting per scenario. Hier is ook toegelicht waar de ondergrens van een dekkingsgraad van 95% op gebaseerd is, in plaats van een dekkingsgraad van 90%. Dit is ook nader toegelicht in paragraaf 6.E.

Volgens het bestuur kan er worden ingevaren zonder onevenwichtig nadeel voor (groepen) belanghebbenden binnen het fonds als de dekkingsgraad tussen de 95% en 125% ligt en de rente niet meer dan 100 bps stijgt of daalt ten opzichte van 1 januari 2024.

Onderdeel	Variabelen	Korte toelichting
Scenario's dekkingsgraad bij invaren	90%, 101,5%, 110% en 125%.	Deze dekkingsgraden zijn zodanig gekozen dat ze aansluiten bij de belangrijkste dekkingsgraden uit het transitieplan van sociale partners. Sociale partners hebben, in het kader van complete besluitvorming, afspraken gemaakt bij een dekkingsgraad tussen de 90% en 125%. De dekkingsgraad van 101,5% betreft de invaardekkingsgraad in het kader van het overbruggingsplan. Bij deze dekkingsgraad wordt voldaan aan de wettelijke minimale vereiste. De dekkingsgraad van 110% kan worden beschouwd als een basisscenario in het transitieplan.
Rentescenario's bij invaren	Renteschok van +/- 100 bps en +/- 200 bps	Deze renteschokken zijn gekozen omdat hiervan inmiddels DNB-sets beschikbaar zijn. Deze waren niet beschikbaar bij de totstandkoming van het transitieplan. In het transitieplan is wel al geconstateerd dat een renteschok van 300 bps aanleiding geeft om nader in overleg te gaan.

Tabel 19: Financiële en economische scenario's die worden meegenomen bij de beoordeling

6.G. Overschrijding financiële grenzen

In het transitieplan is opgenomen dat als de dekkingsgraad eind oktober 2025 lager is dan 107% of hoger dan 125% zullen sociale partners met elkaar overleggen of er aanvullende afspraken nodig zijn om in te kunnen varen.

Het bestuur houdt de dekkingsgraad in aanloop naar de invaardatum goed in de gaten. Als de dekkingsgraad op de beoogde invaardatum van 1 januari 2027 buiten de voornoemde bandbreedte dreigt te vallen of als de rente meer dan 100 bps stijgt of daalt tijdens de monitoringfase, (dus ook als een dergelijke situatie wordt voorzien), dan informeert ABP de sociale partners.

ABP bekijkt elk kwartaal de transitie-effecten, nadat DNB nieuwe P- en Q-sets publiceert. Als blijkt dat de uitkomsten buiten de bandbreedtes treden, of dat bepaalde doelgroepen onevenwichtig nadeel ervaren op het moment van invaren, dan gaat ABP in overleg met

sociale partners. Samen bekijken ze dan wat er nodig is om alsnog te komen tot een evenwichtige transitie.

Omdat er bij een dekkingsgraad onder 105% geen vermogensverschuiving mag plaatsvinden, wil het bestuur bij een dekkingsgraad onder 107% (of zodra een dergelijke situatie wordt voorzien) met sociale partners in gesprek.

Bijlage 1. Begrippenlijst

Begrip/afkorting	Volledige begrip	Uitleg
Actuariële en bedrijfs-technische nota	Actuariële en bedrijfs-technische nota	De actuariële en bedrijfstechnische nota geeft de centrale criteria aan op basis waarvan het (financieel) beleid van een pensioenfonds wordt gevoerd. Het opstellen van een actuariële en bedrijfstechnische nota is een verplichting die voortvloeit uit de Pensioenwet (Pw).
audit commissie	audit commissie	De auditcommissie ondersteunt het niet-uitvoerend bestuur in de toezichhoudende taak. Om het intern toezicht goed te borgen zitten er naast niet-uitvoerend bestuurders ook externe leden in de auditcommissie.
AIR	APG Integraal Risicomanagement Raamwerk	Het raamwerk dat APG gebruikt voor het identificeren, mitigeren en blijvend controleren van risico's. Het raamwerk bestaat uit de risicogovernance, de cultuur van risicobewustzijn, het risico-beleid, de risicobereidheid, het risicomanagementproces en de risicorapportage.
AOP	Arbeidsongeschiktheids-pensioen	Arbeidsongeschiktheidspensioen.
APG	Algemene Pensioen Groep NV	De pensioenuitvoeringsorganisatie en uitbestedingspartner vermogensbeheer van ABP. De Algemene Pensioen Groep, APG, is de grootste pensioenuitvoeringsorganisatie van Nederland. Op 1 maart 2008 werd APG opgericht als zelfstandige uitvoeringsorganisatie van Stichting Pensioenfonds ABP (het pensioenfonds voor overheid en onderwijs).
AUP	Agreed Upon Procedures	De opdracht die de externe accountant van ABP uitvoert ten aanzien van de datakwaliteit onder de Standaard 4400 Opdrachten tot het verrichten van overeengekomen specifieke werkzaamheden.
Besluit uitvoering Pw en Wet verplichte beroepspensioenregeling	Besluit uitvoering Pensioenwet en Wet verplichte beroepspensioenregeling	In het Besluit uitvoering Pensioenwet en Wet verplichte beroepspensioenregeling worden bepalingen uit de Pensioenwet (Pw) en de Wet verplichte beroepspensioenregeling uitgewerkt.

Begrip/afkorting	Volledige begrip	Uitleg
bestuur	bestuur	Ons bestuur bestaat uit uitvoerende bestuurders, niet-uitvoerende bestuurders en een onafhankelijk voorzitter. Het gaat om: • drie uitvoerende bestuurders • twaalf niet-uitvoerende bestuurders • één onafhankelijk voorzitter De uitvoerende en niet-uitvoerende bestuurders vormen samen het bestuur. Het bestuur is verantwoordelijk voor strategie en beleid van ABP.
Bijlage K	Bijlage K	Bij de privatisering van ABP in 1996 is de overstap gemaakt van de ABP-wet naar Pensioenreglement. Bij deze overgang is een aantal overgangsmaatregelen afgesproken om de overgang naar een eenvoudigere pensioenregeling te bewerkstelligen. Bij deze overgang zijn de pensioenaanspraken in totaliteit gelijkwaardig. Deze overgangsregelingen zijn vastgelegd in Bijlage K van het reglement.
bps	Basispunt	Een honderdste procent (0,01%).
Cohort	Cohort	Groep personen die gedurende een bepaalde periode, bijvoorbeeld een kalenderjaar, eenzelfde (demografische) gebeurtenis heeft meegemaakt.
Compensatiedepot	Compensatiedepot	Dit is een depot (reserve) dat wordt gebruikt om compensatie te bieden aan deelnemers die nadeel ondervinden van de overgang naar de nieuwe pensioenregeling.
Datakwaliteit	Datakwaliteit	Datakwaliteit is de mate waarin data geschikt is voor het doel waarvoor ze wordt gebruikt. Het kader datakwaliteit richt zich op het doel om juist en volledig in te varen in het nieuwe pensioenstelsel.
Data lineage	Data lineage	De oorsprong van de data-elementen en hoe deze door de processen en systemen stromen.
Data Profiling	Data Profiling	Een onderzoek op compleetheid, juistheid van het data type (validiteit), de verwachte domeinwaarden (accuraatheid) en de data distributie.
Dataschoning	Dataschoning	Met dataschoning worden gegevens zorgvuldig beoordeeld, en waar nodig gewijzigd en aangevuld.
Decharge verlenen	Decharge verlenen	Met decharge verlenen wordt het beleid goedgekeurd en wordt de bestuurder van verdere plicht ontheven.
DNB	De Nederlandsche Bank	De centrale bank van Nederland die onder meer toezicht houdt op pensioenfondsen
DRI	Deelnemer Risico Indicatoren	Risico-indicatoren aangaande datakwaliteit gebaseerd op het profiel en de kenmerken van de deelnemerspopulatie.
DTO	Definitief transitieoverzicht	Het definitieve transitieoverzicht dat na de transitie verstuurd wordt. Deze bevat de definitieve cijfers.
Eerbiedigende werking	Eerbiedigende werking	Eerbiedigende werking binnen de Wtp betekent dat bepaalde bestaande rechten of regelingen onder het oude pensioenstelsel mogen blijven gelden.

Begrip/afkorting	Volledige begrip	Uitleg
Eigen Risicobeoordeling	Eigen Risicobeoordeling	De Eigen Risicobeoordeling is een proces van integrale analyse en beoordeling van: • de risico's waaraan een pensioenfonds is of in de toekomst kan worden blootgesteld; en • de effectiviteit van het risicobeheer – en de doelmatigheid daarvan. Een toelichting daarover is ook opgenomen in artikel 18b van Besluit financieel toetsingskader pensioenfondsen en in artikel 46b, derde lid van Besluit uitvoering pensioenwet (Pw) en Wet verplichte beroepspensioenregeling.
Evenwichtigheidsbeoordeling	Evenwichtigheidsbeoordeling	Dit is de beoordeling van de evenwichtigheid van de effecten van de voorgenomen wijzigingen.
Ex-ante	Ex-ante	Een schatting die vooraf plaatsvindt.
FTK	Financieel Toetsingskader	In het Financieel Toetsingskader (FTK), onderdeel van de Pensioenwet (Pw), zijn de wettelijke financiële eisen aan pensioenfondsen vastgelegd.
H&T beleid	Herziening & Terugbetaling-beleid	In dit beleid is de correctiegrens vastgesteld welke bepaalt of gevonden fouten gecorrigeerd worden of geaccepteerd worden. In beginsel worden alle onjuistheden in pensioenen of aanspraken gecorrigeerd die groter zijn dan (+/-) 1 euro bruto aanspraak per deelnemer per maand.
Implementatieplan	Implementatieplan	Dit is het plan dat beschrijft hoe de overgang naar de nieuwe pensioenregeling zal worden uitgevoerd.
Indexatie-AMvB	Indexatie Algemene Maatregel van Bestuur	De in 2022 en 2023 opgenomen tijdelijk deels verruimde wettelijke indexatieregels in het Besluit in verband met indexatie vanwege voorgenomen transitie.
Interne collectieve waardeoverdracht	Interne collectieve waardeoverdracht	De collectieve overdracht van de opgebouwde pensioen-aanspraken en -rechten in de nieuwe pensioenregeling. Dit wordt ook "invaren" genoemd.
Intern toezicht	Intern toezicht	Het intern toezicht wordt uitgevoerd door de niet-uitvoerende bestuursleden die hierin worden ondersteund door de audit-commissie.
Invaarbesluit	Invaarbesluit	Het invaarbesluit verwijst naar het definitieve besluit tot interne collectieve waardeoverdracht in het kader van de transitie naar een nieuwe pensioenregeling.
Invaarsjabloon	Invaarsjabloon	Het invaarsjabloon is een verplicht onderdeel van de melding van een voornemen tot invaren. Het invaarsjabloon geeft een pensioenfonds inzicht in de wettelijke vereisten die DNB bij de invaarmelding beoordeelt.
Invaren	Invaren	De collectieve overdracht van de waarde van opgebouwde pensioenaanspraken en pensioenrechten in de nieuwe pensioenregeling. Dit wordt ook "interne collectieve waarde-overdracht" genoemd.
IRM	Integraal risicomanagement	Het raamwerk dat bestaat uit verschillende componenten: • Governance en organisatie; • Cultuur en gedrag; • Risicostrategie en -bereidheid; • Risicobeleid en -proces; • Risicomonitoring en -rapportage; en • Data en systemen.

Begrip/afkorting	Volledige begrip	Uitleg
ISAE	International Standard for Assurance Engagements	De ISAE 3402 is een assurance standaard die aantoont dat de beheersmaatregelen voor uitbestede processen die een directe of indirecte relatie hebben met financiële verslaglegging van een organisatie goed zijn ingericht en (bij type 2) effectief werken over een periode. Deze internationale standaard is in Nederland vertaald naar de Standaard 3402.
		De ISAE 3000 (ook bekend als COS 3000) is een assurance standaard die niet gericht zijn op financiële informatie. Deze assurance standaard wordt veelal gebruikt voor assurance met betrekking IT-security, privacy en IT beheersprocessen die geen impact hebben op de financiële verslaglegging van een organisatie. Deze internationale standaard is in Nederland vertaald naar de Standaard 3000.
Iteratie / iteratief proces	Iteratie / iteratief proces	Iteratie is het steeds herhalen van eenzelfde proces, verwerking op het bekomen resultaat. Bij de transitie naar het nieuwe pensioenstelsel zijn sociale partners en ABP vanaf het begin gezamenlijk betrokken.
KDE	Kritieke data-element	Een data-element dat belangrijk is ten behoeve van invaren.
Liquide beleggingen	Liquide beleggingen	Liquiditeit geeft het gemak aan waarmee bezit kan worden verkocht. Beleggingen die snel kunnen verkocht zijn meer liquide dan beleggingen waar nauwelijks kopers voor zijn.
Macro-langlevensrisico	Macro-langlevensrisico	Het macro-langlevensrisico is het risico dat we met zijn allen gemiddeld ouder worden dan verwacht.
Minimaal Vereist Eigen vermogen/MVEV	Minimaal Vereist Eigen Vermogen	Het minimaal vereist eigen vermogen is de minimale hoeveelheid eigen vermogen die een pensioenfonds op grond van artikel 140 Pw moet aanhouden om toekomstige pensioen-uitkeringen te garanderen.
MTA	Maximaal Toegestane Afwijking	Een kwantitatieve onderzoeksgrens voor datafouten die in geval van overschrijding leidt tot additioneel onderzoek. Vastgesteld op (+/-) 1 euro bruto aanspraak per deelnemer per maand.
Netto-profijt	Netto-profijt	Het verschil tussen de waarde van de te verwachten toekomstige pensioenuitkeringen en de waarde van de toekomstige premie-inleg.
niet uitvoerend bestuur	niet uitvoerend bestuur	Ons bestuur bestaat uit uitvoerende bestuurders, niet-uitvoerende bestuurders en een onafhankelijk voorzitter. Het gaat om: • drie uitvoerende bestuurders • twaalf niet-uitvoerende bestuurders • één onafhankelijk voorzitter De niet-uitvoerende bestuurders vertegenwoordigen onze werknemers (4 leden), werkgevers (5 leden) en pensioen-gerechtigden (3 leden). Zij voeren het intern toezicht uit op het bestuur, het uitvoerend bestuur en de algemene gang van zaken binnen ABP. De uitvoerende en niet-uitvoerende bestuurders vormen samen het bestuur.
NPC	Nieuw Pensioencontract	Nieuw Pensioen Contract. Deze term is synoniem voor Wtp.
NPC-programma	NPC-programma	Het programma dat ABP in het kader van de transitie naar het nieuwe pensioenstelsel heeft opgezet.
OOP	Ongehuwde Ouderdomspensioen	Het ongehuwde ouderdomspensioen komt tot uitkering als een gepensioneerde ongehuwd is op pensioeningang of na overlijden van de partner.

Begrip/afkorting	Volledige begrip	Uitleg
Overbruggingsplan 2024	Overbruggingsplan 2024	Plan dat volgens wettelijk voorgeschreven rekenregels bepaalt of een pensioenverlaging noodzakelijk is om de invaardekkingsgraad te kunnen bereiken bij de transitie naar het NPC. Het overbruggingsplan 2024 is op 1 juli 2024 bij DNB ingediend.
Pensioenaanspraken	Pensioenaanspraken	Dit zijn de rechten op een nog niet ingegaan pensioen die een deelnemer heeft opgebouwd in de pensioenregeling.
Pensioenovereenkomst	Pensioenovereenkomst	Een pensioenovereenkomst is een overeenkomst tussen de werkgever en de vakbonden, de sociale partners genoemd. De werknemers worden vaak vertegenwoordigd door de vakbonden. In een pensioenovereenkomst wordt onder andere vastgelegd hoeveel pensioenpremie er wordt betaald, hoeveel pensioen iemand opbouwt, over welk deel van het salaris er pensioen wordt opgebouwd en wat de pensioenleeftijd is.
Pensioenrechten	Pensioenrechten	Dit zijn de rechten op ingegaan pensioen die een deelnemer heeft op basis van de opgebouwde pensioenaanspraken.
PRI	Pensioenuitvoerder risico-indicator	Risico indicatoren aangaande datakwaliteit gebaseerd op onder andere het profiel en de kenmerken van het fonds en/of de uitvoerder.
PVAO	Premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid	Premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid.
PvS-programma	Pensioen van Straks programma	De programmaorganisatie van APG ("Pensioen van Straks") specifiek ingericht op de implementatie van de Wtp.
Pw	Pensioenwet	De Pensioenwet.
Reconciliatie	Reconciliatie	Het proces van het vergelijken van verschillende gegevensbronnen om inconsistenties en fouten te identificeren en te corrigeren.
regieplan communicatie	regieplan communicatie	Een integraal plan dat alle transitiecommunicatie en communicatie van klantreizen bevat die nodig zijn vóór, tijdens en ná invaren.
regieplan integrale datakwaliteit	regieplan integrale datakwaliteit	Een integraal plan dat beschrijft hoe en wanneer dataschoning ten behoeve van de transitie plaatsvindt en hoe deze data schoon wordt gehouden.
regieplan IT realisatie	regieplan IT realisatie	Een IT-transitieplan / actieplan, waarin alle IT en procesveranderingen bij APG ten behoeve van ABP worden beschreven, met realistische tijdslijnen en vooraf vastgestelde validatiecriteria om de benodigde functionele en niet-functionele vereisten op te leveren.
Risicopreferentie-onderzoek	Risicopreferentieonderzoek	Een onderzoek onder deelnemers naar de mate waarin zij beleggingsrisico willen en kunnen lopen.
RSA	Risicoanalyse	Een risicoanalyse is een gestructureerd proces waarbij potentiële risico's in kaart worden gebracht, hun kans van optreden en mogelijke impact bij optreden. Daarnaast worden passende maatregelen geformuleerd om de risico's te mitigeren.
Strategische asset allocatie	Strategische asset allocatie	De strategische asset allocatie is de lange termijn verdeling tussen verschillende beleggingscategorieën. Professionele beleggers gebruiken de strategische asset allocatie als uitgangspunt voor het inrichten van een beleggingsportefeuille.
SLA	Service Level Agreement	In de service level agreement zijn afspraken vastgelegd over het leveren van een dienst en het niveau daarvan. De SLA maakt onderdeel uit van de overeenkomst waarin de afspraken over de uitbesteding van ABP aan APG zijn vastgelegd.

Begrip/afkorting	Volledige begrip	Uitleg
Sleutelfunctiehouder	Sleutelfunctiehouder	Een verantwoordelijke functionaris die toezicht houdt op essentiële risicobeheer-, actuariële of interne auditfuncties om de integriteit en stabiliteit van het fonds te waarborgen.
Sociale partners	Sociale partners	De overheidswerkgevers, te weten de werkgevers van het personeel in de sectoren Rijk, Politie, Rechterlijke Macht, Defensie, Gemeenten, Provincies, Waterschappen, Primair Onderwijs, Voortgezet Onderwijs, Beroepsonderwijs en Volwasseneneducatie, Hoger Beroepsonderwijs, Wetenschappelijk Onderwijs, Universitair Medische Centra, Onderzoek-instellingen (hierna: de sectorwerkgevers). En: De Algemene Centrale van Overheidspersoneel (ACOP FNV), de Christelijke Centrale van Onderwijs- en Overheidspersoneel (CCOOP), het Ambtenarencentrum (AC), de Centrale van Middelbare en Hogere Functionarissen bij Overheid, Onderwijs, Bedrijven en Instellingen (CMHF) (hierna: de centrales van overheidspersoneel).
Solidariteitsreserve	Solidariteitsreserve:	Een collectieve vermogensreserve waarmee in een solidaire premieovereenkomst financiële mee- of tegenvallers kunnen worden gedeeld.
Standaardmethode	Standaardmethode	De standaardmethode wordt gebruikt voor de waardering van pensioenaanspraken en pensioenrechten bij invaren.
Stochastische methode	Stochastische methode	Een rekenmethode waarmee pensioenfondsen op basis van duizenden economische scenario's de verwachte ontwikkeling van pensioenuitkomsten en risico's in kaart brengen.
toezichtscommissie NPC	toezichtscommissie NPC	Dit is een delegatie van het niet-uitvoerend bestuur. Deze monitort als vooruitgeschoven post van het niet-uitvoerend bestuur de voortgang en issues met betrekking tot het NPC programma.
transitie-FTK	transitie-financieel toetsingskader	Een set van wettelijke regels die toegepast kan worden in de periode tot de invoering van het nieuwe pensioenstelsel. Deze regels versoepelen de overgang naar het nieuwe pensioenstelsel, zoals het eerder kunnen verhogen van de pensioenen en gewijzigde verlagingsregels.
transitieplan	transitieplan	Dit verwijst naar het plan dat de sociale partners hebben opgesteld voor de overgang naar de nieuwe pensioenregeling.
TWK	TWK-pensioenmutaties	Terugwerkende kracht. Bij TWK-pensioenmutaties worden achteraf (met terugwerkende kracht) wijzigingen in geaccordeerde verwerkingen doorgevoerd.
uitvoerend bestuur	uitvoerend bestuur	Het uitvoerend bestuur is belast met de dagelijkse uitvoering van het beleid van het fonds. Het uitvoerend bestuur bestaat uit drie leden, waarvan er één lid de rol van voorzitter heeft, één lid verantwoordelijk is voor pensioenen en één lid verantwoordelijk is voor beleggingen.
uitvoeringsreglement	uitvoeringsreglement	Het uitvoeringsreglement bevat regels die door ABP zijn opgesteld om de pensioenregeling beheerst en integer te kunnen uitvoeren. Deze regels richten zich tot de werkgever, omdat deze verplicht of vrijwillig is aangesloten bij ABP. De voorschriften gaan onder andere over de informatie die aan ABP verstrekt moet worden en over de betaling van de pensioenpremie.

Begrip/afkorting	Volledige begrip	Uitleg
VBA-methode	VBA-methode	Value based ALM-methode. Dit is een andere methode dan de standaardmethode om te waarderen wat de waarde van opgebouwde pensioenaanspraken in de huidige regeling is. Hierin wordt rekening gehouden met de mogelijkheid van toeslagverlening en korten van aanspraken.
verantwoordingsorgaan	verantwoordingsorgaan	Een orgaan dat de belangen van deelnemers, pensioen-gerechtigden en werkgevers vertegenwoordigt. Het bestuur legt aan het verantwoordingsorgaan verantwoording af over het beleid en de wijze waarop het uitvoering aan het beleid geeft. Het verantwoordingsorgaan geeft verder het bestuur advies over een aantal statutair vastgelegde onderwerpen.
VO NPC-werkgroep	VO NPC-werkgroep	De aparte werkgroep binnen het verantwoordingsorgaan die zich voorafgaand en gedurende de adviesaanvraag specifiek zich bezig heeft gehouden met het NPC programma.
VTO	Voorlopig transitieoverzicht	Het voorlopig transitieoverzicht dat voorafgaand aan de transitie verstuurd wordt. Deze bevat de voorlopige cijfers.
Waves	Waves	Mijlpalen in de opleveringen van functionaliteit voor het uitvoeren van de Wtp.
Wettelijk Communica-tieplan	Wettelijk Communicatieplan	De Pensioenwet (Pw) verplicht pensioenfondsen om een schriftelijk communicatieplan vóór de transitie op te stellen en aan te leveren bij de AFM, het wettelijk communicatieplan genoemd. Dit communicatieplan maakt onderdeel uit van het implementatieplan dat bij DNB aangeleverd dient te worden. Het communicatieplan dient om het fonds doelgericht te laten nadenken over de inhoud en vorm van de communicatie.
Wtp	Wet toekomst pensioenen	Wet toekomst pensioenen – de wet in het kader van de transitie naar het nieuwe pensioenstelsel. De wet die de kaders voor de nieuwe pensioenregeling vastlegt.

Bijlage 2. Overzicht audits 2025

Overzicht audits in 2025 die het DNB Wtp invaarsjabloon raken.

Tabblad	Audit	Vervuller IA
1: Besluitvorming	Audit Besluitvormingsproces inclusief evenwichtigheidskader en besluitvormingsregister	BDO
2: Datakwaliteit	Audits datakwaliteit*	GIA
3: Andere risico's (niet financieel)	Audit Besluitvormingsproces inclusief evenwichtigheidskader en besluitvormingsregister, audit Implementatieplan en invaarsjabloon en GIA audits*	BDO & GIA
14: Omrekenmethoden	Validatie ALM Wtp model APG	Triple A
15: Transitie-effecten	Validatie ALM Wtp model APG	Triple A
19: Complete besluitvorming	Audit Besluitvormingsproces inclusief evenwichtigheidskader en besluitvormingsregister en audit Implementatieplan en invaarsjabloon	BDO
25: Evenwichtigheidsafweging	Audit Besluitvormingsproces inclusief evenwichtigheidskader en besluitvormingsregister	BDO

* Ten aanzien van meerdere tabbladen zijn reeds eerder audits uitgevoerd.

Bijlage 3. Overzicht uitbestedingen

Overzicht (onder)uitbestedingspartners van ABP die betrokken zijn bij de transitie per Q2 2025.

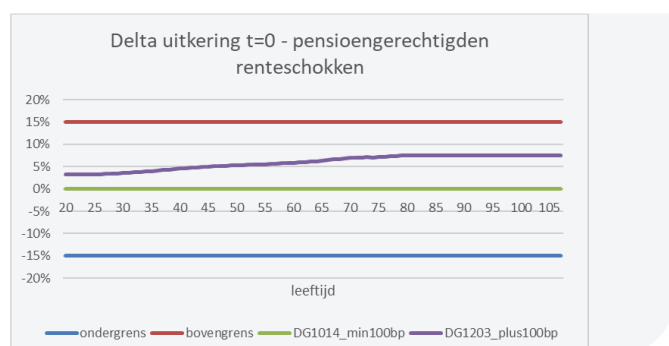
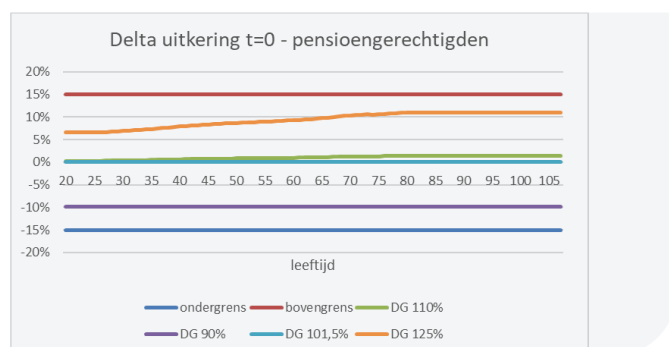
(Onder)uitbestedingspartners	Uitbesteding of onderuitbesteding	Onderuitbesteding van:
APG	Uitbesteding	N.v.t.
Microsoft B.V.	Onderuitbesteding	APG Pensioenbeheer + Groep: Leverd beheer en hosting van de Azure IAAS/PAAS omgeving.
Data eXcellence B.V.	Onderuitbesteding	APG Pensioenbeheer: Leverd software, hosting en expertise. De ondersteuning is nodig voor het invaren en omzetting van data vanuit het bestaande systeem naar het nieuwe systeem (Festina Finance), inclusief de daarvoor benodigde invaarberekeningen.
Festina Finance A/S	Onderuitbesteding	APG Pensioenbeheer: Leverd software die gebruikt wordt voor de kapitaal- en polis-administratie en verbindingsfunctie in het nieuwe stelsel. Het totale selectieproces is beoordeeld door een externe adviseur (EY) en de uitkomst van deze beoordeling is met ABP en DNB gedeeld.
Camunda Services GmbH	Onderuitbesteding	APG Pensioenbeheer: Leverd een workflowplatform dat processen in het nieuwe pensioensysteem organiseert (coördineren, synchroniseren en monitoren van meervoudige geautomatiseerde workflows).
Elastic International B.V.	Onderuitbesteding	APG Pensioenbeheer: Leverd een database-oplossing voor het opslaan van data in de cloud uit het eerder genoemde Camunda workflowplatform.

Bijlage 4. Grafieken transitie-effecten

In deze bijlage worden de transitie-effecten weergegeven voor de verschillende doelgroepen bij de gedefinieerde maatstaven bij verschillende dekkingsgraden en verschillende financiële en economische omstandigheden. De uitwerking van de transitie-effecten is hierna opgenomen en weergegeven per maatstaf, in volgorde zoals weergegeven in het kader voor de integrale beoordeling van de evenwichtigheid. Daarin zijn tevens de bandbreedtes opgenomen.

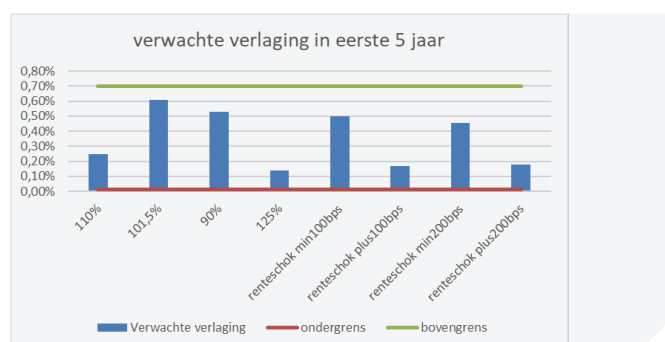
(A) Delta uitkering (t=0)

De volgende transitie-effecten gelden bij de maatstaf delta uitkering t=0. Deze maatstaf is van toepassing voor de pensioengerechtigden. In de linker grafiek zijn de effecten weergegeven bij de dekkingsgraden 110%, 101,5%, 90% en 125%. In de rechter grafiek zijn de effecten weergegeven van een renteschok van +/- 100 basispunten.

(B) Verwachte verlaging uitkering in eerste 5 jaar na transitie

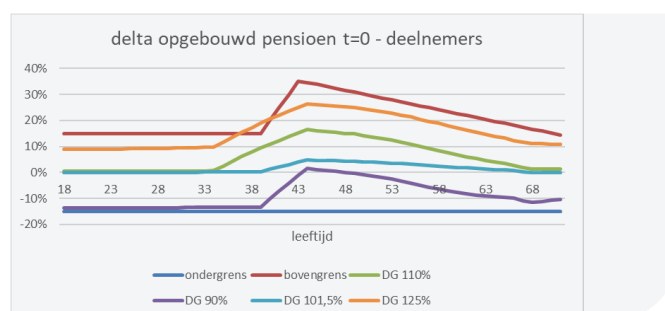
De volgende transitie-effecten gelden bij de maatstaf verwachte verlaging uitkering in eerste 5 jaar na transitie. Deze maatstaf is van toepassing voor alle doelgroepen. In de grafiek zijn de effecten weergegeven bij de dekkingsgraden 110%, 101,5%, 90% en 125% en een renteschok van +/- 100 basispunten.

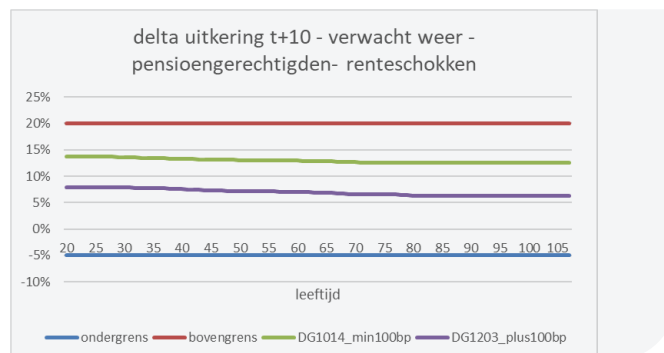
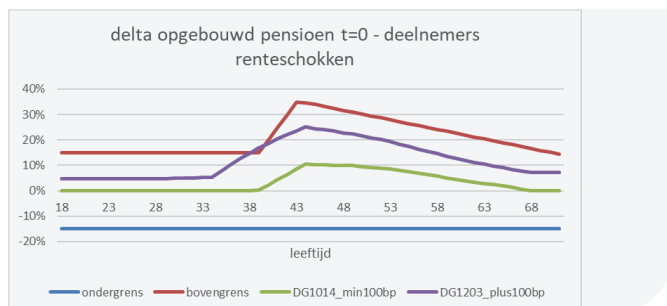

(C) Delta opgebouwd pensioen t=0

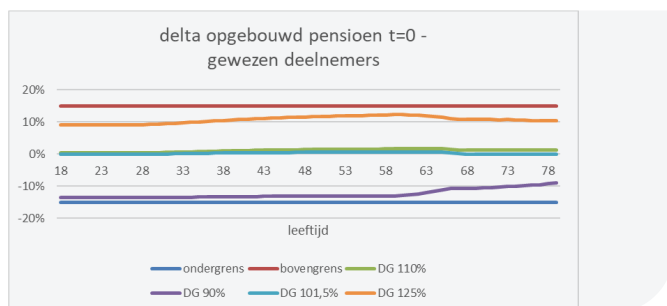
De volgende transitie-effecten gelden bij de maatstaf delta opgebouwd pensioen t=0. Deze maatstaf is van toepassing voor de deelnemers en gewezen deelnemers. In de linker grafiek zijn de effecten weergegeven bij de dekkingsgraden 110%, 101,5%, 90% en 125%. In de rechter grafiek zijn de effecten weergegeven van een renteschok van +/- 100 basispunten.

Deelnemers

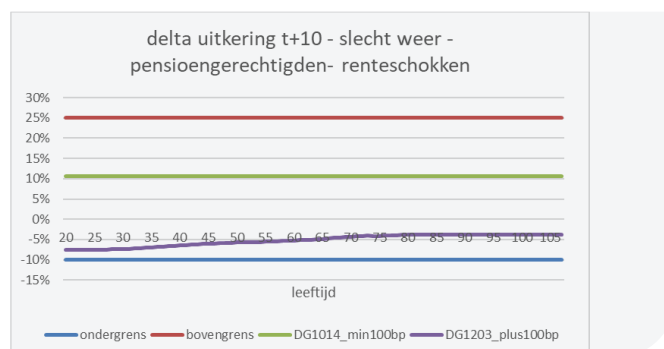
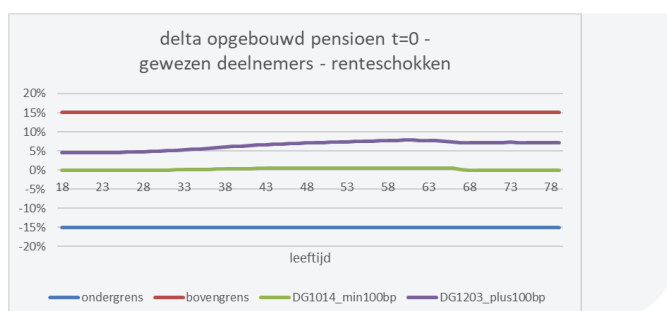
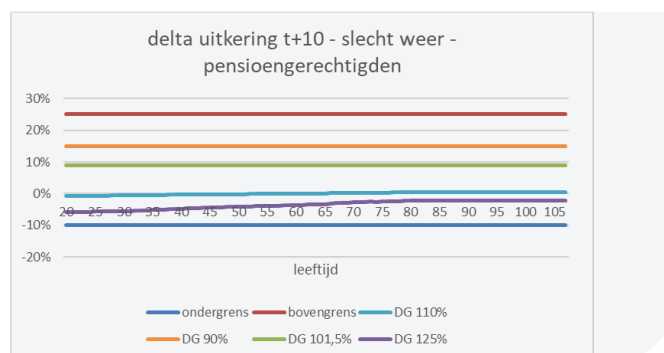

Gewezen deelnemers

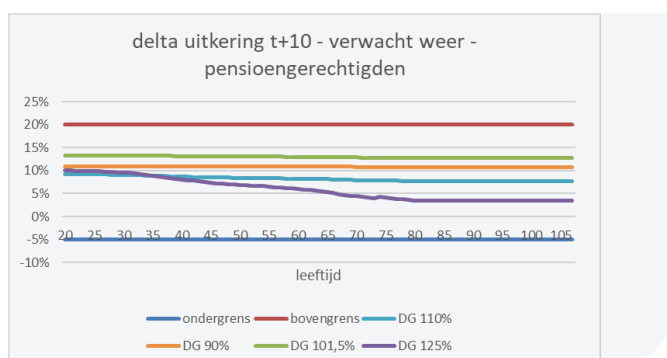
Pensioengerechtigden slecht weer

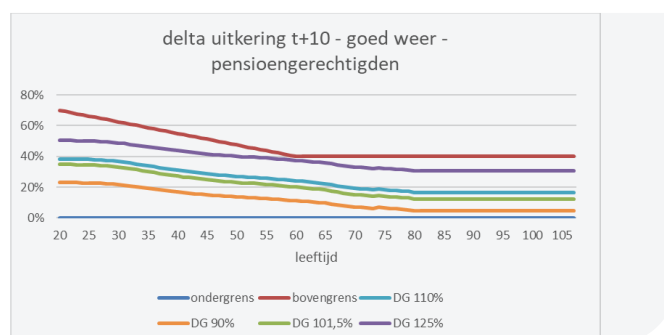
(D) Delta uitkering t+10

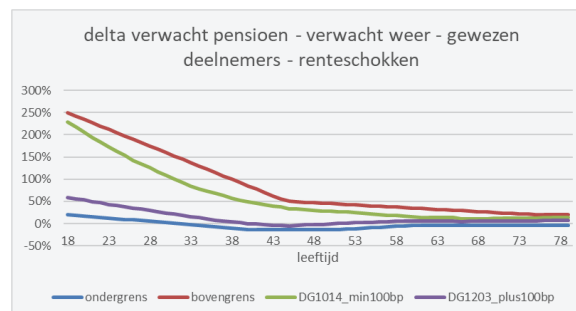
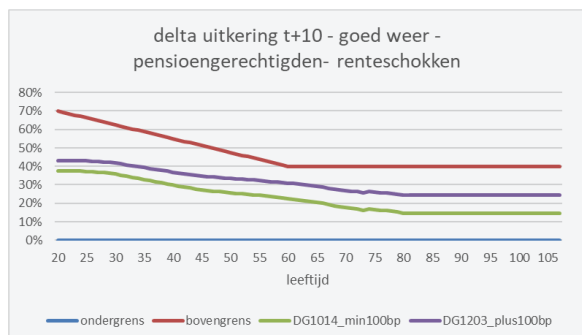
De volgende transitie-effecten gelden bij de maatstaf delta uitkering t+10. Deze maatstaf is van toepassing voor de pensioengerechtigden bij een verwacht, slecht en goed weer scenario. In de linker grafiek zijn de effecten weergegeven bij de dekkingsgraden 110%, 101,5%, 90% en 125%. In de rechter grafiek zijn de effecten weergegeven van een renteschok van +/- 100 basispunten.

Pensioengerechtigden verwacht weer

Pensioengerechtigden goed weer

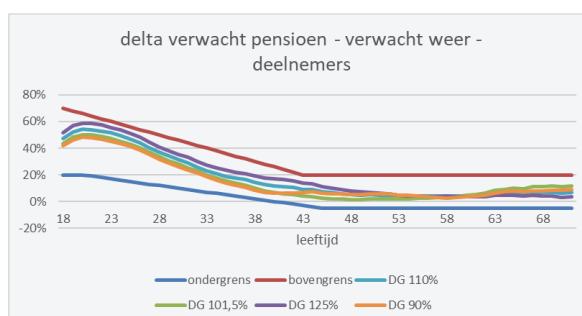

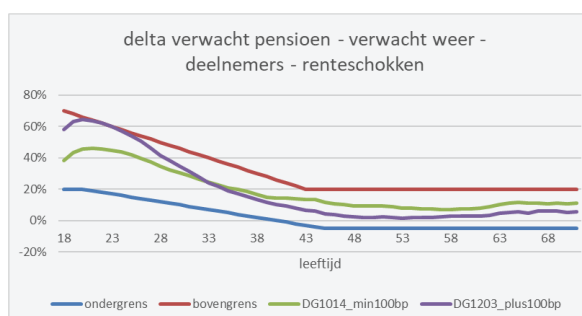
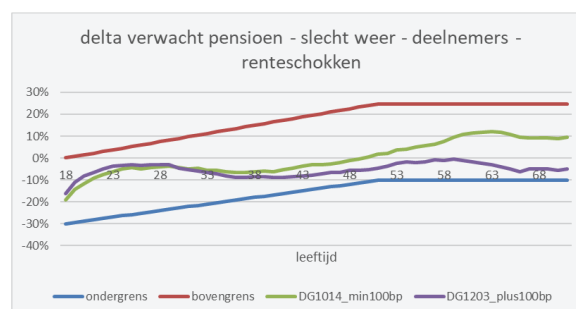
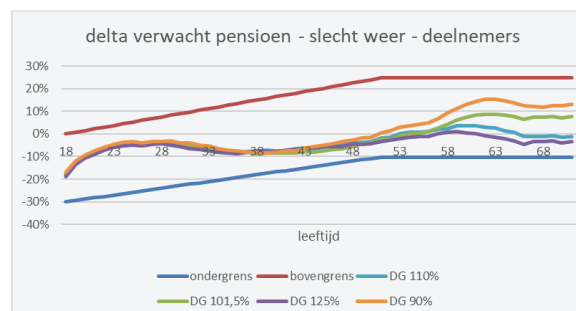
(E) Delta verwacht pensioen op 68 jaar

De volgende transitie-effecten gelden bij de maatstaf delta verwacht pensioen op 68 jaar. Deze maatstaf is van toepassing voor de deelnemers en gewezen deelnemers bij een verwacht, slecht en goed weer scenario. In de linker grafiek zijn de effecten weergegeven bij de dekkingsgraden 110%, 101,5%, 90% en 125%. In de rechter grafiek zijn de effecten weergegeven van een renteschok van +/- 100.

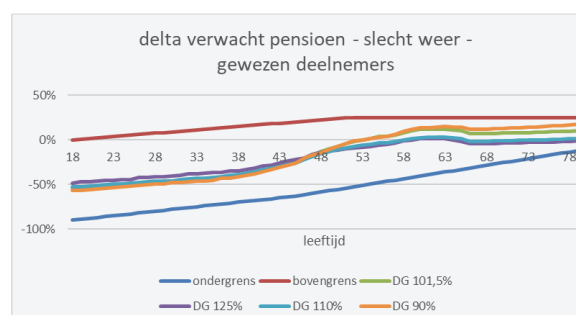
Deelnemers verwacht weer

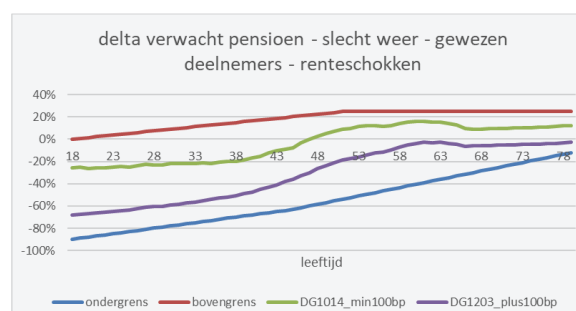
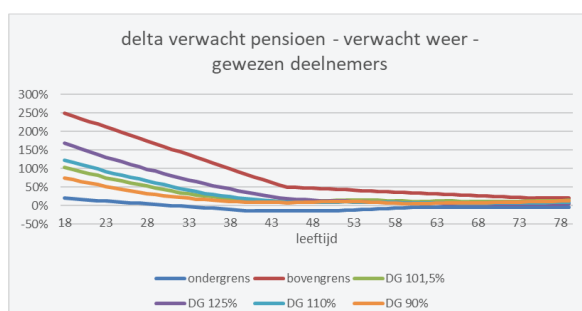
Deelnemers slecht weer

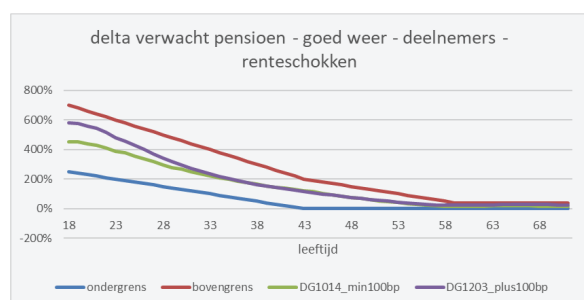
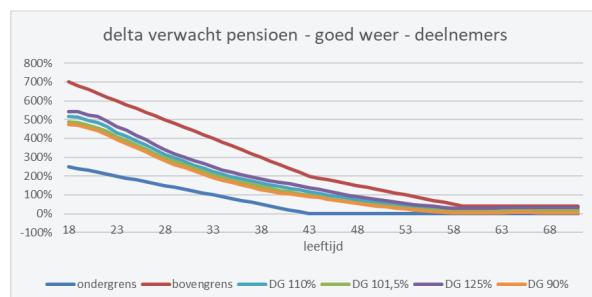
Gewezen deelnemers slecht weer

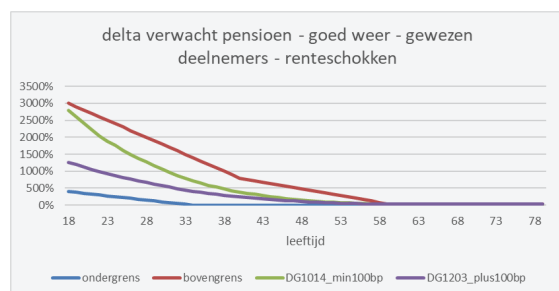
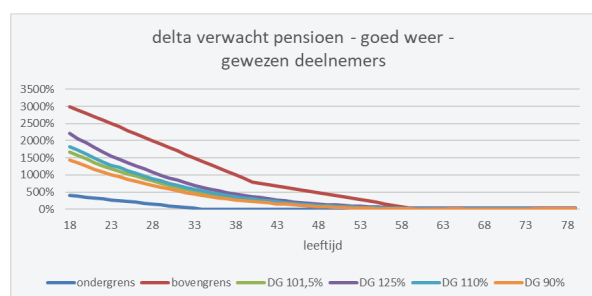
Gewezen deelnemers verwacht weer

Deelnemers goed weer

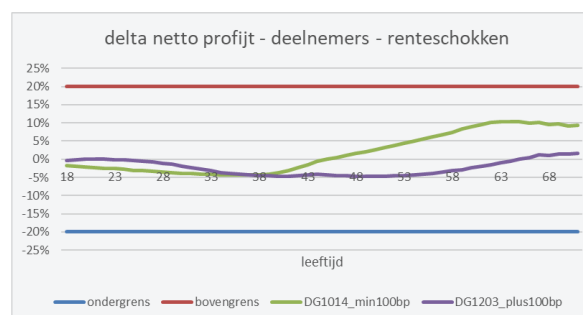
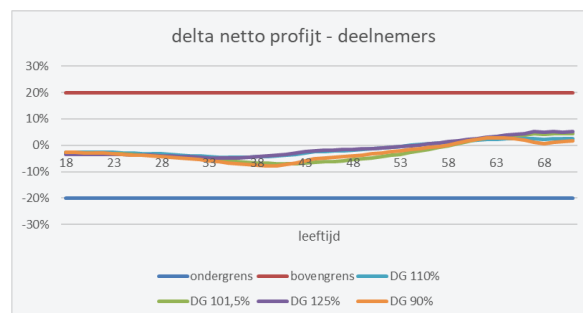
Gewezen deelnemers goed weer

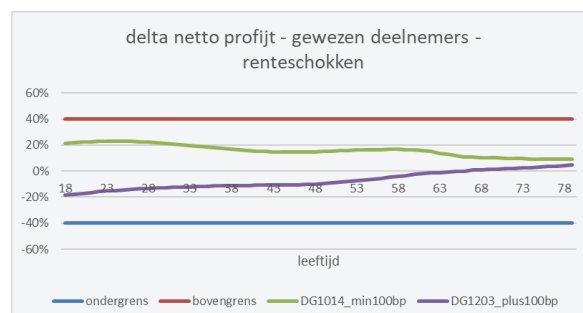
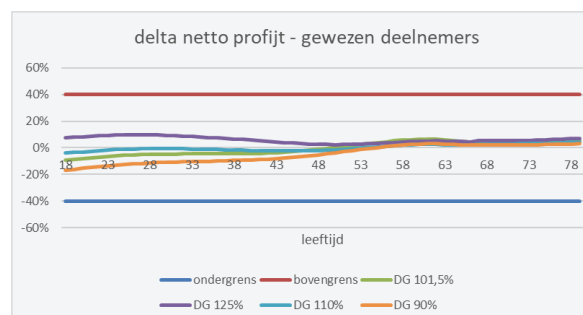
(F) Delta netto profijt

De volgende transitie-effecten gelden bij de maatstaf delta netto profijt. Deze maatstaf is van toepassing voor alle doelgroepen. In de linker grafiek zijn de effecten weergegeven bij de dekingsgraden 110%, 101,5%, 90% en 125%. In de rechter grafiek zijn de effecten weergegeven van een renteschok van +/- 100 basispunten.

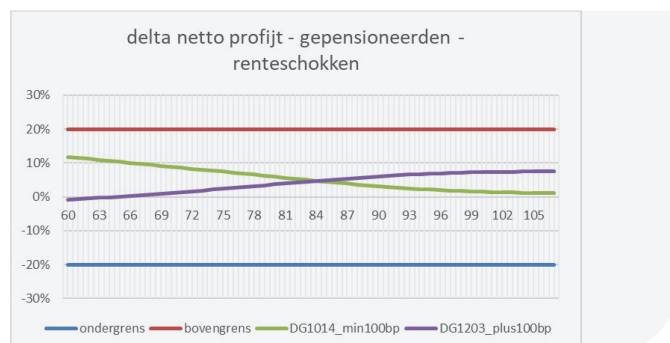
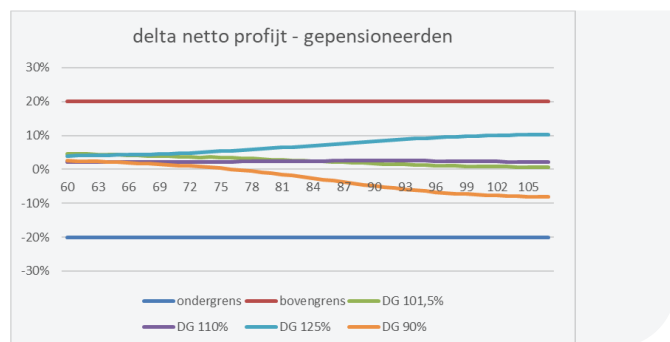
Deelnemers

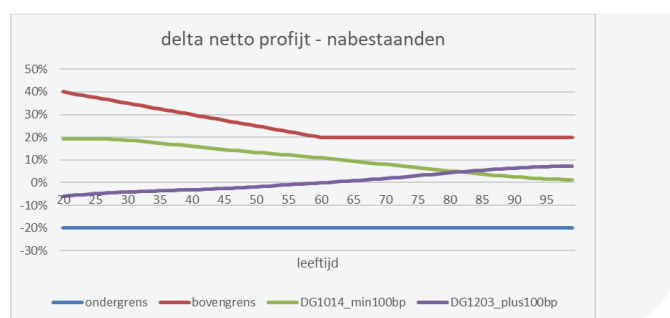
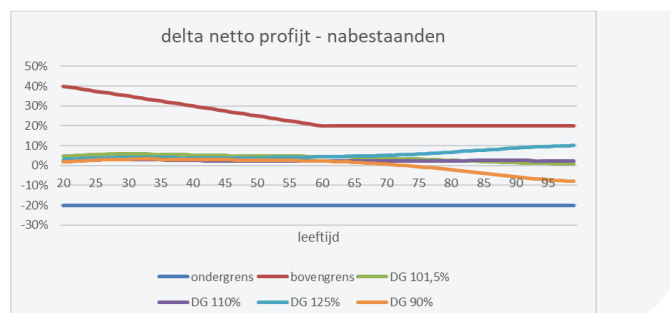
Gewezen deelnemers

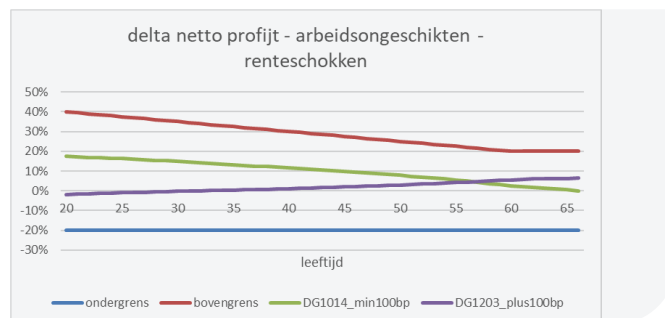
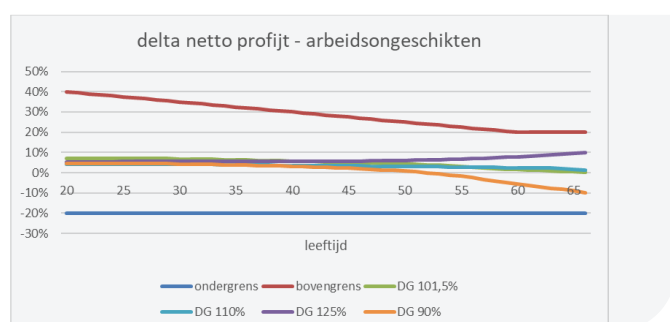
Gepensioneerden

Nabestaanden

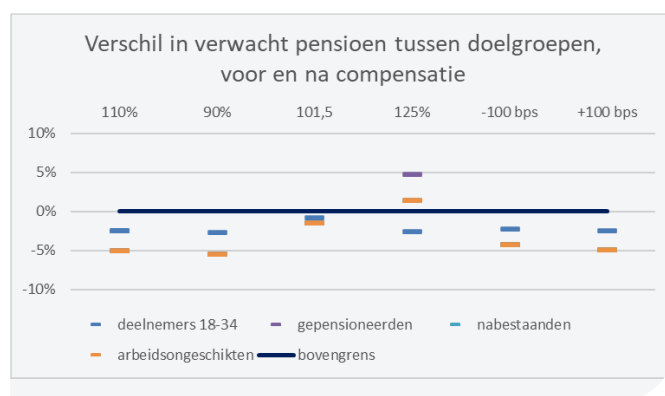
Arbeidsongeschikten

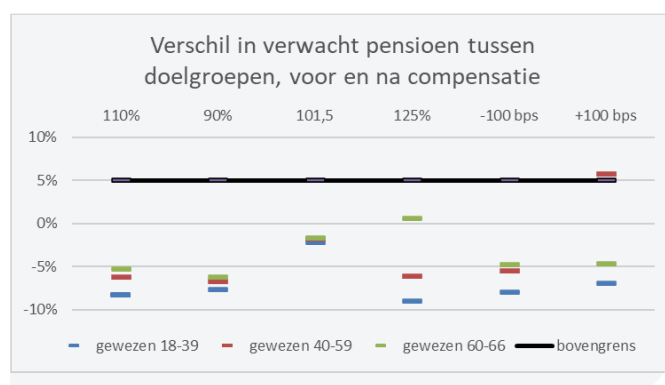
(G) Verschil in verwacht pensioen tussen doelgroepen, voor en na compensatie

De volgende transitie-effecten gelden bij de maatstaf verschil in verwacht pensioen tussen doelgroepen, voor en na compensatie. Deze maatstaf is van toepassing voor alle doelgroepen. In de linker grafiek zijn de effecten weergegeven bij de dekgraden 110%, 101,5%, 90% en 125%. In de rechter grafiek zijn de effecten weergegeven van een renteschok van +/- 100 basispunten.

Deelnemers, gepensioneerden, nabestaanden en arbeidsongeschikten

Gewezen deelnemers

Contact

ABP Pensioenfonds
Coriovallumstraat 67
6411 CB Heerlen
045 - 579 62 55